

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SPOR YÖNETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI

SPORCULARDA BAŞARI MOTİVASYONU VE ÖZERK BENLİK
YÖNETİMİ İLİŞKİSİNDE ANTRENÖRÜN SPORCULARA YÖNELİK
ÖĞRETİMSEL LİDERLİK DAVRANIŞLARININ ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NECDET DUMAN

DOÇ. DR. YUSUF CAN

KASIM, (2018)
MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SPOR YÖNETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI

SPORCULARDA BAŞARI MOTİVASYONU VE ÖZERK BENLİK
YÖNETİMİ İLİŞKİSİNDE ANTRENÖRÜN SPORCULARA YÖNELİK
ÖĞRETİMSEL LİDERLİK DAVRANIŞLARININ ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NECDET DUMAN

DOÇ. DR. YUSUF CAN

KASIM, (2018)
MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SPOR YÖNETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI

SPORCULARDA BAŞARI MOTİVASYONU VE ÖZERK BENLİK
YÖNETİMİ İLİŞKİSİNDE ANTRENÖRÜN SPORCULARA YÖNELİK
ÖĞRETİMSSEL LİDERLİK DAVRANIŞLARININ ROLÜ

NECDET DUMAN

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 12.12.2018
Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 14.12.2018

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yusuf CAN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Abdurrahman KEPOĞLU

Jüri Üyesi: Dr. Öğrt. Üyesi İlbilge ÖZSU

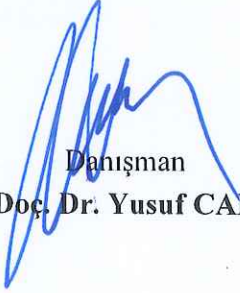
Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Tuncay ÖĞÜN

KASIM, (2018)

**MUĞLA
TUTANAK**

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 14/11/2018 tarih ve 863/1 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 26 maddesine göre, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Necdet DUMAN'ın "**Sporcularda Başarı Motivasyonu ve Özerk Benlik Yönetimi İlişkisinde Antrenörün Sporculara Yönelik Öğretimsel Liderlik Davranışlarının Rolü**" adlı tezini incelemiş ve aday 14/12/2018 tarihinde saat 16'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin KABUL olduğuna OY BİRLİĞİ ile karar verildi.

Danışman
Doç. Dr. Yusuf CAN

Üye

Doç. Dr. Abdurrahman KEPOĞLU

Üye

Dr. Öğrt. Üyesi İlbilge ÖZSU

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Sporcularda Başarı Motivasyonu ve Özerk Benlik Yönetimi İlişkisinde Antrenörün Sporculara Yönelik Öğretimsel Liderlik Davranışlarının Rolü**” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

14.12.2018
Necdet DUMAN

**YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU**

YAZARIN **MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.**

Soyadı: Duman
Adı: Necdet

Kayıt No:

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans	Doktora	SY
(X)	0	0

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte : Spor Bilimleri Fakültesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih : 14.12.2018

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : Can Yusuf

Ünvanı : Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 91 sayfa

TEZİN KONUSU (KONULARI):

- 1. Başarı Motivasyonu**
- 2. Özerk benlik Yönetimi**
- 3. Öğretimsel Liderlik**

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

- 1. Başarı Motivasyonu**
- 2. Özerk benlik Yönetimi**
- 3. Öğretimsel Liderlik**

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

- 1. Success Motivation**
- 2. Self-Determination**
- 3. Instructional Leadership**

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum ()
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir ()
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir (X)

Yazarın İmzası :

Tarih : 14.12.2018

**SPORCULARDA BAŞARI MOTİVASYONU VE ÖZERK BENLİK
YÖNETİMİ İLİŞKİSİNDE ANTRENÖRÜN SPORCULARA YÖNELİK
ÖĞRETİMSEL LİDERLİK DAVRANIŞLARININ ROLÜ**

Necdet Duman, Doç. Dr. Yusuf Can

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Sporcularda Başarı Motivasyonu ve Özerk Benlik Yönetimi İlişkisinde Antrenörün Sporculara Yönelik Öğretimsel Liderlik Davranışlarının Rolü'nü incelemektir. Ayrıca araştırmada, sporcunun başarı motivasyonu, özerk benlik yönetimi ve öğretimsel liderlik algısında yaş grupları, cinsiyet, spor türleri, eğitim durumu, spor yaşı ve spor düzeyleri açısından anlamlı farkların bulunup bulunmadığı test edildi.

Araştırmaya, Ege Bölgesinde yer alan iller arasından seçilen İzmir, Denizli, Muğla, Afyonkarahisar illerinde lisanlı olarak aktif spor yapan sporcular arasından tesadüf örnekleme yöntemi ile seçilmiş 72 kadın ve 85 erkek olmak üzere toplam 157 sporcu gönüllü olarak katıldı.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Willis (1982) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması 1997 yılında Tiryaki ve Gödelek tarafından yapılan Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeği (Spor-specific success motivation scale), Sheldon ve ark. (1996) tarafından geliştirilen ve Kart ve Güllü (2008) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Özerk Benlik Yönetimi Ölçeği, Gün (2012) tarafından geliştirilen, “Öğretimsel Liderlik” ölçeği kullanılmıştır.

Araştırma verileri, bilgisayar ortamında SPSS 21 Statistic Analiz Programı ile analiz edilmiş ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlamak üzere korelasyon (pearson correlation) ve regresyon analizleri, bağımlı değişkenlerde bağımsız değişkenler açısından anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığı ise ikili gruplarda t-test, ikiden çoklu gruplarda “ANOVA” testleri uygulandı.

Sporcularda başarı motivasyonu ile öğretimsel liderlik algısı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Ancak, öğretimsel liderlik algısı ile sporcuların özerk benlik yönetimi arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.

Diğer taraftan, sporcularda öğretimsel liderlik algısının sporda başarı motivasyonu üzerinde %14 düzeyinde bir pozitif etkisinin bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, öğretimsel liderlik algısının sporcuların özerk benlik yönetimi üzerinde %15 düzeyinde pozitif bir etkisinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, sporcularda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde sporcuların antrenörlerine yönelik öğretimsel liderlik davranışlarının pozitif bir etkisinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Başarı Motivasyonu, Özerk benlik, Öğretimsel Liderlik

**THE ROLE OF THE TRAINER'S TEACHING LEADERSHIP BEHAVIOR
IN THE RELATIONSHIP BETWEEN SUCCESS MOTIVATION AND SELF-
DETERMINATION IN ATHLETES**

Necdet Duman, Doç. Dr. Yusuf Can

Social Sciences Institute

Department of Sports Management

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the role of trainer's instructional leadership behaviors on athletes in relation to success motivation and self-determination. In addition, in the research, it was tested whether there were any significant differences in the motivation of the athlete, self-determination, and instructional leadership perception in terms of age groups, gender, sports types, education level, sports year and sport levels.

A total of 157 athletes, including 72 women and 85 men, who were selected randomly among the athletes engaged in active sports in the provinces of İzmir, Denizli, Muğla and Afyonkarahisar, were selected among the provinces in Aegean Region.

In the research as a data collection tool, the sports-specific success motivation scale developed by Willis (1982), Turkish adapted by Tiryaki and Gödelek (1997), and self-determination scale developed by Sheldon et al. (1996), Turkish adapted by Kart and Güllü (2008) and Instructional Leadership scale developed by Gün (2012) used.

Research data on computer SPSS 21 Statistic analysis were analyzed by the program and correlated to identify relationships between dependent variables (pearson correlation) and regression analysis, and whether there are significant differences in the dependent variable in the independent variables of the two sample t-test, two of the multiple groups' ANOVA " tests were performed.

While there was a positive relationship between achievement motivation and instructional leadership perception, there was no significant relationship between instructional leadership perception and self-determination of athletes.

On the other hand, it has been determined that the perception of instructional leadership in athletes has a positive effect on the motivation of success in sports by 14%. Moreover, it is understood that the perception of instructional leadership has a positive effect on the self-determination of the athletes at 13%.

Consequently, motivation and success of athletes and self-determination relationship instructional leadership behavior for athletes has been determined to have a positive effect.

Keywords: Success Motivation, Self-Determination, Instructional Leadership

ÖNSÖZ

Lisans eğitimimin başladığı yıllardan yüksek lisans eğitimimin sonuna kadar devam eden süreçte hoşgörülü yaklaşımlarıyla, sabırlı davranmalarıyla, bilimsel katkı sağlayan, hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, değerli öğretim üyelerine ve desteğini hiç esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Yusuf CAN'a, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca ilkokul çağlarımdan, Yüksek Lisans hayatımın son anlarına kadar beni destekleyen, manevi desteğini hiç eksik etmeyen, beni hayata bağlayan, Vatana hayırlı bir evlat olarak yetiştiren canım babam Ramazan DUMAN'a ve canım annem Güliz DUMAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Onlara yaşatacağım her mutluluk benim onurum olsun.

Sevgilerim ve Saygılarımla.

Necdet DUMAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMA HAKKINDA BİLGİLER

1.1. ÇALIŞMANIN AMACI	1
1.2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ	1
1.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	1
1.4. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	1
1.5. ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİ	1

İKİNCİ BÖKLÜM

ÇALIŞMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

2. Genel Bilgiler	3
2.1. SPOR	3
2.1.1. Bireysel Spor	4
2.1.2. Takım sporu.....	5
2.2. SPORUN PSİKOLOJİK ETKİLERİ.....	6
2.3. SPORUN FİZYOLOJİK ETKİLERİ.....	7
2.4. SPORUN SOSYAL ETKİLERİ.....	8
2.5. ANTRENÖRÜN TANIMI	8
<i>Kavramsal Tanım;</i>	8
2.5.1. Antrenör Tipleri Ve Özellikleri	9
2.5.1.1. Aşırı disiplinli ve otoriter antrenör.....	9
2.5.2. Antrenör Sporcu İlişkisi	11
2.6. SPORCU.....	13
2.6.1. Amatör Sporcu	14
2.6.2. Öğrenci Sporcu.....	16
2.6.3. Profesyonel Sporcu	17
2.6.4. Milli Sporcu.....	17
2.7. SPORDA MOTİVASYON İLKELERİ VE BAŞARI MOTİVASYONU.....	17
2.7.1. Motivasyon Kavramı	17
2.7.2. Motivasyonun Türleri.....	18
2.7.3. Sporda Motivasyon	21
2.7.4. Nitelik Açısından Spor Motivasyonu	22
2.7.5. Nicelik Açısından Motivasyon.....	25
2.8. SPORDA MOTİVASYON KURAMLARI	26
2.9. SPORDA BAŞARI MOTİVASYONU.....	27

2.9.1. Başarı Gereksinmesi Kuramı	30
2.9.2. Hedefi Gerçekleştirme Kuramı	31
2.9.3. Yükleme Kuramı	32
2.9.4. Sporda Başarı Motivasyonu Temel İlkeleri	32
2.10. BENLİK VE ÖZERK BENLİK KAVRAMLARI	35
2.10.1. Benlik Kavramı	35
2.10.2. ÖZERK BENLİK YÖNETİMİ	41
2.11. LİDERLİK	44
2.11.1. Etkileşimci Liderlik	45
2.11.2. Dönüşümcü Liderlik	46
2.11.3. Laissez-faire liderlik	47
2.11.4. Demokratik Liderlik	47
2.11.5. Otokratik Lider	47
2.11.6. Tam Serbesti Tanıyan Müsadeci (liberal) Lider	48
2.11.7. Vizyoner Lider	48
2.11.8. Karizmatik Lider	49
2.11.9. Durumsal Liderlik	50
2.11.10. Stratejik Lider	51
2.12. LİDERLİK FONKSİYONLARI	51
2.12.1. Liderin Hedef Belirleme Fonksiyonu	51
2.12.2. Liderin Planlama Fonksiyonu	51
2.12.3. Liderin Koordinatörlük Fonksiyonu	52
2.12.4. Liderin Kontrol Fonksiyonu	52
2.12.5. Liderin Ödüllendirmeye Cezalandırma Fonksiyonu	52
2.12.6. Grup Temsilciliği Fonksiyonu	52
2.12.7. Liderin Hakemlik Fonksiyonu	53
2.12.8. Liderin Örnek Olma Fonksiyonu	53
2.13. ÖĞRETİMSSEL LİDERLİK	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ, BULGULARI VE SONUÇ BİLGİLERİ

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	60
4. BULGULAR	61
5. TARTIŞMA SONUÇ	71

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SON SAYFALAR VE YAZAR HAKKINDA BİLGİLER

KAYNAKÇA	80
EKLER	86

Tablo 1. Araştırmaya katılan sporcuların yaş gruplarına göre dağılımı.....	66
Tablo 2. Araştırmaya katılan sporcuların cinsiyet değişkenine göre dağılımı.....	66
Tablo 3. Araştırmaya katılan sporcuların spor türü değişkenine göre dağılımı.....	66
Tablo 4. Araştırmaya katılan sporcuların spor dallarına göre dağılımı.....	67
Tablo 5. Araştırmaya katılan sporcuların spor yılı değişkenine göre dağılımı.....	67
Tablo 6. Araştırmaya katılan sporcuların öğrenim durumu değişimine göre dağılımı.....	68
Tablo 7. Araştırmaya katılan sporcuların spor düzeyi değişkenine göre dağılımı.....	68
Tablo 8. Araştırmaya katılan sporcuların illere göre dağılımı.....	68
Tablo 9. Araştırmaya katılan sporcuların başarı değişkenine göre dağılımı.....	69
Tablo 10. Araştırmaya katılan sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu, öğretimsel liderlik algısı ve sporcu başarı puanı arasındaki ilişkiler.....	69
Tablo 11a. Araştırmaya katılan sporcuların öğretimsel liderlik algısının özerkbenlik yönetimi üzerindeki etkisi (Regresyon Model 1).....	70
Tablo 11b. Regression model 1 analizi ‘’ ANOVA’’ tablosu.....	70
Tablo 12a. Araştırmaya katılan sporcuların öğretimsel liderlik algısının sporda başarı motivasyonu üzerindeki etkisi (Regresyon Model 2).....	70
Tablo 12b. Regression model 2 analizi ‘’ ANOVA’’ tablosu.....	71
Tablo13. Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında cinsiyet açısından farklılık testi (T Test).....	71
Tablo 14. Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında spor türü açısından anlamlı farklılık analizi (T Test).....	72

Tablo15. Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında yaş grupları açısından anlamlı farklılık analizi (“ANOVA” testi).....	72
Tablo 16. Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyon ve öğretimsel liderlik algısında spor yılı açısından anlamlı farklılık analizi (“ANOVA” testi).....	73
Tablo 17. Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında eğitim düzeyi açısından anlamlı farklılık analizi (“ANOVA” Testi).....	74
Tablo 18. Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu v öğretimsel liderlik algısında spor düzeyi açısından anlamlı farklılık analizi (“ANOVA” testi).....	74
Tablo 19. Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında sportif başarı düzeyi açısından anlamlı farklılık analizi (“ANOVA” testi).....	75

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, sporcularda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde antrenörün sporculara yönelik öğretimsel liderlik davranışlarının rolü' nün incelenmesi amacı ile yapıldı.

1.2. Çalışmanın Önemi

Araştırmada, sporcuların başarı motivasyonunu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde antrenörlerin pozitif-negatif tutumları ve bununla beraber sporculara öğretimsel liderlik davranışlarının ve birtakım bireysel özelliklerinin nedenleri araştırılarak konu ile ilgili pozitif-negatif tutumlarını belirlemenin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

H₁Sporcularda başarı motivasyonu ile özerk benlik yönetimi arasında ilişki vardır.

H₁Sporcularda başarı motivasyonu ile antrenörlerin öğretimsel liderlik davranışları arasında ilişki vardır.

H₁Sporcularda özerk benlik yönetimi ile antrenörlerin öğretimsel liderlik davranışları arasında ilişki vardır.

H₁Sporcuların başarı motivasyonu üzerinde özerk benlik yönetimi ve antrenörlerin öğretimsel liderlik davranışlarının rolü üzerinde etkisi vardır.

1.4. Araştırmanın Problemi

Sporcularda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde antrenörün sporculara yönelik öğretimsel liderlik davranışları üzerine pozitif-negatif yönde etkisi var mıdır?

1.5. Araştırmanın Alt Problemleri

Sporcularda sporda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde antrenörün sporculara yönelik öğretimsel liderlik davranışları üzerine pozitif yönde etkisi var mıdır?

Sporcularda sporda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde antrenörün sporculara yönelik öğretimsel liderlik davranışları üzerine negatif yönde etkisi var mıdır?

Sporcularda sporda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde yaş değişkenine göre liderlik davranışları üzerine etkisi var mıdır?

Sporcularda sporda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde cinsiyet değişkenine göre liderlik davranışları üzerine etkisi var mıdır?

Sporcularda sporda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde spor türleri değişkenine göre liderlik davranışları üzerine etkisi var mıdır?

Sporcularda sporda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde spor dalları değişkenine göre liderlik davranışları üzerine etkisi var mıdır?

Sporcularda sporda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde spor yılı değişkenine göre liderlik davranışları üzerine etkisi var mıdır?

Sporcularda sporda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde öğrenim durumu değişkenine göre liderlik davranışları üzerine etkisi var mıdır?

Sporcularda sporda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde spor düzeyi değişkenine göre liderlik davranışları üzerine etkisi var mıdır?

Sporcularda sporda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde farklı iller değişkenine göre liderlik davranışları üzerine etkisi var mıdır?

Sporcularda sporda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde başarı değişkenine göre liderlik davranışları üzerine etkisi var mıdır?

Sporda Liderlik ve özerk benlik arasında pozitif yönde ilişki var mıdır?

Sporda başarı motivasyonu ile özerk benlik arasında pozitif yönde bir ilişki var mıdır?

2. GENEL BİLGİLER

2.1. SPOR

Spor; kolektif bir uğraşı olmak nedeni ile insanlar arası ilişkilerin gelişmesine ve toplumsal katılımın artmasına hizmet eder. Aynı zamanda özgürlük bilincinin yerleşmesine de katkıda bulunur. Spor toplumun yapısına ve yöneticilerinin spor politikasına bağlı olarak kitleler arasındaki olumlu ya da olumsuz birikimlere neden olabilir. Aynı zamanda kişiler arasında iş birliğini ve dayanışmayı da artırır (Açıkada, 1994).

Sporun kelime anlamı latince olan “disportare” yani eğlenmek ve güzel vakit geçirmek anlamından gelmektedir (Koç, 1994).

Spor, bireyin beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi, belli kurallara göre rekabet ölçüleri içinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma ve üstün gelme ve gerçek anlamda başarı gücünün artırılması, kişisel açıdan en yüksek noktaya çıkarılması yolunda gösterilen yoğun çabalardır (Aracı, 1999).

Spor, ferdin tabii çevresini beşerî çevre haline çevirirken elde ettiği kabiliyetleri geliştiren, belli kurallar altında araçlı veya araçsız, ferdi veya toplu olarak, boş zaman faaliyeti kapsamı içinde veya tam zamanını alacak şekilde meslekleştirerek yaptığı sosyalleştirici, toplumla bütünleştirici, ruh ve fiziki geliştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur (Erkan, 1982).

Spor insan ruhundaki mücadele ve başarıma azminin tabiat ve sosyal yapı ile karşılıklı ilişki kurmak suretiyle, sistemli ve adil belirli kurallar içinde, hayatı pahasına, fizik, moral, toplumsal ve karakter kişiliğinin yarışmaya dönüşmesidir (Erkal, 1981).

Spor, insan bütünü oluşturduğu ve insanın fiziki, ruhi ve zihni niteliklerinin bulunduğu yaşının ve kapasitesinin gerektirdiği verim gücüne ulaştırabilmesi için rekabet olmaksızın yaptığı faaliyetlerinin tamamıdır ve öte yandan Uğraşanları açısından yarışma kazanmaya dönük, fiziksel, zihinsel ve teknik bir çaba izleyenler açısından heyecan ve estetik duygusu kazandıran bir süreç genel bütünlüğü içerisinde ise anatomi, fizyoloji, ortopedi, biyo-mekanik, psikoloji gibi bilim dallarının yardımı ile gelişen, sürdürülen bir bilimsel olgudur (İnal, 1998).

Spor, kişinin belli düzenlemeler içinde fiziksel aktivitesini ve motorik becerilerini zihinsel, ruhsal ve sosyal davranışlarını geliştiren ve bu özelliklerini belirli kurallar içinde yarıştırmasını amaçlayan biyolojik, pedagojik ve sosyal bir uğraştır (İnal, 2000).

Spor, birey açısından bir dürtü, kendisini ifade etme biçimi, başarısını deneme ölçme aracı, toplumsal açıdan da bir eğitim çağına ve toplumsal yapıya, Sosyo ekonomik yapıya uygun kişilere yön verme aracıdır (Gür, 1979).

Spor, tek başına veya birlikte ya da takım halinde gerçekleştirilen ve kendine has kuralları, teknikleri olan hem bedensel hem de zihinsel faaliyetlerin yer aldığı bir uğraştır (Savaş, 1989).

Özbaydar'a göre ise spor kurallara bağlı ve gelişimi gerçekleştirilebilen bir aktivite olarak tanımlamıştır (Özbaydar, 1983).

Koruç ise sporu“ Amaçlı, belli kurallara ve teknik yöntemlere bağlı olan, yapanlarda olduğu kadar seyredenlerde de haz ve coşku gibi gereksinimleri doyuran, sporcu ve seyircileri birleştiren bir etkinlikler kümesidir (Koruç, 1992).

2.1.1. Bireysel Spor

İlk olarak, insanlık tarihi incelenip bakıldığında savunma için yapılmış olan spor, daha sonraları yaşam şartlarının gereği olarak gelişerek ve değişerek şu anki hâlini almıştır. Özellikle bireysel sporlar kişilerin mücadele ruhunu artırmaktadır. Günümüz toplumlarının ekonomik olarak ilerlemesi sonucu, insanların sosyal etkinliklere yönelmekte ve bu etkinliklerden spor da payını almaktadır. Böylece spor ilerleyerek yaygınlaşmakta ve bu yaygınlaşmanın meyvesi olarak kişiler arasında bazı spor dalları daha önem kazanarak branşlaşma sağlanmıştır. Bir kişilerin başka kişilerle bir rekabet, uğraş ve karşılıklı etkileşime girmeden yapılan sporlara bireysel sporlar denilmektedir. Gelir ve eğitim düzeyi düşük bireyler daha çok nitelik gerektirmeyen sportif faaliyetler doğrultusunda kendilerini sergileme ve ön plana çıkarma çabası içine girebilirlerken; eğitim ve gelir düzeyi yüksek ve nitelik gerektiren faaliyetleri yapanların oluşturduğu statü gruplarında da spor yapma isteği bu yüzden kaynaklanabilmektedir. Örneğin tenis, golf, atıcılık ve çeşitli doğa ve dağcılık sporları, bu spor türlerine örnektir. Bireysel sporlar ile birey kendine güven, kendini denetleme, çabuk karar verme, doğruluk, yasalar doğrultusunda haklarını

koruma gibi özellikleri geliştirir ve kişi kendi yeteneklerinin farkına varır (Şahan, 2007).

Kişilerin bir başka kişinin yardımı olmadan, rakiplerle temaslı veya temassız olarak tek başına yaptığı, teknik ve taktik ve beceri sonucu yaptığı sporlardır. Atletizm, atıcılık, bisiklet, boks, jimnastik, eskrim, judo, halter, güreş, kayak, masatenisi, tenis, taekwondo gibi olimpik sporları içerir. Bireysel sporlarda sorumluluk sadece sporcudur. Başarı da başarısızlık da sporcuya aittir. Bu durumda bireysel spor kategorisinde spor yapan sporcuların aşırı düzeyde stres yapmasına neden olmaktadır. Bireysel sporcular genel olarak yalnızlık duygusu içerisine girerler. Yaptıkları spor branşları nedeniyle sorunlarını kendi kendilerine çözmek zorundadırlar. Normal yaşantı sırasında karşılaştıkları pürüz ve sorunların yarışmalarda olduğu gibi başkasının yardımı olmadan kendi kendilerine üstesinden gelmeye çalışmak zorundadırlar (Yıldırım, 2011).

Boks, güreş, judo, tekvando gibi spor dalları da bireysel sporlar grubuna dahil edilmektedir. İleri düzeyde güç gereken bu spor dallarında, sporcu rakibi ile direkt temas içindedir. Öte yandan, badminton, masa tenisi, tenis, okçuluk gibi spor dalları, sporcuların kendi aralarında, birbirleri ile temas olmadan müsabaka yaptıkları bireysel sporlardır. Yüksek düzeyde dikkat ve çeviklik gerektirir (Kat, 2009).

2.1.2. Takım sporu

Zaman içinde bir değişme gösteren spor, 1950'li yıllardan itibaren evrensel olarak takım sporları kendi alanında insanları etkilemiş ve böylece ilgi ve spor alanı genişletilmiştir. 1980'lerden sonra takım sporlarına olan ilgi daha da yükselmiştir. Özellikle futbol branşına karşı giderek artan ilgiler diğer spor branşlarıyla da devam etmiştir. Şu ana kadar yapılan en büyük spor organizasyonları olimpiyatlar ve dünya futbol şampiyonasının olduğu ortada olan bir gerçektir. Futbol başta olmak üzere basketbol, voleybol, hentbol, Amerikan futbolu, su topu, hokey gibi spor branşları son derece önemli bir yer almaktadır (Şahan, 2007).

Futbol, basketbol, voleybol, hentbol, buz hokeyi gibi en az iki ve daha fazla kişi tarafından, karşılıklı gruplar arasında yapılan spor müsabakalarına takım sporları denir. Bu branşlar arasında taktik önemlidir. Sporcular strateji ve taktik bilincinde olmak zorundadırlar. Başarı ve başarısızlık takım içindeki bütün sporculara mâl

edildiği için sporcuların bireysel sorumlulukları ve psikolojik zorlanmaları bireysel sporlara karşı daha azdır. Yardımlaşma, takım arkadaşlarını tanıma, müsabaka sırasındaki iletişim, onların yarışma sırasında neler yapabileceklerini öngörme gibi özellikler çok önemlidir. Sorumluluk ve görevler sporcular arasında ortak bir şekilde paylaşıldığı için sporcular kendilerini müsabaka sırasında duygusal yönden çok fazla yıpratmazlar. Ekiple çalışabilme, iş birliği yapabilme, başarı ve başarısızlığı paylaşabilme gibi özellikler daha fazla etkilidir (Kat, 2009).

2.2. Sporun Psikolojik Etkileri

Geçmişten günümüze doğru geldikçe bilinçlenen toplum tarafından spor birçok insan tarafından vazgeçilmez bir unsur durumuna gelmiştir. Bu sayede gün geçtikçe bireyler yaşam kalitelerini arttırabilmektedir. Kişileri spor yapmaya iten nedenler sadece fiziksel ve zihinsel alanla ilgili değildir. Bununla beraber kişilerle iletişim içinde olma, yalnız kalmaktan çekinme ve sosyal açıdan aktif bir birey olma ihtiyacı da sporun sağlık açısından önemi neyse aynı zamanda sosyal yaşantı içinde o kadar önem arz eder. Spor faaliyetleri bireye sadece fiziksel ve psikolojik alanda katkıda bulunmaz aynı zamanda bireyin eğitim hayatına yardım eder, insanlarla uyum içinde olma, sorumluluk sahibi olma, bireyin hayatının daha düzenli olmasına ve disiplinine bir hayat sürmesine ortam hazırlar. Sosyalleşmeyi kişinin bulunduğu toplumun değer yargılarına göre davranış sergileme süreci olarak düşündüğümüzde, sporda kişinin şekil almasında göz ardı edilemeyecek etkilerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim içinde sporun daha fazla kullanılması, öğrencilerin karakter gelişimi açısından büyük bir önem oluşturmaktadır. Spor faaliyetleri ile içli dışlı olan öğrencilerin kişiliğinin gelişmesinde ve düzenlenmesinde spor büyük bir etki yaratmaktadır. Takım sporları ile birlikte öğrenciler, kendi çıkarlarından çok, buldukları takımın ve arkadaşlarının çıkarlarını göz önünde bulundurmaya zorundadır. Böylece çocuklarda yardım ve fedakârlık duyguları gelişir. Bireyler sporla beraber haklarını korumayı, saygı duymayı, iş birliği yardımlaşma ve paylaşım içinde olmayı, kurallara uymayı, doğru ve yanlışın farkına varmayı tecrübe etmektedir. Psikolojik açıdan bakıldığında, spor yapan kişilerde hayattan haz alma ve mutluluk duyma potansiyelinde artış olduğu görülmektedir. Günümüzün hastalığı olarak bilinen stres durumu ile başa çıkma konusundan spor son derece etkili bir

çözündür. Kişilerin hayatlarındaki monotonluğu, sıkıcı yaşam tarzını ve anti sosyalliği spor ile beraber ortadan kaldırmak mümkündür.

Kişinin bireysel gelişimi toplumsal gelişim ile beraber doğru orantılı olarak ilerlemektedir, bireyin gelişimi ile toplumsal gelişim ayrı tutulamaz. Spor etkinlikleri, kültürel etkinlikleri de içinde bulundurduğundan, kişiler sporla birlikte toplumsal kurallarla bütünleşir, örf ve adetleri öğrenir, farkında olmadan kendi kişiliğinin ve karakterinin de biçimlenmesine katkıda bulunur. Spor içinde kuralları barındırdığından dolayı, spor kişilerin müsabaka sırasındaki öfke, stres ve şiddet gibi duygularının kendi içerisinde bastırılmasına neden olmaktadır.

“Spor eskilerden bugüne bir ahlak ve kültür oluşturarak gelmiştir. Spor, yapan kişinin, içgüdüsünde bulunan saldırganlık, kırgınlık gibi olumsuz dürtülerin olumlu hale dönüşmesiyle, başarıma isteği ve daha ileriye gitme arzusu gibi duyguların, toplumsal ve bireysel desteğinde katkısıyla birlikte, kişilik kazanılmasında etkili bir faktördür. Yine insanın doğasında bulunan saldırganlığa karşı barışçı, boşalma imkânı sağlamakta, bu dürtünün kontrolü için uygun bir yarışma ortamı sağlanmaktadır” (Şahan, 2007).

2.3. Sporun Fizyolojik Etkileri

Spor yapan bireyler fizyolojik açıdan pozitif olarak gelişim gösterirler ve sağlık açısından ele alacak olursak birçok fayda sağlamaktadır. Bireylerin düzenli spor yapma alışkanlığına sahip olmalarını sağlar. Planlı ve programlı bir şekilde düzenli olarak yapılan aktivitelerin, sağlık yönünden önemi antrenman süreci ilerledikçe daha belirgin bir hal almaktadır. Düzenli spor faaliyetleri ile kasların, kemiklerin, eklemlerin, kalp-damar sistemi ve fonksiyonlarının normal standartların üstünde çalışabilmeyi uzun süre sürdürebilmek hedeflenmektedir.

Günümüzde insanların hareketsiz bir hayat sürmesi sonucu çeşitli hastalıklar meydana gelmektedir. Normal bir bireyin kalbi, birey hareketsizken dakikada (solunum sayısı) yaklaşık olarak 70–72 atım sayısıdır. Kalp kası her kasıldığında vücudumuza 70 santimetre küp kan pompalanır. İnsan kalbinin, dinlenirken yaptığı kan pompalama kapasitesi dakikada 5 litredir. Saatte 4 km hızla yürüyen bir kişinin vücudunda her dakika 8 litre kan dolasımı oluşur. Saatte 20 km hızla koşabilen iyi bir atletin kalbi ise dakikada 30–36 litre kan dolasımı meydana getirmektedir. Spor

faaliyetleri genellikle aerobik (oksijenli) olarak bilenen yani düşük tempo düşük süre dengesinin korunması ile beraber ve bireyin genel yapısı ve hedefine göre bu artarak ilerleyen bir süreç olmaktadır. Bu yavaş tempo ile bireylerde fizyolojik olarak bazı farklılaşmalar oluşmaktadır.

Bunlar;

* Kalp-dolaşım sistemi aracılığı ile yüksek tansiyon, şeker hastalığı, aşırı kilo, kolesterol ve hareketsizlik gibi risk faktörlerini önler.

* Kişide zihin açıklığı oluşturur. Ruhsal durumu ve enerji seviyesini geliştirip insanın stresten uzaklaşmasına katkıda bulunur.

* Kalp hastalıklarını ve kanseri önler.

* Romatizma hastalıklarını geciktirir. Kemik ve kaslarda olumlu etkisi ile yaşlanmaya karşı bedeni daha güçlü tutar. Kan basıncını düşürür ve vücutta oluşan toksinlerin dışarı atılmasına yardımcı olur (Şahan, 2007).

2.4. Sporun Sosyal Etkileri

Fizyolojik ve psikolojik etkileriyle beraber, sporun sosyal anlamda da etkileri de görülmektedir. Örneğin, spor organizasyonları genç bireylerin sosyal becerilerini geliştirici olanaklar sağlar. Uzmanlaşmaya ve yoğun iş temposunun işleyişinin nedeni olarak kişilerin gündelik yaşamları giderek monotonlaşmaktadır. Toplumsal aktivitelerin içinde bulunan spor, kötü yönleri yok etmek için önemli bir unsurdur. Sporla birlikte monoton, stres dolu hayatın olumsuz etkileri minimum düzeye inmektedir. Kişilerin günlük yaşamlarında başarı elde etmeleri, sosyal durumlarıyla etkileşim içindedir. Son zamanlarda önemli etmenler arasında yer alan spor, sosyal yaşamın hemen hemen her anında etki göstermektedir. Ayrıca sosyal yaşamın düzenlenmesinde ve geliştirilmesinde, sporun önemli bir yer tuttuğu açıkça görülmektedir (Şahan, 2007).

2.5. ANTRENÖRÜN TANIMI

Kavramsal Tanım;

Antrenörün kavramsal olarak tanımı, “yüksek başarı seviyesinde idman ve hazırlama ilminin gerektirdiği formasyona sahip, beden ve ruh sağlığını sağlayıcı, beden

eğitimi ve spor faaliyetlerinde bulunanları çalıştıracak güce ve bilgiye, aynı zamanda sosyo-psikolojik bilgi ve kabiliyete de sahip olan yetiştirici ve alıştırıcı kişilere denir” (Keten, 1974; Dilek, 2017). Başka bir deyişle antrenör, “genel ya da ilgili spor dalına özgü biçimde, spor etkinliklerini ve antrenmanı yaptırarak, sporcuyu teknik, taktik, kondisyon, psikolojik, sosyolojik ve zihinsel açıdan amacına uygun şekilde basamaklamalı olarak st düzey verimliliğe ulaştıran eğitici kişidir” (Sevim, 2002).

Bunun haricinde de antrenör, teknisyen gibi ihtiyaç duyulan bilgiyi bilimin altında kişilerin istenilen başarısı için, bunun haricinde bu bilgileri sportif yetenekler ve stratejiler bir araya gelen ve çeşitli karakterdeki bireylere uygulama yeteneğine sahip olan birey olarak bilinmektedir. Antrenör iyi bir organizasyon yeteneğine sahip, yöneticilik yeteneği etkili, drtleyici, kişilere özgürlüğünü ve yeteneklerini kazandırmasını sağlayan bir eğitici olması gerektiğini de tanımlamıştır (Charman ve ark., Bensiz, 2015).

Sunay (1998) eşitli bileşenleri de içine ekleyerek daha geniş bir antrenör tanımı yapmıştır (Aktaran Bensiz, 2015). “Antrenör; sağlam bir kişiliğe, kuvvetli ve yeterli motivasyon özelliğine sahip, zeki ve düşünme kapasitesi yerinde, yaşayış ve davranışlarıyla örnek, doğru sözlü ve güvenilir, tereddütlerini, kendi hata ve kusurlarını belli etmeyen, bunalımdan uzak, kişilik olarak dışa dönük, iyi bir psikolog, liderlik özellikleri ile ikna kabiliyeti olan, takımda ben yerine biz duygusu dinamiğini kuran, ceza ve mkfatlandırmada dengeli ve ölçülü olan, genel kültür ve meslek bilgisini arttırmak için devamlı inceleme yapan ve yabancı ülkelerde kendi konusundaki yenilikleri inceleyen ve gelişmeleri uygulayan, fiziksel yetenekleri tam, eksper pedagoğ olan kişidir”.

2.5.1. Antrenör Tipleri Ve zellikleri

Karakteristik zelliklerine göre antrenörler altı grupta sınıflandırılmış ve bu sınıflandırmalar için farklı tespitler yapılmıştır (Konter, 1996; Sevim, 1999; Kasap ve Erdem, 2009)

2.5.1.1. Aşırı disiplinli ve otoriter antrenör

Bu özelliğe sahip olan antrenör sık sık emirler yağdırır, kurallar belirler ve sıkı bir disiplin uygulamaktadır. Sporcuları kendi istediği gibi yapmak için kırbaç gibi iğneleyici kelimeler kullanmaktadır. Bazı yeni başlayan, deneyimi olmayan

antrenörler genellikle komut vererek iletişim kurmaktadır. Bunun nedeni ise kendi antrenörlerinden veya diğer antrenörlerinden öyle görmüşlerdir. Bu tarzdaki antrenörler kendi yetenekleri hakkında söylenenleri gizlemek için çoğunlukla bu yolu kullanmaktadır. Sporcuların soru bile sormalarını istemezler ve izin vermemektedirler. En iyisini genellikle kendileri bildiklerini iddia ederler ve sporcular tarafından hiçbir zaman sorgulanmak istemezler.

Bu yöntemle de başarılı sonuçlar elde edilebilir. Fakat başarısızlık elde etme durumunda takımda bozulmalar olur ve sporcular kendilerini toplama da zorlanabilir. Otorite kurmakla övünen ve kendi katı kurallarından zevk alan antrenörlerde görülmektedir. Ancak komut sistemi küçükler için, zayıf bir antrenör modelidir. Sporum içerisinde eğlence, oyun bölümünü kaldırır ve sonuç olarak küçük çocuklar spordan ve antrenörden nefret eder ve uzaklaşır.

2.5.1.2. Uysal ve iyi huylu antrenör

Bu antrenör tipleni sevimli ve genellikle de sempatik insanlardır. Sporcuları ile sevgi ve saygıya yönelik ilişkiler kurmaktadır. Sporcularının sorun ve sıkıntıları ile yakından ilgilenmektedir. Girişimci, sorunların temelini inen ve çözümleyen kişilerdir. Bütün sporcuları ile iyi bir iletişim içerisinde. Yumuşak, esnek ve yaratıcı düşünceyle, bire bir bütün kişilerin rahatlıkları ile yakından ilgilenir. Bütün bireyler bu türdeki antrenörlerle rahatlıkla iletişim kurabilirler.

2.5.1.3. Gergin ve hareketli antrenör

Bu antrenör tipleni otoriter antrenör tipi ile benzer özelliktedir. Buna rağmen aralarında fark bulunmaktadır, fakat bu türdeki antrenörler genellikle gergin, asabi, huysuz ve huzursuz özelliğe sahiptirler. Alıngan ve telaşlı bir yapıya sahip oldukları için diğer kişilere ve sporculara güven veremezler. Özgüvenleri zayıf oldukları için bu tipteki antrenörlerin belirli kuralları ve ilkeleri bulunmaz.

2.5.1.4. Liberal antrenör

Bu türdeki tipe sahip olan antrenörlerin liderlik yeteneği tam gelişmemiştir. Bu nedenle kişiler genel de kendi istedikleri gibi davranış sergilerler. Bu da genel olarak antrenörün topla hava atışı yapıp daha sonra serbest bıraktığı ve gençlerin kendi isteklerini yapabilmeleri için izin verilen “çocuk bakıcısı” tarzındadır. Otokratik tipteki yaklaşımına göre tercih edilmesine rağmen yine de iyi bir öğretim tarzı

değildir. Ancak bu tipe sahip olan antrenörler eğitim için ihtiyaç duyulan asgari disiplin düzenini ve otoriteyi kuramazlar.

2.5.1.5. Gayretli antrenör

Gayret, azim, kararlı ve ciddi davranışa sahip olan tipteki antrenör türüdür. Tutumu inandırıcı ve ağırbaşlıdır. Sürekli bir öğrenme ihtiyacı içerisindedir. Gelişmekte olan sporu ve yeni teknikleri yakından takip eder.

2.5.1.6. Uzlaşmacı-işbirlikçi antrenör

İşbirliği metodu, otoriter ve liberal tiplerin ara bölgesinde olan bir yaklaşım modelidir. Bu modeli kabullenen antrenör, yaptıkları bir işin çok yönlü yola benzediğini fark etmişlerdir. Gençlerin de konuşma hakkı vardır ve bunun farkına varan bir eğitimci mükemmel bir antrenör olma yolu izlemektedir. Uzlaşmacı modelini kullanan antrenörler, kişilerin kendi hedef ve amaçlarını belirleyerek, bu hedefe ulaşmak için mücadele içerisinde olmayı öğrenmelerini sağlayacak yapıyı, takımı ve kuralları kendileri belirlerler. Kişilere çok fazla güvenmektedirler ve bunun da kişilerin kendilerine olan bakışını pozitif yönde etki eder. Ne zaman arkadaş, ne zaman lider olacaklarını çok iyi bilmektedirler. Sporcular, antrenörün kim olduğunu, ne olduğunu ve nasıl davranacaklarını herkesten çok daha iyi bilirler. Bu duruma, antrenör-sporcu ilişkisinin maksimal düzeyde olmasını etkiler ve bu nedenle kişilerin bağlılığı ve motivasyonu yükselir.

2.5.2. Antrenör Sporcu İlişkisi

Antrenörle kişiler arasında ilişkilerin temel belirleme kurallarını belirlemekle yetkin olan antrenördür. Bu sebeple ilişkilerin boyutunu ve derecesini antrenörler belirlemektedir. Ne kadar antrenörlerin bireylere eşit düzeyde durması bir ilke olarak kabul edilse de, bu tür özel durumlarda bir kişi ile daha farklı ve kapsamlı iletişim ve ilişki kurması gerekmektedir (Çeviker, 2013).

Yarışmacı ruha sahip bir kişinin iyi bir hazırlık sezonu geçirmesi ve bunun sonucunda müsabaka da beklenen sonucu alabilmesi için antrenörler ile kurdukları ilişkilerin boyutuna pozitif sebeplere sahip olmalıdır. Bu alan da antrenörler kişilerin yalnızca fiziksel değil, bununla birlikte zihinsel ve sosyo-psikolojik düzeylerini de dikkatle incelemeli hem hazırlık hem de müsabaka döneminde fiziksel ve psikolojik dönemleri iyi kullanılmalıdır. Antrenörün bu alandaki yeteneği yalnızca müsabaka

düzeyinde değil henüz başlangıç seviyesinde kişilerin spora yönlendirilmelerinin de ve dahası da müsabakalara katılmayan fakat düzenli spor veya fiziksel aktivite yapmak isteyen bireylerin de yönlendirilmesinde büyük bir önem kazanmaktadır. Ancak antrenör yalnızca müsabakalar da yüksek performans kazanmayı amaçlayan kişileri yetiştirmekle sorumlu olmayıp, aynı zamanda düzenli sportif faaliyetlere katılır ve toplum içerisinde de istenilen ideal davranışları gösteren kişileri de yetiştirmekle sorumludur. Bu nedenle antrenör, yalnızca fiziksel gelişimi ve fiziksel maksimal yeteneğini elde etmeyi hedefleyen bir eğitici olmayıp, bununla birlikte eğittiği kişilerin toplumsal çevrede ahlaki gelişim ve olgunlaşmasından yani doğru bir şekilde sosyalleşmesinin de yetkili bir pedagoğdur.

Genel olarak en büyük yanılgılardan bir tanesi olan iyi bir sporcu geçmişine sahip olan kişilerin iyi bir antrenör olacağı düşünülmesidir (Türkmen, 2004). Fakat antrenörlük farklı bir bilgi, beceri ve yeteneklere sahip olmayı ihtiyaç duyulan yeterli bir mesleki alandır. Bunun anlaşılması yalnızca antrenörlüğün hafife alınması değil, antrenörün yetiştirdiği kişilerin farklı boyutlarda zarar görmesine neden olacaktır. Özellikle küçük yaş gruplarında kişilerin eğitilmesi için antrenörün yalnızca teknik bilgileri bilmesi yeterli olmadan, psikoloji ve pedagoji dallarına yeterli seviyede hâkim olması son derece önemlidir.

İyi bir spor yeteneğine sahip olan kişinin daha da sonra iyi bir antrenör olabileceği varsayımları genellikle öznelliğe dayandırılır. Spor geçmişi olan kişiler başarılı bir antrenörün kendi özgü olan bilgi birikimi ve kazandığı tecrübelerini sporcularına aktarabilen sebepsiz bir şekilde düşünülmesi, bilimsel bilgiye sırt çevrilmesine sebep olmaktadır. Ancak iyi bir eğitimcinin kendi değerlendirmelerinin dışına çıkarak, yaşanmış olaylar, deneyler, gözlemler, psikometrik ve sosyometrik testlerle kişiler hakkında veri toplaması ve bu verileri doğru şekilde değerlendirerek kişiye yön vermesi gerekmektedir. Sporcularını birebir tanıyabilmek için doğru yöntemleri tercih etmeyen antrenörlerin, kişilerle doğru bir şekilde iletişim kurmalarını ve ona doğru eğitimi vermeleri beklenmez.

Yeterli seviyede sporcu psikolojisi eğitimlerine katılan, bu alanın temel konuları olan, stres, kaygı, güdüleme, ödüllendirme, cezalandırma, grup dinamiği, mental antrenman, imgeleme, siber vizyon, hedef belirleme, geri dönüt, ve bunun gibi temel

konuları bilen bir eğitimci, spor psikologlarının doğrudan desteği olmaksızın sporcularını doğru bir şekilde yönlendirme imkânına sahip olacaktır. Bu nedenle yeterli olmayan antrenörler yalnızca otoriter ve didaktik bir yönleri benimseyerek, kişilerin geri dönütlerini dikkate almadığı için pozitif bir iletişim kuramazlar. Bireylere sürekli komut vermek, yapması gerekenleri anlatmak, kendi tavrı ile eleştiride bulunmak, diğer bir yandan kişinin istek, öneri, fikirlerini ve hatta eleştirilerini dinlememek, sporcuların kendilerine değer verilmediğini düşünerek ve bu nedenle özgüven kırıklığına neden olacaktır. Bu da spordan ve antrenörden uzaklaşmasına neden olabilmektedir.

Genellikle takım sporları yapan antrenörler etkin bir iletişim ağı kurmalı, hem kişilerin hepsi ile, hem de takımın tümüyle sağlıklı bir iletişim ağı kurmalıdır. Kurulan bu etkili iletişimin bütün takım arkadaşları arasında da kurulması önemlidir. Bu tarz ortamda kişiler hem antrenmanlarda hem de müsabakalar da antrenörlerinin söylediklerini birebir uygulamaya çalışır. Bütün problemleri çözmek, uzlaşmaya varmak tüm takım bireyleri için gerekli ve önemlidir. Bu tarz bir iletişim ağı kuran eğitimciler kişilerin sorunlarına çözüm getirebilir ve onları doğru yönlendirerek başarı için güdüleyebilir.

2.6. SPORCU

Sporcu, “belirli kurallar altında, amaçlı veya amaçsız, ferdi ya da toplu olarak kendini spora veren, daha ileri bir merhalede sporu meslekleştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgu içinde yer alan fizik ve moral yanı olan, yaptığı işten maddi ve manevi tatmin arayan sporun aktif elemanıdır (Gür, 1979).

Sporcu, amatör ve profesyonel sporcu olmak üzere iki farklı şekilde adlandırılabilir: Profesyonel sporcu: Profesyonellik dilimize ilk olarak amatörün karşıtı, para karşılığında spor yapan kişi, özelde de profesyonel futbolcu olarak girmiştir. Sporun artık küçük yaşta girilen bir uğraş olduğu gerçeğini unutmamak gerekiyor. Dünya spor tarihinde başarıya ulaşmış sporcuların bu etkinliklere küçük yaşta başladıkları artık bilinmektedir.

Amatör sporcu: Amatör, bir işi kâr için değil, zevk için yapan kimse, hevesli, meraklı olan, profesyonel ise bir işi meslek edinmiş kimsedir.

Günümüzde sporculuğun bir meslek olduğu kabul görmeye başlamıştır. Ancak sporda amatörlük ve profesyonelliğin sınırlarını çizmek oldukça zordur. Yasal olarak amatör gözüken pek çok spor dalında sporcular, toplumda kazancı yüksek kabul edilen meslek sahiplerinden çok daha fazla gelir elde etmektedirler “Sporla uğraşan, spor yapan kimse” olarak tanımlanan kişiler sporun temel taşıdır. Sporcular olmadan sporun ve spor dünyasının diğer öğelerinin olması düşünülemez. Bireyler, sporu ferdi olarak ya da kulüpler aracılığı ile yerine getirirlerken, sportif faaliyete katıldıkları spor kulübü derneğinin üyesi olmak zorunda değildirler (Savaş, 1989).

Sporcular, ortaya koydukları spor faaliyetlerinden birtakım gelirler elde edebilir. Türkiye’de mevzuat yönünden dolayı kazanç elde etmek sadece profesyonel futbolcularla sınırlı olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise Türkiye’de sadece futbola profesyonellik görülmektedir. Boks, basketbol, voleybol, halter, güreş gibi diğer spor dalları ise amatör olarak görülmektedir. Fakat amatör spor yapan kişilerin kazanç sağlamak amaçlı spor yapmaları zamanla yaygınlaşmıştır. Ancak amatörlükten ziyade profesyonel spor yapan sporcuların daha farklı görünümünden söz edilmektedir. Günümüzde yapılan sportif etkinliklerinin geldiği boyutlar ve sporcuların kazandığı yüksek miktarda ki ücretler dikkate alındığında, elde edilen bir gelir karşısın da yapılan spor doğal karşılanmaktadır (Savaş, 1989).

Bu yüzden, amatör bir şekilde spor yapan sporcular, gelir elde etmek amacı ile, profesyonel ve amatör sporcu ayrımının spor dalları ile değil sporcular açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Hatta bu ayrımın daha çok genel olduğu için bunları da alt başlıklara ayırmakta yarar vardır. Spor yapan kişileri, kendi aralarında profesyonel-amatör, ferdi lisanslı veya bir kulüp lisanslısı, gençlik spora veya federasyona bağlı, spor yapanlar şeklinde ayırabiliriz (Savaş, 1989).

2.6.1. Amatör Sporcu

Amatörlük; “Her türlü beden eğitimi ve spor faaliyetleri ile benzeri faaliyetlerin yapılması sayesinde, hayatın devamı için gerekli geliri temin etme amacı taşımadan ve faaliyete katılmaktan dolayı hiçbir surette ücret almaksızın, belirli kurallara uygun olarak yapılan beden ve ruh sağlığını sağlayıcı ve geliştirici nitelikteki faaliyetler” anlamı taşımaktadır (Keten, 1993).

Amatör; “Para kazanmak amacıyla değil, salt zevk için spor yapan” kişilerdir.

Amatör spor; “Bir ülkenin federasyonunca amatör olarak yapılması kararlaştırılmış spor dalı” olarak tanımlanmaktadır (Savaş, 1989)

Amatör sporcu; “Bir spor dalında meslek edinme gayesi olmaksızın faaliyet gösterenler” olarak söylemektedirler. Bu tanım ve diğerlerinden farklı olarak amatör sporcuların kazançlarını sağladığı, spor karşılığı değil de başka faaliyetler ile karşılık elde eden kişiler olduğu, sporu sadece zevk için, boş vakitleri değerlendirmek veya hobi olarak yaptığı anlaşılmaktadır. Türkiye’de futbolun dışında diğer bütün branşlar amatör spor olarak kabul edilmektedir. Sporlu kazanç elde etmek amacı ile basketbol, voleybol, güreş, boks gibi spor branşlarında faaliyet gösteren sporcuların amatörlüğü tartışılmaktadır (Evcil ve Geçer 2004),

Görüldüğü gibi, Türkiye’de faaliyet göstermekte olan sporcuları amatör veya profesyonel olarak tanımlamak mevzuat yönünden yetersiz kalmaktadır. Çünkü futbolun dışında olan yağlı güreş, güreş, boks, tenis, basketbol gibi daha birçok spor branşında faaliyet göstermekte olan sporcuların gelir elde etmek amacı ile spor yaptığı bilinmektedir. Bu sporcuların hepsi transfer ücreti, prim, aylık ücret gibi daha birçok farklı şekilde gelir elde etmektedirler.

Bunun için, günümüzde hukuki yönden amatör olarak yapılan spor branşlarında profesyonellik vardır. Hukuki yönden amatör yönden spor yapan birçok sporcu, sporlu kazanç elde etmek için ve kulüplerine sözleşme ile bağlı olarak icra ettiklerinden, resmi olarak değil de gayri resmi olarak profesyonel sporcu kabul edilebilir.

Örneğin, Türkiye Basketbol Federasyonu tarafından hazırlanmış olup Gençlik ve Spor Genel Müdürü tarafından onaylanarak yürürlüğe giren “Sözleşmeli Sporcular Tescil ve Lisans Talimatında Profesyonel Futbol Talimatındaki hükümlere benzer bölümler yer almaktadır”. Bu talimatlara göre kulüpler ve sporcular basketbol federasyonunun hazırladığı tek tip sözleşmeye imza atmak zorundadır. Söz konusu bu talimata uyup bu sözleşmeyi imzalayan sporculara profesyonel sporcudan ziyade “sözleşmeli sporcu” tabirini kullanmaktadır (Genç,1988; Petek, 2002). Bu sonuca varılarak, profesyonel branşların düzenleme hükümleri doğrultusunda günümüze kadar futbol branşı haricinde herhangi karar alınmadığından bu durum hala hukuki boşluklarla birlikte devam etmektedir (Genç,1988; Petek, 2002).

2.6.2. Öğrenci Sporcu

Bir spor branşında antrenmanlarına devam eden ve diğer arkadaşlarını temsil etme hakkını elde etmiş, okulun takımlarında yetki verilerek sorumluluk kazandırılmış, sırası ile okulunu, şehrini, bölgesini ve hatta belki de ülkesini temsil edecek, düzeye gelen özellikleri taşıyan öğrencilerdir. Sporcu öğrenci ders durumunu, sporun derslerdeki başarıya etki eden yönlerini ve seviyelerini konu alırken bu öğrencilerin de diğer öğrenciler gibi ailelerinin ekonomik durumları, dolayısı ile beslenme, evlerindeki çalışma ortamının uygunluğu ve aile huzurunun etkisi altında olduklarını bilerek ve ele alarak yola çıkmak gerekmektedir (Verskala, 1991; Şimşek, 2005).

Eğer spor bugünkü halini almış ise bunu büyük oranda etkileyen ünlü spor yıldızlarının, sportif faaliyetlerindeki başarıları, ustalıkları ve diğer üstünlükleri sağlamıştır. Yüksek performans- yüksek ilgi, daha yüksek performans-daha yüksek ilgi kısır döngüsü, spor alanlarında bütün hızı ile işlemekte ve dünya gençliği, kendisini bu yıldızlar ile özdeşleştirerek spor yapmakta ve sporu sürdürmektedir. Bu sebeple bizde gençlerimizin spor yapmalarını istiyorsak, onların olabilecekleri yıldız sporcuları yetiştirmek zorundayız. Özetle; öğrenciler, ülkelerinin yetiştirdikleri büyük spor yıldızlarına özenerek spor yaparlar ve öğrenci sporcular arasından yeni yeni yıldızlar yetişir. Bu yıldızlarda uluslararası arenalardaki başarıları ile ülkelerinin itibarını yükselterek dünya barışına katkıda bulunurlar (Başer, 1991; Şimşek, 2005).

Sporcuları yalnızca “bedeni çalışan, kafası çalışmayan” şeklinde tanımlayanların aksine, sporcuların zeka seviyeleri üzerinde yapılan tüm çalışmalarda elde edilen veriler, sporcuların % 75’inin normalin üzerinde bir zekaya sahip olduklarını ortaya koyar (Verskala, 1991; Şimşek, 2005).

Genç olmanın en önemli özelliklerinden biriside rekabet ve yarışma isteğidir. Eğer biz okul sporunun, pratik değeri olan ve okul sporuna işlerlik kazandıran ve bir okul sporu politikası oluşturmaya yarayan bir tanımını yapmak istiyorsak gençlerin bu özelliğini göz önünde tutmak zorundayız. Okul sporunun temelinde yarışma olmazsa gençleri spora yönlendiremeyiz. Kısaca, biz okul sporunu, yüksek performans sporuna sporcu yetiştiren bir kaynak olarak görmek zorundayız. Bunun içinde okul sporunu yarışma temeline oturtmak zorundayız (Başer, 1991; Şimşek, 2005).

2.6.3. Profesyonel Sporcu

Profesyonel, Türk Dil Kurumu'nun büyük Türkçe sözlüğünde belirttiği gibi; “Bir işi kazanç sağlamak amacıyla yapan (kimse), amatör karşıtı”, profesyonel; “Geçimini bağlı bulunduğu kulüpten aldığı belirli bir ücret ile sağlayan (sporcu)”, profesyonel sporcu; “Profesyonelce spor yapan kimse” anlamını taşımaktadır. Dolayısı ile, profesyonel sporcu, sporu bir meslek haline getirmiş, seçmiş ve gelir sağlamak amacı ile spor yapan kişilerdir (Savaş, 1989).

Amatör bir futbolcu, 15 yaşını doldurmuş olması sebebi ile, bu talimat hükümlerini yerine getirdiği takdirde profesyonel futbolcu statüsüne gelebileceği, 18 yaşını doldurmamış amatör futbolcuların profesyonel statüye yükselişlerinde, adına bağlı oldukları kulübün yazılı muvaffaklarının alınması zorunlu olduğu bilinmektedir (Savaş, 1989).

2.6.4. Milli Sporcu

Ülkemizde amatör Spor branşlarda bireysel ve takım sporlarında Türkiye şampiyonaları düzenlenmektedir. Bu şampiyonada Türkiye Şampiyonu olan sporcular Ülkemizi temsil etme hakkı kazanır ve katıldığı branş ile ilgili Olimpiyat, Dünya, Avrupa, Balkan Şampiyonası gibi faaliyetlere katılıp Ülkemizi temsil ederek Milli Sporcu unvanını almaya hak kazanır (<https://forum.donanimhaber.com>. Erişim Tarihi: 17.09.2018).

2.7. Sporda Motivasyon İlkeleri ve Başarı Motivasyonu

2.7.1. Motivasyon Kavramı

Yüksek düzeydeki spor performansı ile fiziksel yetenek, iyi çalıştırma arasında çok iki ilişkiler vardır. Bu iki düzey ile beraber olmadan genç bir sporcudan ulusal düzeyde bir başarı beklenmemelidir. Fakat günümüzde özellikle sporda ileri düzeye gelmiş ülkelerde görüldüğü üzere, yaklaşık eşit fiziksel yeteneklere ve dengeli bir şekilde çalışma olanaklarına sahip olan yüzlerce genç sporcudan sadece bazı kişiler çok yüksek performansa ulaşabildiği görülmektedir. Bu sadece sporda değil, yaşantının her alanında böyledir; yani insanların yetenek ve olanakları eşit olsa bile başarıları farklılık göstermektedir (Başer, 1998).

Bunun nedenlerini öğrenmek için, başarı düzeyini artırma da faydalı olacaktır. Bu tür farklılıkların birden fazla nedeni vardır. Fakat bu nedenlerin içinde sporcunun

motivasyonu en önemli etkenlerden biri olarak rol oynamaktadır. Kişilerin içinde bulunduğu biyolojik ve sosyal alanda varlığını devam ettirmeye yönelik davranışlarının nedenlerine motive veya bütünü ile bu olguya motivasyon denir. Bu tanımda da anlaşıldığı üzere, bireylerin birbirlerinden farklı ancak birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğu, birbirlerini tamamladığı iki farklı ortam içinde yaşamaktadır. "Biyolojik ve sosyal ortam". Bu iki farklı türdeki ortamın kişilerden istedikleri ve kişilerde neden olan stres birbirlerinden farklıdır. Hatta ve hatta çoğu zaman birbirleri ile çelişki içerisindedirler (Başer, 1998).

Bunun için motivasyon, "Biyolojik ve Sosyal Motivasyon" olmak üzere iki kısımda incelenebilir. Kişilerin doğal hallerini devam ettirmeye yönelik davranışlarının nedeni, biyolojik olarak dürtü ve içgüdülerden geldiği düşünülüyorsa buna Biyolojik Motivasyon diyebiliriz (Başer, 1998).

Yeme, içme, uyku gibi buna neden olan, kişi ve toplum ile olan ilişkilerini kendi içinde organizma ve yaşamı için rahatsız etmeyecek şekilde, sürtüşmelere yol açmayacak bir düzeyde devam ettirmek zorundadır. Toplumsal yaşantıda, kişilerin kendi istekleri ile toplumsal yaşantının gerektirdikleri arasında her zaman bir çatışma olgusu söz konusudur. Buna karşılık olarak, kişilerin sadece doğallığını değil, aynı zamanda sosyal yaşantısını da devam ettirmek zorundadır. Ayrıca var olmak, varlığını devam ettirmek de kişiye yeterli değildir. Toplumda kendini beğendirmek, takdir görmek, başkalarına üstün olmak gibi faktörler de bireylerin dışarıya yönelik davranışlarını etkilemektedir. Doğumdan yetişkinliğe kadar gerçekleşen süre içerisinde, bir yandan toplum ile ilişkilerinin bazı sürtüşmelere yol açmasından dolayı kaçınılmalı, diğer bir yandan, toplum tarafından beğenilmeyi, takdir görmeyi sağlayacak davranışlarda bulunmayı, yani hem topluma ayak uydurmak, hem de toplum statüsünün üzerine çıkmayı öğrenmek zorundadır. Bir cümle ile özetleyecek olursak, sosyal motivasyon, öğrenilen koşullu motivasyonlardır (Başer, 1998).

2.7.2. Motivasyonun Türleri

Motivasyon içsel ve dışsal olarak iki bölüme ayrılmaktadır. Bu iki ana temel literatürde içsel motivasyon (Intrinsic Motivation) ve dışsal motivasyon (Extrinsic Motivation) olarak karşımıza çıkmaktadır (Konter, 1995).

2.7.2.1. İçsel Motivasyon

İçsel motivasyon (Intrinsic Motivation) genellikle, bireyin kendi kendini motive edebilmesidir. Kendi içerisinde motive olmuş insanlar yetenekli olabilmek için içsel açlığa sahip bulunmaktadırlar. Bu türdeki kişilerin başarılı olabilmeleri için kendilerini yönetebilme özelliğini taşımaktadırlar (Nicholls ve Robert, 1992).

Kendi içerisinde motive olmuş insanlar oyuna ve onurlarına düşkünlerdir. Bu hissedilen içsel onur, onları en iyisini yapmalarını ve ortaya koymaya motive eder. Çevresin de fazla kişilerin olması onlar için önemli değildir. Yalnız başlarına yaptıklarından da zevk alarak sürdürürler (Konter, 1995).

İçsel motivasyonun iki aşaması vardır:

1. Zihinsel; bireyin ne yapacağını aklında oluşturması, kavramasıdır.
2. Fiziksel; bireyin gitmek istediği yere doğru harekete geçmesidir (Koruç, 2002).

Kendi içerisinde motive olan kişiler, düşüncelerini harekete geçirirler, hedeflerini ve amaçlarını belirler ve onlara ulaşmak için harekete geçer. Bu hedeflere ulaşabilmek için kişinin şu aşamalardan geçmesi gerekir: (Georges, 1997).

- Kendine inanmak,
- Gizli yetenekleri keşfetmek,
- Yaşamı coşku ile kucaklamak,
- Gelişmeye devam etmek,
- Sağlık için yararlı alışkanlıklar edinmek ve enerjini arttırmak,
- Görünüşü, etkili bir araç haline getirmek,
- Başarılı ilişkiler kurmanın yollarını aramak,
- Endişe, şüphe ve korkuyu yenebilmek,
- Gerginliği denetlemek,
- Başarısızlığı yenebilmek,
- Zamanı daha akıllıca kullanmak,
- Bilinmeyi Araştırmak (Georges, 1997).

2.7.2.2. Dışsal Motivasyon

Dışsal motivasyon (Extrinsic Motivation), farklı kişiler aracılığı ile gelen olumlu ya da olumsuz etkilerde bulunabilen, davranışların tekrarlanmasını azaltıp çıkarabilen

maddi ve manevi değerleri taşıyan güçlendirme veya pekiştirmedir. Dışsal ödüller maddi materyaller olabilirler. Örneğin, kupa, para, madalya vb. Dışsal ödüller maddi olmayan kaynaklardan da gelebilir. Örneğin, taktir edilme, övölme gibi onurlandırıcı sözler gibi (Konter, 1995).

Dışsal motivasyon kişinin doğrudan kendisi ile ilgili bir durum değildir. Dış ortamda oluşan farklı durumların kişiler üzerinde oluşturduğu pozitif veya negatif etkilerdir. Bir başka tabirle dış motivasyon, bireyin kendi kendine oluşturduğu davranışlardır (Pelletier ve ark., 1995).

Dış motivasyon denince akla ilk gelen antrenör, seyirci gibi unsurlar getirilmektedir. Ayrıca dış faktörlerden gelen ödüller de spora teşvik için önemli rol oynamaktadır. Dış faktörlerden gelen ödüller ve pekiştiriciler büyük motivasyon sağlamaktadırlar. Dış faktörlerden gelen ödülleri aktivitelere eklersek, bu da içgüdüsel olarak kişiyi motive eder ve bu ödüller toplam motivasyonu artırır. Yani içgüdüsel olarak motive edilmiş aktiviteler, dıştan ödüllendirildikleri zaman motivasyonda artış görölmektedir (Konter, 1995).

Yapılan araştırmalara göre ödüller iki çeşit fonksiyon sağlarlar.

1) Kontrol etme

2) Bilgi verme (Treasure, 1997).

Kontrol Etmeyi Sağlayan Ödüller: Ödölün derecesi yüksekse, kişiler ödülleri, sergiledikleri davranışlarını kontrol etmek olarak anlarlar. Bu türdeki durumlarda ise motivasyon düşmektedir. Ancak bir sporcu ödöl kazanmak için bir etkinliğe katılır ise, bu ödüller yüksek kontrol etkisine sahiptir. Ancak ödüllerin kontrol safhası düşük seviyede ise, sporcular ödölü davranışlarını etki eden bir şey olarak görmezler ve kendini tanımlama yüksek olacaktır (Baker, 1990), (Tutko,1971; Dirmen, 2014).

Bilgi Verici Ödüller: Bilgi vermek amaçlı olan ödüller, sporculara görevleri hakkında yeterli düzeyde bilgi verirler. Bu türdeki ödüller genellikle bilgi verici safhalar yardımı ile içgüdüsel motivasyona etki etmektedir. Bu tür ödüllerin bilgi verme dereceleri olumlu ve belirginse, içgüdüsel motivasyonu artırıcı özelliği artmaktadır. Ancak aynı şartlar altında, dıştan gelen bilgiler olumsuzsa, bu durum

içgüdüsel motivasyona zarar verecek yönde bir etki verebilir (Gill,1986), (Tutko, 1971; Dirmen, 2014).

Burada önemli olan antrenörlerin genellikle en çok kullanacakları ödülün olumlu yönde sözlü dönüt (feedback) olmasıdır. Olumlu verilen dönütün içgüdüsel motivasyonu nasıl etkileyeceği Vallerond, Vallerand ve Raid tarafından araştırılmış ve sonuçta pozitif dönütün hem içgüdüsel motivasyonu hem de yeterliliğin algılanmasını arttırdığı, bununla beraber, negatif dönütün ise içgüdüsel motivasyonu ve yeterliliğin algılanmasını azalttığını tespit etmişlerdir. Bundan dolayı antrenörlerin mümkün olduğu kadar uygun zamanlarda pozitif dönütü seçmeleri ve yine mümkün olduğu kadar negatif dönütten kaçınmaları gerektiği söylenebilir (Vallerond ve ark. 2004; Dirmen, 2014).

2.7.3. Sporda Motivasyon

Şu an ki yaşantımız da spor büyük ölçütte halk kitlesinin yakın düzeyde ilgi ve beğeni gösterdiği, önemli bir uğraş durumuna gelmiştir. Spor kulüplerinin yöneticileri, antrenörler, taraftarlar ve uzun yıllardır spor yapan kişiler; bütün spor eylemlerinin, bütün insanlığa faydalı ve anlamlı bir uğraşı olarak anlaşılmasına hizmet eden kişilerdir. Bu nedenle, spor biyolojik (fizyolojik), psikolojik, toplumsal boyutlu ve kendine özel içeriği olan bir gerçektir. Güdülenme kavramı, spor faaliyetleri içerisinde bulunan bütün toplumun istek, arzu ve beklentilerini karşılamasıdır (Koç, 1994; Dirmen, 2014). Belirli bir spor etkinliklerin hedefini belirleyen sportif motivasyonlar, aktivitelerin kendisini ve bu tür aktiviteler de bulunan sporcularla olan ilişkileri olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Birinci kısımdaki motivasyon, direkt olarak spor etkinliğinin kendisi ile, ya sportif etkinliğinin sonucuyla, ya da daha üst düzey bir hedefe varmak için sportif etkinliğin kendisi ile doğrudan ilgilidir. Sporcular ile olan ilişkilerine göre ise motivasyonlar, direkt olarak ya da toplumsal bir çerçeve içinde dolaylı yoldan sporcunun kendisiyle ilgilidir. Bu düzenlemeye göre spor motivasyonları, altı gruba ayrılmaktadır.

-Sportif etkinliklerinin kendisi ve direkt olarak sporcuyla ilgili motivasyonlar: Vücudu, hareketli, belli sportif hareketlerinden zevk alma, kendini tanıma ve geliştirme, meydan okuma, macera, gerilim, heyecan gibi duygular.

-Sportif etkinliklerinin kendisi ile toplumsal çevre içerisinde sporcuyla ilgili motivasyonlar: Karşılıklı olarak toplumsal etkileşim verdiği insanlarla birlikte spor yapmaktan zevk alma gibi.

-Sportif etkinlikler sonucu ile direkt olarak sporcuyla ilgili motivasyonlar: Kendi kendini onaylamaya yönelik başarı motivasyonları gibi.

-Sportif etkinliklerin sonucu ile toplumsal çevre içerisinde sporcuyla ilgili motivasyonlar: Kendini gösterme, başkaları tarafından takdir görme, toplumsal itibar görme, prestij, üstünlük sağlama gibi.

-Daha üst hedeflere ulaşmak için aracı olarak sportif etkinliklerin kendisi ile ve direkt olarak sporcuyla ilgili motivasyonlar: Sağlık, fiziksel görüntü, boş zamanları değerlendirme, maddi kazanç sağlama ve seyahat gibi.

-Daha üst hedeflere ulaşmak için aracı olarak sportif etkinliklerin kendisi ve toplumsal çevre içerisinde sporcuyla ilgili motivasyonlar: Arkadaşlık, başkalarıyla ilişki kurma, saldırganlık, toplumda bir yer edinme, ideoloji gibi (İkizler ve Karagözoğlu, 1997).

2.7.4. Nitelik Açısından Spor Motivasyonu

Performansta etki gösteren psikolojik etkenler içerisinde motivasyon faktörü genellikle önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü motivasyonun hem niteliği hem de niceliğindeki değişkenler, performansı etkileyen en etken faktörlerdendir. Nitelik yönünden motivasyon iki kısımda incelenir. Genel spor motivasyonu ve özel spor motivasyonudur (Dirmen; 2014).

2.7.4.1. Genel Spor Motivasyonu

Bu türdeki motivasyonun ana temelinde yatan, takdir edilme, arkadaş arama, çevre edinme ve sosyalleşme gibi gereksinimi barındırmaktadır. Bu motivasyonun iyi anlaşılabilmesi için kişilerin sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının ne olduğunun iyi anlaşılması gerekmektedir. Bu yüzden bütün kişilerin ve her bir gencin sosyal ve psikolojik ihtiyaçları farklılık göstermektedir. Bu ihtiyaçların mantıklı bir sıralamaya sokmak çok zordur. Çünkü toplumsal çevre ve ailede kazanılan değer yargıları kişilerin motivasyonuna etki etmektedir. Ülkemiz de yapılan bir takım spor branşları, toplumsal çevrenin spora verdiği değer, ailelerin spora verdiği değer, hatta

sevgilisinin tuttuğu takım bile kişilere etki etmektedir. Fakat kaba bir tabirle, kişiyi spora yönlendiren sosyal ve psikolojik gereksinimleri şu şekilde sıralayabiliriz (Başer, 1998).

Etkin olma arzusu: Kişi, genellikle genç olduğu için, yaşının gerektirdiği üzere sahip olduğu fazla enerjisini, düzenli bir sportif faaliyet ile harcayabilir.

Kendini bulma: Kişi eksik ve olumsuz yönlerini bulunduğu çevrede spor ile telafi edebilir. Bununla birlikte, herkesin kendini tanıma, sınama ve bulma ihtiyacı vardır.

Kendini anlatma, kanıtlama: Bu ihtiyacın en kolay yönü spor ile giderilebilir. Bununla birlikte spor kişiye, belirli bir guruba uyum sağlama, kurallara uyma, rahat ilişkiler kurma gibi toplumsal ve sosyal özellikler kazandırır.

Tanınma, ün kazanma gereksinimi: Her yaşta, her kişide olan tanınma ve statü kazanma ihtiyacı genellikle küçük yaşlarda en kolay spor ile karşılanabilir.

Prestij, üstünlük sağlama gereksinimi: Sporun kişiye kazandırdığı fiziksel güç, motorik özellik, çalışma azmi ve disiplini, kendine güven duygusu, bir topluma ait olma duygusu, artmış yaşam tutkusu gibi özellikler sporcuların başarısını ve buna bağlı olarak toplum içindeki prestijini artırır.

Egemen olma arzusu: Kendine ve başkalarına egemen olma tutkusu en kolay ve sosyal olarak spor yolu ile gerçekleşir.

Macera hevesi: Bazı kişilerde olan macera tutkusu, seçilen spor branşının şekline göre en basit spor ile doyuma ulaşmaktadır. Dağcılık, paraşütle atlama, otomobil yarışı gibi gerçek bir hayati tehlike yaratan ve adrenalin içeren spor branşları yanı sıra, yarışma sporlarında sonucun hiçbir zaman bilinmemesi, sporun her dalına macera ögesi taşımaktadır. Bunun için macera tutkusunun en güzel ve insani doyuma ancak sporla gerçekleşmektedir.

Bir karar verme halinde olma arzusu: Kişiler spora başladıktan sonra, antrenmanlara katılmaya, yarışmaya ve yarışma sırasında farklı durumlara uygun davranışlara kadar, tam ve özgür bir karar alma halindedir. Bu türdeki durumlar, bu şekilde kibir ihtiyacı olan kişiler için yeterli bir motive kaynağıdır (Başer, 1998).

2.6.4.2. Özel Spor Motivasyonu

Bu türdeki motivasyonlar genellikle fizyolojik içerikli olup, hareket ederek rahatlama, yüksek koordinasyona sahip olma, güçlü olma güdü ve dürtülerinden meydana gelmektedir. Her türlü bu iki motivasyon şeklinin, sporun yapılış nedenlerine ve şekline bağlı olarak, değişik derecede etkinliği vardır. Spor yapılma amacına göre üç grupta incelenebilir (Başer, 1998).

Sporcuların boş vakitlerini değerlendirmek ve eğlenmek için başvurduğu bir yoldur. Buna sebepten özel spor motivasyonu ağır basmaktadır. Fakat sporcular eğlenceli vakit geçirdiği süre içerisinde de olsa, içerisinde yer aldığı ufak topluluklar da bile kendisini beğendirmek ve diğer sporcuların önüne geçmek için başarıyı aşırı bir şekilde isteyebilir. Buna genel spor motivasyonu denilmektedir. Bir takım ufak ve önemsiz oyun, müsabakaların git gide iddialı bir hal alması, ortaya birtakım ödüllerin konulması, tartışma hatta kavgaların çıkması genel spor motivasyonunun ortaya koyduğu etki ile görülmektedir. Bunun en güzel örneği bir gazetede haber olarak çıkmıştır: —Manisa ilinin bir ilçesinde, hakimler ile savcılar arasında yapılan futbol maçında kavga çıktığından geceyi karakolda geçirdiler (Başer, 1998).

Burada ön plana çıkan sağlıklı, güçlü olmak, sağlıklı bir yaşantıyı daha uzun sürdürebilmek gibi fizyolojik öğeler, yani özel spor motivasyon öğeleri serbesttir. Fakat sağlıklı bir vücudun başarı yüzdesinin daha yüksek derece de olması ve sağlıklı kişilerin toplum ile daha sağlıklı ilişkiler kurdukları ele alınırsa, genel spor motivasyonuna ait öğelerinde bulunduğu görülür (Başer, 1998).

Motivasyon yönünden oldukça karmaşık bir türdür. Her bir sporcunun, günde en az 2-3 saat antrenman yapması ve bunu uzun yıllar devam ettirmesi, hem çok yüksek bir özel spor motivasyonu, hem de çok yüksek genel spor motivasyonu gerektirir. Sporcunun hem yaptığı işi sevmesi, yaptığı zaman rahatlık duyması, huzur duyması, hem de başarı elde ettiği zamanı ve toplumun ona verdiği değeri gerçekten istemesi gerekir. Bu iki çeşit motivasyon yeterli düzeyde ve dengeli şekilde olmadığı takdirde karımıza ya başarısız, ya da istikrarsız sporcular ortaya çıkmaktadır. Özel spor motivasyonuna girmeyen kişiler, başarı için ihtiyaç duyulan antrenmanları yapmayı istemediklerinden, her zaman yüksek düzeyde performans göstermezler bu nedenle kondisyon ve form durumları ve performansları sürekli iniş ve çıkışlar gösterir. Bu

nedenle, genel spor motivasyonu olmayan ya da yetersiz düzeyde olan kişiler, müsabakayı kazanmak için ihtiyaç duyulan hırs ve azimden yoksun oldukları için yüksek düzeyde başarı gösteremezler. Bu kişiler düzenli, disiplinli ve çalışkan bir biçimde antrenmanlarını yaparlar. Fakat müsabakalar bu kişiler için ikinci plandadır. Birtakım spor yazarının üzerinde bastığı amatörlük ruhu, özel spor motivasyonundan başka bir şey değildir. Bu nedenle bir performans sporcusunun bu motivasyon şekline mutlaka sahip olması gerekir (Başer, 1998).

2.7.5. Nicelik Açısından Motivasyon

Bazı yazarlara göre, motivasyonun niceliğini oluşturan olumsuzluklar, spordaki performansını etkileyen önemli unsurlardan birisidir. Bu tür olumsuzluklar, vegetatif sinir sistemi yolu ile etki ederek, organizmanın geliştirdiği performansın yükselmesine etki eden uyum süreçlerini bozmaktadırlar. Steinbach 'e göre, motivasyonun niceliğine etki eden olumsuz değişiklikleri üç kısımda incelemektedir. Yetersiz ve aşırı motivasyon, yüksek performansa uygun düşen ise yeterli motivasyondur.

2.7.5.1. Yeterli Motivasyon

Organizmanın ulaşabildiği en yüksek performansın, uyum sürecini bozmayan motivasyondur. Vegetatif sinir sisteminin çalışma düzenine etki etmez. Algılama ve karar verme yönü eşittir. Bilinci yerindedir, olayları takip etme özelliği ve mücadele yeteneği bilinçli bir şekildedir. Taktiksel plana uyum sağlar, tekniksel hareketleri hatasız veya daha az hata ile yapmaktadır. Mücadele için gerekli olan psikolojik enerji ve stresini yenebilir (Başer, 1998).

2.7.5.2. Aşırı Motivasyon

Sportif faaliyetlerin başarısızlık nedeni olarak bilinen, yetersiz motivasyon hallerinden daha fazla görülmektedir. Özellikle de performans sporcularında ve profesyonel sporcularda tüm yarışma, toplumsal ve ekonomik yönden büyük önem taşımaktadır. Bu türdeki yarışma öncesinde sporcuya genelde bir tek duygu hakim olmaktadır. Bu “ya kazanamazsam” korkusudur. Bu korku kaygı düzeyinde artış gösterir ve sporcularda güvensizlik yaratır. Bu sebeple, kişinin motivasyon düzeyi çok yüksek olur ve yarışma öncesi “start telaşı” denilen durumlarda kendini belli

eder. Bu durum aynı zamanda genel spor motivasyonu düzeyinin çok yüksek olduğunu düşündürür (Başer, 1998).

2.7.5.3. Yetersiz Motivasyon

Sporcunun motivasyonunun düşük düzeyde olmasıdır. Yetersiz motivasyona neden olan sebepleri şöyle sıralayabiliriz;

1. Takım ya da sporcunun başarıya doymuş olması,
2. Müsabakanın önemsiz olması,
3. Rakiplerin çok güçlü olması nedeni ile takım ya da sporcunun yenilgiyi baştan kabullenmesi,
4. Rakibin çok zayıf olması nedeni ile küçümsenmesi.

Bu faktörler veya buna benzer faktörler, sporcunun ya da takımın motivasyon düzeyini düşürmektedirler. Buna da “start tembelliği” denilmektedir. Yani yetersiz motivasyonda kişinin motivasyon düzeyi düşüktür. Bu durum kendini hem antrenmanlarda hem de yarışmada gösterir. Spor ile olan ilişkilerinde bir gevşeklik, isteksizlik, vurdum duymazlık hakimdir (Başer, 1998).

2.8. Sporda Motivasyon Kuramları

Eğitimcilerin sık sık “bugün takımımın en iyi oyuncusu Ali’ yi tanımakta güçlük çektim. Niçin sahada bu şekilde davrandı bir anlam veremiyorum” türdeki yapılan yorumlara şahit olmuşsunuzdur. Bu şekildeki açıklamaları kişilerin hocaları ve takım arkadaşları için yaptıklarını sizde görmüşsünüzdür. Acaba ne için hiçbir nedeni olmadan Hasan rakibine bilerek sert bir hamle yapıp adeta oyundan atılmak istemiştir? Ne için Osman, potanın altında duran boş arkadaşına pas vermemiştir de top sürmeyi tercih etmiştir, bu top sürme hatasını yaparak takımını bir basketten ve galibiyetten etmiştir.

Bu şekilde ki benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür. Burada yanıtı aranan soru “Ne için” sorusudur. Eğer bu ne için’ ler anlamlandırılabilirse rakibine bilerek sert giren, takım arkadaşına pas atmayan sporcunun da, antrenmanlarda genelde çok ılımlı, bazen de çok acımasız olan antrenörün davranışları da açıklanmış olacaktır. Bir başka ifade ile şu ya da bu şekilde davranmamızın kökenindeki faktörler bilinirse, belli durumlarda kişilerin nasıl davranabileceğini de biliriz. Bu bizi psikolojideki temel konulardan birisine yani motivasyona götürür.

Motivasyon, kişilerin davranışını harekete geçiren ve yön veren istek veya arzu olarak bilinmektedir. “Güdülenme; kişilerin çabasının (eforunun) yönünü ve yoğunluğunu artırır. Çabanın yönü; herhangi bir duruma yaklaşmayı veya kaçınmayı ifade ederken, çabanın yoğunluğu; bir durumda ne kadarlık eforun harcandığını anlatır. Örneğin Ayşe ile Fatma, Eczacıbaşı voleybol takımına seçilmek istemektedirler (çabanın yönü). Bunun için her ikisi de haftanın üç günü antrenman yapmaktadırlar (çabanın yoğunluğu). Ayşe ile Fatma’nın çalışmaları izlendiğinde, eğer Ayşe’nin daha fazla efor harcadığı dikkati çekerse, Ayşe’nin motivasyonunun Fatma’ya göre daha fazla olduğu söylenebilir.” Sag’in motivasyona yönelik tanımında efor ve yoğunluk kavramına azim, herhangi bir yapılan eylem seçimleri ve sonucu da performans demektedir (Sage’e 1984; Dirmen, 2014).

Roberts’a göre ise motivasyon, spor camiasında genellikle yanlış bilinmektedir. Bu nedenle spor camiasında genellikle yarışma baskısından kaynaklı olan uyarıların, motivasyon olarak ele alındığını gösterir. Başka bir deyişle düşük ya da yüksek uyarıların, düşük ya da yüksek motivasyon ile eş anlamlı olmadığı görülmektedir. Antrenörün müsabaka öncesi ateşleyici konuşması uyarıların arttırabilir ancak motivasyon da artış göstermez (Nichols ve Roberts, 1992).

Güdülenmenin kuramlarından olan içgüdü kuramı, dürtü azaltma kuramı, optimum uyarılmışlık kuramı, özendirici uyarı kuramı, test kaygısı yaklaşımı, pekiştirme beklentisi ve sosyal bilişsel yaklaşımların anlatılması gerek görülmemiştir. Bunun yerine sportif etkinliklerin olduğu ortamda daha sık gerçekleşen başarı motivasyonu kuramı üzerinde durulmasının daha olumlu sonuçlar vereceği düşünülmüştür.

2.9. Sporda Başarı Motivasyonu

Motivasyon kavramı; hareket etmek, teşvik etmek, harekete geçmek anlamlarına gelen Latince “movere” kelimesinden türetilmiştir (Richart ve ark.,1975). Motivasyonun gücü ve başarı arasındaki ilişkinin, özellikle sporda çok önemli olduğu gayet açıktır. Motive edici gücü düşük olan bir durumun, düşük bir başarı ile sonuçlanması muhakkaktır. Her insan, kendini tatmin eden ve huzur verici durumları arama, rahatsız edici durumlardan ise kaçınma eğilimi gösterir. Arama ve kaçınma eğilimleri, güdülerin yapısında mevcuttur. Hangi eğilim daha ağır basarsa, ona yönelik güdüler ortaya çıkar. Buna göre, başarı güdüsü, başarılı olma ya da

başarısızlıktan kaçınma; arkadaşlık güdüsü ise itibar arama ya da reddedilmekten kaçınma şeklinde ortaya çıkar(Can ve ark., 2010).

Başarı güdülenmesi ya da gereksinimi kuramı, davranışın önemli belirleyicisi olarak hem kişisel hem de durumsal faktörleri göz önünde tutan etkileşimsel bir görüştür. Bu kuramı oluşturan 5 unsur; kişilik faktörleri ya da güdüler, durumsal faktörler, davranışsal eğilimler, duygusal reaksiyonlar, başarıya ilişkin davranışlardır (Weinberg, &Gould,1995). Gill başarı güdülenmesini, “görevi başarmaya çabalamak, başarısızlık karşısında devam etme ve başarılarda övünç yaşama için kişinin yönelimleri” olarak tanımlamıştır (Gill, 1986).

Durumsal faktörler olarak düşünülen başarı olasılığı (BO) ve başarının özendirici değeri (BÖD), başarı güdülenmesinde göz önünde bulundurulacak faktörlerdir. Kişinin başarı olasılığı, bir görevdeki başarılı olma şansı ile ilgili inancını göstermektedir (Anshel, 1997).

Sporcular, antrenörler, antrenman bilimcileri, spor psikologları ve sporla yakından ilgisi olan diğer kişi ve kuruluşlar hep sporda başarılı olmak için çaba harcamaktadırlar. Sık sık sporcuların yüksek performanslarının ortaya konduğu yarışmalar, karşılaşmalar organize edilmektedir. Sporun uluslararası propaganda aracı olarak görülmeye başlamasından dolayı, sportif rekabet artmıştır. Sporcuların başarılarını arttırmak, uluslararası alanda ülkelerini daha iyi temsil etmelerini sağlamak için devlet politikaları oluşturulmakta ve büyük yatırımlar yapılmaktadır (Çam,1990). Ancak bu gün, özellikle sporda ileri gitmiş ülkelerde görüldüğü gibi, yaklaşık eşit bedensel yeteneklere ve eşit çalışma olanaklarına sahip binlerce genç sporcudan ancak bazıları çok yüksek performansa ulaşma başarısını gösterebilmektedir. Yani yetenek ve olanakları eşit olmasına rağmen başarıları farklı olmaktadır. Bu farklılığın birçok nedeni vardır. Ancak bu nedenlerin içinde bireyin motivasyonu en önemlilerden biridir (Başer,1985).

Kişinin başarı olasılığı, 0.00 dan 1.00 e kadar dağılım gösterir. Başarının özendirici değeri ise (BÖD) = 1 – başarı olasılığı (BO) şeklinde hesaplanır. Böylece, başarı olasılığı yükselirken, başarının özendirici değeri düşer; başarı olasılığı azalırken başarının özendirici değeri yükselir (Wann, 1997).

Bir sporcunun kazanacağından emin olduğu bir yarışmasal duruma girmesi istendiğinde, bu sporcu için teşvik edici değerinin sıfır olacağı düşünülür. Yüksek başarı güdümlü bir sporcu için gerçekten yüksek başarı gereksinmesi ile sonuçlanacak durum, %50 başarıma olasılığının olduğu durumlardır. Bu kolaylıkla yukarıdaki formülün içerisine değişik değerler verilerek bulunabilir (Konter,1995).

Başarı motivasyonu, Murray (1938) ustaca yapılan bir işi, mükemmel bir şekilde başarıma, karşımıza çıkan engelleri alt etme, diğer kişilerden daha iyi yapma olarak tanımlanmıştır (Weinberg, 1995). Gill' de başarı motivasyonunu, başarısızlığa direnç gösterme, görevde başarı göstermek için çaba sarf etme, belirsiz durumlar arama olarak tanımlamıştır (Craig, 1982). 1950'lerden 1970'lerin sonuna kadar geçen bir sürede psikoloji kaynaklarının geneli başarı motivasyonuna ilgisi üzerine McClland-Atkinson kuramı üzerine oluşmuştur. Bu gerçekleşen zaman içerisinde, diğer iki farklı temel kuramın McClland - Atkinson modeli ile kendi arasında yarış içerisinde olduğu ve yapılan çalışmaların da bu yöne kaydığı görülmektedir. Yüklenme kuramını geride bırakarak Nichols ve Roberts (1982)' de, bu iki kuramın Test Kaygısı Yaklaşımı ve Crandall yaklaşımı olarak belirlemiştir. Test kaygısı yaklaşımı genelde, test olma korkusu ya da başarısızlık korkusunun sporcunun yarışma durumlarına yaklaşmasında ya da uzak durmasında da kritik bir faktör olduğunu ileri görmektedir. Yüksek derecede kaygı sahibi olan ve bunların etkisi altında kalan çocukların yarışma durumlarından kaçabileceğini belirtilmektedir (Weinberg, 1995).

Fakat motivasyon farklılıklarının sporcular da nasıl olduğunu anlayabilirsek, sporcuların pozitif yöne dönmesini sağlayabiliriz. Başarı motivasyonunun sporcuların düşüncelerini, davranışlarını ve duyguları üzerine etkileri aşağıda belirtilmiştir (Weinberg, 1995).

- “Aktivitenin seçilmesinde (yarışmak için aynı yetenekteki bir rakibi aramak ya da daha yüksek ya da daha düşük yetenek seviyesindeki rakipleri seçmek),
- Hedefe ulaşmak için harcanan eforun belirlenmesinde (ne kadar sıklıkta antrenman yaptığı gibi),
- Hedefe ulaşmak için kullanılacak eforun şiddetinin belirlenmesinde (antrenmanda ne kadar istekli olduğu gibi),

- Güçlülere ya da başarısızlığa göğüs germede (örneğin, her şey kötü gittiğinde daha çok çalışma ya da bırakma gibi). Başarı motivasyonunun etkili olduğu düşünülmektedir” (Weinberg, 1995).

Başarıya yaklaşma güdüsü, “başarı durumlarında gurur yaşama ya da doyum için kapasite” başarısızlıktan kaçınma güdüsü ise, “başarısızlığın bir sonucu olarak utanç yaşama ya da küçük düşme kapasitesi” olarak ifade edilmektedir (Çetinkanat, 2000; Dirmen, 2014).

Atkinson’un kuramına göre, kişilik, başarıya yaklaşma güdüsü ve başarısızlıktan kaçınma güdüsü arasındaki farktır “başarıya yaklaşma güdüsü-başarısızlıktan kaçınma güdüsü” (Çetinkanat, 2000; Dirmen, 2014).

Her bir kişi, kendini mutlu eden ve huzursuz olmadığı durumları arama, rahatsız olduğu durumlardan kaçınma eğilimi gösterir (Tiryaki, 1997).

Başarı motivasyonunun içsel motivasyonla aynı olduğu düşünülmektedir, fakat başarı motivasyonu çevresel faktörlerden etkilendiği görülmektedir. Bu çevresel faktörlerin başında ise amacın uygunluğu, etkinliğe katılma amacı ve ödüller gelmektedir(Konter, 1995).

Bu sonuçta başarı motivasyonu, sporcunun bir konuda başarılı olmak için gösterdiği çaba, mağlup olmasına rağmen ısrar etmesi ve başarıdan elde edeceği gurura doğru yönelmesidir (Weinberg, 1995).

2.9.1. Başarı Gereksinmesi Kuramı

Bu kuramı savunan kişilere göre, başarı ihtiyacını öğrenilmiş veکارarı kesin bir özelliktir. Herhangi bir sporcu da başarı ihtiyaç ve gereksinimlerini iki kişilik özelliğiyle belirlenir:

Başarılı olma güdüsü ve başarısızlıktan kaçınma güdüsü:

Başarı ihtiyacının niceliği, başarı kazanma güdüsünden başarısızlıktan kaçınma güdüsünün çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır. Başarı kazanma güdüsü başarısızlıktan kaçınma güdüsünden daha yüksekse, kişi yarışmalara katılacak; aksi durumda sporcular müsabakalardan uzaklaşacaktır.

“Başarı Gereksinmesi = Başarılı Olma Güdüsü-Başarısızlıktan Kaçınma Güdüsü”

Başarı ihtiyacında bu iki faktörün özelliği üzerinde durulur: Başarı olasılığı ve başarının özendirici değeri.

Başarının özendirici özelliğinin değeri, 1'den başarı olasılığının çıkarılması ile hesaplanmaktadır.

Başarının Özendirici Değeri = 1 — Başarı Olasılığı (BÖD = 1-BO)

Bu formüllerde genelde edilen değer 1'e ne kadar yakın ise, ya da 1'den yüksekse, kişilerin müsabakaya hazırlanması ve güdülenmesi daha iyi olacaktır. Herhangi bir müsabaka da kişinin başarı olasılığı %100 ise, o kişiler için müsabakanın özendirici değeri 0'dır. Bu kişilerin ya da takımın motivasyonunu sağlamak zordur. Ancak başarı ihtimali düşük kalan kişiler de başarının kazandıracığı maddi ve manevi kaynaklar güdülenmeyi hızlandırır.

Başarı ihtiyacı yüksek derece olan kişiler, başarı için zorluk derecesi yüksek olan durumları seçmektedir. Başarı ihtiyacı düşük olan kişiler ise başarı ve başarısızlık oranı birlikte olduğu durumlardan uzaklaşırlar. Bu kişiler ya çok kolay ya da çok zor görevler seçmektedir.

Başarı ihtimalinin yüksek olduğu zamanlarda başarısızlık oranı düşüktür; dolayısı ile kaybetme oranı düşük olacak ve kaybetmeye yönelik bazı negatif durumlar karşılına çıkmayacaktır. Kişilerin başarı oranının düşük olduğu zor durumları istemesinin nedeni ise, mağlup oldukların da bunun ihtiyaçlarının hazır olmasıdır. Mağlup olduklarında suçlanmayacak ya da ayıplanmayacaktır.

2.9.2. Hedefi Gerçekleştirme Kuramı

Hedefi gerçekleştirme kuramı, kişilerin başarısını değerlendirmek ve onun ana başarı kaynağının belirlenmesinin önemini anlatır. Bunu birinci olan, ancak bu duruma çeşitli tepkiler veren iki sporcu örneğinde görebiliriz.

Birinci sporcu, birincilik kazanmasına rağmen kazandığı dereceden memnun olmayabilir. İkinci sporcu ise, iyi bir performans göstermemesine rağmen diğerlerinin derecelerini beklemektedir. Rakipleri yaptıkları dereceleri geçemeyip birinci olunca aşırı düzeyde sevinç gösterirler. Bu farklı iki örnekte iki farklı davranışlar gösterilmesinin sebebi, kişileri başarı elde etme amaçlarının farklı

olmasındandır. Başarı hedefi, benlik yönelimli ve görev yönelimli başarı hedefi olarak iki kısımda incelenmektedir.

Benlik yönelimli başarıda, kişiler müsabakayla alakalı olarak kendi yeteneklerini rakiplerinin yetenekleri ile kıyaslar. Başarı elde etme durumunda kendilerini "yetenekli", başarısızlık elde etme durumunda kendilerini "yeteneksiz" olarak görmektedir. Fakat başarı elde etmenin direkt olarak ve sadece yetenekle mi, yoksa çok çalışmayla mı ilgili olduğu kesin bir bilgi değildir.

Görev yönelimli başarı hedefinde ise, kişiler belirledikleri hedeflerini kendi performanslarına göre belirlemektedirler. Bu yönelimdeki kişiler kendilerini diğer kişiler ile kıyaslamazlar. Burada önemli olan kişinin kendi performans düzeyidir; kişiler daha önce katıldıkları müsabakalarda ki performansları ile şu an ki performans düzeylerini kıyaslarlar. Şimdiki performansları daha iyi ise, bunları başarı olarak görmektedirler. Rakiplerinin kim olduğu, ya da rakiplerinin dereceleri önemli değildir.

2.9.3. Yükleleme Kuramı

Yükleleme kuramına göre, kişiler elde ettikleri başarılarını ve başarısızlıklarını farklı nedenlerde bulmaktadırlar. Bu farklılıklar başarı elde eden ve etmeyen sporculara göre farklılık göstermektedir.

Başarı elde eden kişilerin kazanma sebeplerini çok çalışmasına ya da şansının kalmamasına; başarı elde edemeyen kişilerin kaybetme sebeplerini daha çok şansının olmamasına bahanesine eğilimindedir.

2.9.4. Sporda Başarı Motivasyonu Temel İlkeleri

Sporcular, eğitimciler, bilimle uğraşanlar, spor psikologları ve sporla ilgilenen diğer insanlar ve kurumlar her zaman sporda başarı sağlamak için çaba sarf etmektedirler. Kişilerin sürekli yüksek düzeyde ortaya koyduğu performansın gerçekleştirildiği, müsabakalar organize edilmektedir. Kişilerin uluslararası medya tarafından aracı olarak izlenmeye başlanmasından dolayı sportif rekabette artış görülmüştür (Çam, 1990), (Er, 2003).

Bu tür rekabetler sonrasında elde edilen sonuç sonrasında, kişiler motivasyonlarını yüksek tutarak başarı elde etmek için daha fazla emek harcamaya başlamışlardır.

Motivasyonun gücü ve başarı arasındaki ilişki genellikle sporda çok fazla düzeyde önemli olduğu görülmüştür. Motivasyonu artırmayacak olan bir durumun, düşük bir düzeyde başarı ile sonuçlanması normal karşılanmaktadır.

Bütün toplum kendilerini tatminlik veren ve huzur verici durumları arayış içerisinde girme, rahatsız oldukları durumlardan ise uzak durma eğilimi gösterir. Bu gibi arama ve uzak durma eğilimleri, motivasyonların yapısında da mevcuttur. Bu tür durumlarda hangi eğilim daha ağır gelirse o yönde motivasyonlar ortaya çıkmaktadır. Bunun için başarı motivasyonu başarıyı arama veya başarısızlıktan uzak durma, arkadaşlık motivasyonu ise statü sahibi olma, itibar görme ve reddedilmekten uzak durma gibi durumlardan ortaya çıkmıştır (İkizler ve ark., 1997).

Başarı elde etmek isteyen kişiler hal ve hareketlerini birtakım prensip ve kurallara göre ayarlamak zorundadır. Başarı motivasyonunu meydana getiren bu davranışların en önemli iki özelliği, bu tür davranışların olabildiği kadar toplumun değer yargılarına uygun olması ve diğerlerinin gözünde itibar görülmesidir. Kişiler yalnızca belirlenmiş bir hedefe yapmaktan değil, aynı zamanda hedefe varma yolunda kat ettiği bir yolun bilincine varmaktan tatmin olur. Bu nedenle kazanılan bir başarı diğer bir başarıya neden olmaktadır. Böyle bir hisse sahip olan kişiler, davranışlarını elinden geldiğince kendisi için uygun gördüğü başarı düzeyine doğru yaklaşmaya ve uydurmaya çalışmaktadır. Herkesin kendisi için başarıyı elde etmek için uygun gördüğü bir yeterlilik düzeyi vardır. Bu düzey bütün sporcular için farklı bir seviye gösterir (Mungan, 1995).

Tüm kişiler kendi düzeylerini bu ölçeğe göre değerlendirmektedir. Başarı elde etmek isteyen tüm sporcular, kendileri için bir yeterlilik düzeyi belirlemektedirler. Kişiler kendilerine belirledikleri başarı düzeylerini geçtiğinde ya da bu düzeylere yaklaştığında, artık başarı elde etmek için fazla gayret göstermeyebilir. Belirledikleri düzeylerin altında kaldığında ise başarı isteği anlamını yitirebilir. Kişiler, kazanma sevinci ile kaybetme korkusu arasında kendilerine göre bir denge kurabilirler. Herhangi bir spor branşında veya bir müsabakasında yeterli olmayan bir başarı, kişi için yeterli olduğu halde, farklı bir yerde, farklı bir müsabaka da normal bir başarı onun için başarısızlık gibi görülebilir. Bu duruma göre kişiler kendi başarı sınırlarını belirleyebilirler (Mungan, 1995).

Sporda başarı motivasyonu, kişilerin ileriye dönük beklentilerinin artması sonucu meydana gelmektedir. Yapılan bir işte başarı elde etmekten dolayı alınan haz ve tatmin, ileride ki müsabakalar da başarı elde etmek için kişilerde yeni arzular yeni beklentiler doğurur. Bu motivasyon, antrenmanlarda ve müsabakalar da başarı motivasyonu denir. Fakat başarı motivasyonunun gelişim süreci sınırları bulunmaktadır. Herkes yüksek bir başarı ve başarı motivasyonu gerçekleştiremez. Aynı düzeyde, aynı zekâ seviyesinde ve aynı çevrede yetişen kişilerin motivasyonları da aynı düzeyde olmayabilir. Kişilerin beklentileri ile yaşantıları arasında büyük derece de farklılıkların, zıtlıkların görülmesi, başarı motivasyonunu negatif olarak etkilemektedir. Mesela, bir sporcu birtakım hareketleri kolaylıkla yapabildiği için ona benzer nitelikteki hareketleri de aynı düzeyde başarı ile yapabileceğine dair beklentiler olabilir. Ancak bu türdeki beklentilerini gerçekleştiremeyebilir, doğrulamaya bilir ya da çok az doğrulayabilir ise karamsarlığa ve umutsuzluğa düşebilir. Bu nedenle eğitimcilere düşen görev ise, kişilere tam olarak yapabilecekleri işler vermelidir. Kişilere verilen görevlerin ne çok basit nede çok zorlayıcı olmaması gerekmektedir. Çünkü basit görevler sıkıcılık, bıkkınlık yaratır ve çekiciliğini kaybedebilir. Hafif terlemeden, zorlanmadan kazanılan bir şey kişilere başarı duygusunu hissettirmez. Aynı düzey de kişilerden yapılması istenen hareketler onun bilgisinin, becerisinin, tecrübesinin ve kapasitesinin üzerinde ise o zaman da başarı elde edememekten dolayı hüsrana uğrar ve gözü korkar. Mağlubiyet sürekli tekrarlandığında alışılmış çaresizlik dediğimiz bitkinlik durumu meydana gelmektedir (Mungan, 1995).

Sporda başarı motivasyonu, diğerleri ile müsabakayı içerisinde barındırabilir. Kişilerin kendi belirlediği performans kriterleri ve geleceğe yönelik umut ve beklenti düzeyi ile amaca ulaşmak isterken karşısına çıkması olağan engelleri kendi gayretleri ile üstesinden gelebilir. Bu tür durumlar da başarı motivasyonu, kişilerin istek ve arzuları ile ilişkilidir. Fakat belirlemiş kriterler belli bir seviyeye kadar rakiplerinin elde ettiği

Başarılarla da doğru orantılıdır. Bu durum kişilere sosyo-kültürel çevre tarafından baskı yapıp kabullendirilmiş de olabilir. Özellikle kişilerin yakınının da bulunanlar sporcuların beklenti düzeyini etkilemektedir. Sporcular kendilerine örnek veya rakip olarak gösterilen sporcuların önüne geçse bile, başarı standartlarını kendisi

belirlememiş ve koymamış ise bundan hoşnut kalmaz ve zevk almaz. Başkalarının isteklerini gerçekleştirmiş olur (Mungan, 1995).

2.10. Benlik Ve Özerk Benlik Kavramları

2.10.1. Benlik Kavramı

Benlik kurgusu, benlik algısı ve benlik saygısı gibi benlikle alakalı birtakım konu bilim adamlarının her zaman ilgisini çekmektedir. İnsanlarla çalışmak ve onları anlamak genellikle psikoloji dalının en önemli konusu haline almıştır. İnsan davranışının temelini oluşturan ve ortaya çıkaran benlik bilincidir. Benlik bilinci üzerine meydana gelen duygularda, genellikle toplumun ne tür benlik bilincine sahip oldukları belirlenir ancak ne için yaptıkları ise genellikle bulunamamıştır. Bu sebeple eleştiriye maruz kalan benlik bilincine sahip kuramcılar, belli olmayan ve iyi belirlenememiş kavramlar kullanmışlardır (Cüceloğlu, 1997).

Benlik birçok bölümden meydana gelen bir ev ve kendi içinde de bir şey olmadığı bir kavram olarak tanımlanmıştır. Benlik ana temeli yadsımadan, birleşik doğasını ele alarak kavram haline gelmesi gereken bir kuramdır. Benlik (ego) kuramı, Sigmund Freud'un yapı modeline göre, alt benlik (id) ve üst benliğin (süperego) isteklerini eşitlerken gerçekleri ele alınarak kişilik bölümü olarak adlandırılmıştır. Ego gerçekçilik ilkelerine yönelik hareket eder. Benlik bilincinin ilk görevi alt benlikten gelen güdülerini tatmin edebilmektir, fakat bunları yaparken içerisinde barındığı gerçekçilik düzeyinde hareket eder. Yani alt benliğin hareketleri genelde çevreyle uygun olmayan ve bireyleri tehdit eder bir şekilde meydana gelir. Benlik bilincinin amacı topluma uygun olmayan dürtüleri bilinçaltında tutmaktır (Zohar, 2007).

Benlik bilinci, alt benlikten farklı türde bir bilinç olarak, bilinç öncesi ve altında rahatlıkla varlık gösterebilir. Üst benlik ise beş yaşından sonra gelişmektedir. Özellikle de ailenin değerlerini ve kriterlerini temsil etmektedir. Üst benlik toplumsal çevre olarak daha çok kısıtlamalar getirir. Benlik bilincinin davranışı erdemli ya da iltifata değer olup olmadığına üst benlikle birlikte karar vermektedir (Burger, 2006).

Yapılan transaksyonel analizlere göre ise, sağlıklı bir kişi, kendinde bulundurduğu egoyu yerinde kullanmayı bilen kişidir. Egonun yerinde kullanılmadığı zamanlar da bulunmaktadır. Bu tür ego durumları göz önüne gelerek diğer egoları baskılayabilir. Çocukları yetiştirme durumlarına göre, aile egosunun ya da çocuk egosunun öne

çıkması mümkündür. Aile egosunun daha etkin olması durumunda ya sık eleştiren, suçlayan ya da sürekli yardım eden, yol gösteren bir birey oluşabilmektedir. Çocuk egosunun daha etkin olması durumunda ise ya yalnızca kendi isteklerini ön gören doğal ve agresif bir kişilik ortaya koyar ya da bütün şeyleri kabul eden, itaat eden bir kişiliğe dönüşür. Aile ya da çocuk egosunun baskın olması durumunda ruh sağlığı iyi bir kişiliğe sahip olamayacağını belirtmektedir. Yere, zamana ve durumlara göre üç tür egodan birinin meydana gelmesi ruh sağlığı iyi bir kişilik görülmesi kaçınılmazdır (Tanhan, 2011).

Ciddi derece de narsist bir kişilik bozuk tedavisi sırasında Kohut (1971; akt. Geçtan,2000) kişiler tarafından geliştirilen benlik (self) psikolojisi ise toplumun önemini vurgular. Benlik (self) psikolojisi, kişilerin kendisine verdiği değer ve kişilerin kazandığı benliğin korunmasında çevresel faktörlerin önemi dikkat çekmektedir. Bu düzeydeki bilincin kişiler ve toplumdaki gelen tepkilerden genellikle etkilendikleri söylenir. Bireylerin kendilerine verdiği değer devam etmesi için toplumdaki onay ve anlayış beklemektedir (Geçtan, 2000). Toplumun kültürel düşüncesi benlik kuramının da kültürel tanımlamasını da dikkat çekmektedir.

Benlik kuramı, kültür düşünce de meydana gelen bir yapıdır. Kültürün meydana getirdiği kişilik modeli de denilebilir (Singelis, 1994; Burger, 2006). Kişiler kültürel özellikleri yönünden birbirlerinden farklı düzeydedirler. Yani farklı bu değerler, inançlar ve tutumlara da yansımaktadır (Gözütok, 2000). Kültür bu bağlamda, toplumu oluşturan insanların, kişiliklerine yansıyan yaşam şekli olarak tanımlanabilir. Kültürün bu farklı unsurları birbirleri ile orantılıdır ve bu kültür dokusunu oluşturmaktadır. Dokuya yeni eklenen faktörler dinamizmi etkiler ve kültür uyarlanması söz konusu olur (Varış, 1998).

Kültürel uyumun gerektiren değişiklikler, genellikle teknolojideki gelişmeler, tiki toplum arasındaki kültür alışverişinin hızlı bir şekilde gerçekleşmesi, inanç ve değerlerdeki değişikliklerdir (Yeşilyaprak, 2002). Kişilerin toplumla etkileşimleri sonucunda benlik bilinci şekillenmektedir. Toplumun başkaları hakkında verdiği değerler önemli rol oynamaktadır. Benlik bilincinin bir parçası olan değerler kişilerin kazandığı deneyimin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu değerler diğerleri

tarafından kabullendirildiği gibi, bireyin kendisi de bu değerleri kabullenebilir. Daha sonra ise bu değerler kişinin kendi değerleri olarak görülmektedir (Özdoğan, 2000).

Kültürler arası psikolojik çalışmalarda öne çıkan en önemli kurgu bireycilik ve toplulukçuluktur. Daha çok Kuzey Avrupa ve ABD’de ortaya çıkan bireysel kültürler, bireysel ihtiyaç ve bireysel kazanım öne çıkmaktadır. Toplum bu türde kültürde özgür ve benzersizlik duygusunu sık sık yaşamaktadırlar. Tam zıttı olarak ele alınan toplulukçu (kolektif), kültürlerde kişiler ebeveynleri ile ve içinde buldukları gruplarla etkileşim içerisinde. Aile ya da bu tür büyük gruplara ait olma isteği oluşur. Bu kültürler de rekabetten çok ortaklık içermektedir. İnsanlara haz duymasını sağlayan kişisel başarılar değil takım halinde alınan başarılardır. Kişilerin şan ve şöhret içerisinde olması bu kültürdeki kişiler için önem arz etmezler (Burger, 2006).

Kültürel açıdan yapılan bu değerlendirmeler, ilişkisellikle beraber gelişmekte olan özerkliğe baskı yapmaktadır. Kişi tektir ve farklı kişiliklere sahiptir. Toplumsal değerlerden kazanılan deneyimler toplamından meydana gelen kişilerin kişiliği bir diğerleri ile aynı düzeyde değildir. Bunun için, bireyin hem tek hem de toplumsal olduğunu söyleyebiliriz (Tezcan, 1993). Bunu tek kılan değerler bütünüün ilkeleri ve önceliklerinin farklı şekilde olmasıdır, bu tür farklılıklar aynı toplumu diğer toplumlardan farklı kılar. Fakat kişilerin ihtiyaçları söz konusudur. Buna güç kazanma, aitlik, özgürlük, başarı sağlama, sevgi, takdir görme ve saygı gibi ihtiyaçları, doğuştan olmasa da kişilerin doyuma ulaşmaya çalıştıkları gereksinimleri olarak adlandırılmaktadır. Bu ihtiyaçları toplumdan, toplumun içinden yaşadıkları kültürel ilişkilerden karşılarlar (Öğülmüş, 2001; Freedman, Sears, Carlsmith, 1998).

“Avrupa’da standart olarak belirlenen bağımsız benlik bilincine sahip olarak, 1980’li dönemlerde ön görülen hem etkin-özerk hem de bağlaşıklık” benlik bilinci bulunur (İmamoğlu, 1987; akt.: İmamoğlu ve Edwards 2007).

Şekil, doğal olan düzenin, “ayrışmış öğelerin karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde bütünleşmesiyle ortaya çıkan” dengeli ve eşit bir sistemin meydana getirdiği varsayımlara dayanmaktadır (İmamoğlu, 1995; akt.: İmamoğlu ve Edwards 2007).

Eşitliğin natural bir biçimde üst düzey süre içerisinde olduğu ön görülen ve hareket içerisinde olan, bu süreçlerin bir bütünü olan, bireylerin sahip olduğu kendi özünü

ortaya koyacak şekilde kişisel ayırma-ayirt etme olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir açıdan iki kişi arasında bütünleşme gereksinimine sahip olduğunu varsaymaktadır (İmamoğlu ve Edwars, 2007). Sözü edilen ayırma ve bütünleşme eğilimleri eşit ve dengeli bir benlik bilincinin birbirlerini tamamlayan, farklı alt süreçten oluşmaktadır. Bu terimlerle meydana gelen denge modelinde ise, bireylerin özüne dönmesi ve aynı zamanda ilişkili olması söz konusudur. Avrupa kaynaklarında yer alan, kandilleşme ve ilişkili olma terimleri birbirlerini dışarıda bırakan farklı kavramlar değildir. İmamoğlu'nun 1987; akt. İmamoğlu ve Edwars, 2007 Avrupa'da, öne sürülen ve standart olarak kabul edilen özerk benlik modeline karşılık olarak 1980'li dönemlerde önerdiği "hem etkin hem de bağlaşıklık" olma düşüncesi ön görülmüştür. Buda insanların özünde hem ayırılmaya hem de kişiler arası ilişkilere ihtiyaçlarının olduğunu meydana getirmektedir. Kendi özüne dönme, bireyin özünü ayirt edecek düzeyde kendi isteğiyle kendine özgü olarak gelişim ve davranış yönelimi; kalıplaşma ise, çevresel odaklı bekleyişler, kontroller ya da kalıplar düzeyinde gelişim ve davranış eğilimini gösterir.

Yani bu sonuçta, ayirt etme, ayırma süresi boyunca genel olarak, kendine odaklı kavrama ya da idrak ile ilgili olarak içsel ve bilişsel bir süreçte, bütünleşme ise duygusal bir süreci göstermektedir (İmamoğlu, Günaydın ve Selçuk, 2011).

Bu kavramların haricinde ise, ilişkisellekle beraber özerkliğin de yer almadığı araştırmalar da iki ana hedefe değinilmiştir. Bu süreçler özerklik ve ilişki selliktir.

İlişkisellik, duygusal değerleri (duygusal ilişkisellik), paylaşımları; özerklik ise bireyin hür ve kendi kararlarını kendi alan bir kişi olmasını ifade etmektedir. Tamamı aile de ki kişilerden ve toplumdan uzak durmak ise ayrıklık olarak nitelendirilir. İçerisinde yaşanan bu kültür yapıtı benlik bilincinin oluşmasın da temel önemi taşımaktadır. Benlik bilinci, bireyin kendine ve diğerlerine yönelik değerlendirmelerin toplamına denilmektedir (White,1994).

Benlik kuramı, bireylerin kendilerini nasıl hissedildiği ve kendisiyle ilgili farkındalığı ve kısa zamanlarda benlik bilinciyle tanılandırılmıştır. Benlik bilincine ait düşünce farkındalığının sosyal literatürlerinin üzerinde durulması yeni değildir (Smith vd. 2006; James,1890; akt. Kağıtçıbaşı, 2012). Benlik kuramı çeşitli açıklamalar ve çeşit çeşit sınıflandırmalar ile karşımıza çıkmaktadır. Singelis (1994)

benlik bilincini iki farklı grupta incelemiştir. Özerk benlik kuramı, kişisel kültürlerdeki aile şekline göre yetişmiş, kendi kararlarını alabilen, bağımsız bireyleri anlatmaktadır. Özerk benlik bilincinde ki bireylerde özgünlük, farklı olmak ve bireysel hedefleri gerçekleştirmek önemli olduğundan kişilerin performansları, hisleri, düşünceleri, kişisel ihtiyaç ve tercihleri sosyal alanlar da kişilerin davranışlarını belirler ve yönlendirir. Başka bir deyişle, Avrupa'nın özerk benlik bilincindeki, benlik toplumdan etki görmez (Kuyumcu, 2011).

Diğer benlik türü ise ilişkisel benlik bilincidir. İlişkisel benlik bilinci ise, toplumun kişilere duyarlı, birey için anlam taşıyan ilişkilerindeki kişilerin duygu, düşünce ve tercihleri, kişilerin sosyal hareketlerini bulur ve düzenler. İnsanların kişisel tercihleri her zaman ikinci planda yer alır (Markus ve Kitayama1991; akt. Wasti ve Erdil, 2007). İlişkisel benlik bilincine sahip olan bireyler, kendi bireysel kriterlerini ve kişisel tercihlerini genel de göz ardı edip, geride tutarlar. Ancak diğerleriyle alakalı sorumlulukları ilişkisel benlik bilincine sahip olan kişiler için önemlidir ve topluma uyumunun anahtarıdır. İlişkisel benlik bilincine sahip olan kişiler için önemli olan şeyler her hangi bir dışsal grup değil, iç grup olan, bireylerin sahiplik hissi duydukları ve ortak bir kader için öngörülen gruplardandır. İlişkisel benlik bilincini taşıyan kişiler için de bu içsel gruplara olan uyum önemli rol oynamaktadır. Ancak bütün topluluk ve kültürler de en önemli olan iç grup ailevi olmakla birlikte birtakım toplumlarda hemşeriler, çocukluk arkadaşları ya da iş arkadaşları da içsel grup olarak görülebilir. İlişkisel benlik bilinci olan kişilerin içsel gruplar için sözü edilen aitlik ya da bağlılık duyguları ve sorumluluk anlayışları farklı yani dışsal gruplarla ilişkilerin de geçerli olan değildir. Bu nedenle, ilişkisel benlik bilinci olan kişiler ve toplulukçu kişiler için, sosyo-psikolojik süreç içerisinde durumsallık içerir, yani bağlamdan bağımsız ele alınamaz(Wasti ve Erdil, 2007).

2.10.1.1. Özerk Benlik Kuramı

Kişisellik avrupa toplumunda yaşamakta olan, kendisine özgü olduğu ön planda olan benlik bilincidir. İnsanların kendi istek ve arzuları genellikle en önemli yere sahiptir. Ailenin her bireyi ve toplumsal çevrele ile kopukluk söz konusudur. Özerk benlik bilinci ayrışıklık, kişisellik ve kendine özgü olmanın standart bir hal aldığı ve vurgulandığı bireyci avrupa kültürlerini temsil etmektedir. Farklı bir deyişle avrupanın bireyci benlik anlayışında benlik toplumdan etkilenmez (Kuyumcu, 2011).

Bu sonuçta, özerk-ayrık benlik bilinci kişisel gelişimin kültürel anlamdaki yansıması olarak değerlendirilebilir (Wasti ve Erdil, 2007).

Özerk-ayrık benlik bilinci sanayileşme ve teknolojik gelişmelerin daha kolay bir şekilde insan hayatına uyum sağladığı kentsel yaşantıda, kırsal kesimde ki yaşantılara göre daha yoğundur (Özdemir, 2016).

Özerk-ayrık benlik bilinci negatif ya da pozitif bir duygu durumları ile alakalı bir terimdir. Kendilerini özerk olarak anlatan çocukların negatif duygu düzeyleri, kendilerini özerk-ilişkisel olarak tanımlayan çocuklara göre daha yüksektir. Bu da Ülkemizdeki kültürün, iyi oluşlar ile ilişkisel-özerklik arasındaki bağı vurgulamaktadır (Özdemir, 2012).

2.10.1.2. İlişkisel-Bağımlı Benlik Kurgusu

Toplumcu kültürlerde hayatını sürdüren, toplum kurallarına duyarlı kişilerin sahip olduğu benlik bilincidir. İlişki içerisinde bulunduğu kişiler ana temele sahiptir. Kendi istekleri ikinci planda olup, toplumun tercih ve istekleri ana plandadır. Bireyin kişisel gelişimini ve kendi yeteneklerini alt ettiği benlik bilincini anlatır. İlişkisel benlik bilincine sahibi bireylerin kişisel özellikleri ve tercihleri genellikle arka planda yer alır.

Diğerlerine duyulan sorumluluklar, çevresindeki insanlar tarafından sık sık kontrol altına alınıp topluma uyum sağlanır (Wasti ve Erdil, 2007).

2.10.1.3. Özerk-İlişkisel Benlik Kurgusu

Kişisel olarak yeteneğine ve manevi duyguya bağlı sahip olan benlik çeşididir. Kişinin şahsi ihtiyaçları, ailevi ihtiyaçları ile zıt düşmez. Çocukların özerkliği aile için bir tehdit içermez. Hatta bu özerklik, aktif karar verme, yeteneğinin ve yaratıcılığını vurgular. Bu türdeki bir aile modelinde yetişkin kişi için, aile içerisindeki ilişkiler ve yakınlık önemli rol oynamaktadır. Bu da özerklik-ilişkisel benlik modelini meydana getirir (Kağıtçıbaşı, 2012).

Özerklik ve kişisel gelişimin beraber gelişimi pozitif sonuçlarla alakalıdır. Farklı kültürlerde farklı benlik bilincini geliştirebileceği ve bunun da özünde o toplum için önemli olan değerleri yansıttığı söylenebilir. Benlik bilincinin gelişimi genellikle bağımsızlık (özerklik) ve karşılıklı bağımlılık (ilişkisel) olarak ele alınarak, son

dönemler de benlik bilincinin gelişim düzeyi yönünden aynı kültür içinde ya da iki kültür arasında ki çeşitli gelişimsel yolun oluşturulabileceği görülmektedir (Özdemir, 2010).

2.10.2. ÖZERK BENLİK YÖNETİMİ

Benlik, kişinin dış ve iç dünyanın gereklerini, gerçeklerini tanımasını, bunlara göre davranmasını sağlayan işlevlerin (algılama, algılanan uyaranlar arasında bağlar kurma, neden sonuç ilişkilerini belirleme, bellek, gerçeği değerlendirme gibi bilişsel yetilerle birlikte, korku, sevinç, üzüntü, acı çekme gibi değişik duygusal tepkilerle uyum için eyleme geçebilme yetileri) tümü olarak adlandırılabilir. Dış ve iç dünyayı algılayan, dış dünyanın koşulları ile bireyin iç dünyasındaki dürtüleri, istekleri, yasakları değerlendiren, kişinin kendi içinde ve çevresinde uyumlu olmasını sağlayan işlevlerin tümü “benlik” denilen bu soyut kavramsal yapıyı oluşturur (Öztürk, 2013). Benlik kurgusu “kişinin başkaları ile olan ilişkileri ve başkalarından farklı benliği ile ilgili düşüncelerin, duyguların ve eylemlerin toplamı” olarak tanımlanmaktadır (Singelis, 1994.). Bu ikili bakış açısına göre bir kültürde benlik kurgusu gelişimi ya özerklik yönünde ya da ilişkisellik yönünde gelişmektedir (Markus ve Kitayama, 1991; Triandis, 1995).

Özerklik ise, birtakım seçenekler arasından kendi seçimini yapabilme, karar verebilme ve kendi kendini yönetebilir olma durumudur. Özerklik duygusu, bireyin yalnızca ayrılmış bir varlık olduğunun algılanması değildir. Aynı zamanda, karşıt dürtü ve eğilimleri arasında bir seçim yapabilmesi; benlik saygısını yitirmeden, utanç ve kuşkuya kapılmadan kendi kendini denetleyebilmesidir. Özerklik duygusunun benlik içinde yapılanması çocuğun kendine ve çevresine karşı temel güven duygusunun gelişmesine bağlıdır. Özerk benlik duygusu olan kişinin toplumsal sorumlulukları şu şekilde sıralanabilir (Öztürk, 2013).

Benlik, disiplin ve sevgi aracılığıyla anne-babadan, uygun davranışı gösterme baskısıyla yaşıtlardan, başarı ya da başarısızlıkla okul yaşantılarından ve birçok başka olaydan etkilenir. Anne babalar çocuklarına kendi yetenekleri çerçevesinde kendi davranışlarını yönetme olanağı verir ve rehberlik yaparlarsa çocuklar sağlıklı bir özerklik duygusu geliştirir. Eğer çocuklara yetkenin (otoritenin) kim olduğunu sürekli gösterir ve onları utandırarak boyun eğmeye zorlarsa çocuklar

kendilerinden kuşku duyar ya da kendilerini yıllarca engelleyecek utanç duygusu geliştirirler (Gander ve Gardiner, 1998).

“Özerk” terimi, Türkçe’de "öz" ve "erk" sözcüklerinden oluşan birleşik bir kelimedir. İngilizce’si *autonomy* olan kelimenin kökeni eski Yunanca’daki *auto* ve *nomos*’dan gelir ve birlikte kullanıldığında kendi yasasını/kuralını kendi koyan anlamına gelir. Türkçe’deki erk sözcüğü ise muhtemelen eski Yunanca’da ki *arche*’den geçmiştir. Kaynak, güç, iktidar gibi anlamları vardır. Psikanalistik kurama göre “başkalarından bağımsızlaşma” olarak tanımlanan bireysel özerklik, sağlıklı gelişimin ön koşulu olarak kabul edilmiştir ve öncelikle aile ilişkilerinde kendini göstermektedir. (Özdemir, 2012).

Murray’a göre özerk olan bireyler kendi yollarında gitmek isterler ve yollarında giderken ya da kararlar alırken diğer insanlardan etkilenmezler. Murray özerkliği baskılardan ve etkilerden bağımsız olabilme ya da özgür yaşayabilme olarak tanımlamaktadır (Morsünbül, 2011).

“Bahsi geçen bütün bu açıklamalar sonucunda özerk benlik bilincine sahip kişiler standartlarını kendi duygu ve düşünceleri ile diğerlerinden ayrılmış olup özerk hareketler sergileyebilme yeteneğini kazanmış etken, girişimci, karamsarlık yaşamadan kendilerini (dürtü ve gereksinimlerini) yöneten ve yaşamını kontrol edebilen, kendine saygılı, değer yargısı gelişmiş, hareketli, devingen, atılgan, çalışkan, ekonomik bağımsızlığını kazanmış, öğrenmeye çalışan, soru soran, araştırma yapan, özgürce düşünebilen, farkındalık düzeyi gelişmiş kimse biçiminde tanımlanabilir.” Özerk benlik bilincine sahip olan kişi; kendini geliştirmiş kişilerdir, sorunların temeline inerek onları farklı yönlerden kurcalar ve bunları önyargı olmaksızın anlamaya çalışmaktadır. Olaylar kendi duygu ve düşünce yapısına uygun değil ise nesnel, bağımsız ve özgürce karşı koyar. Konuya saplantısız, önyargı olmadan ve düşünerek akıl ile yaklaşmaktadır. Düşüncelerini erteleyebilir ya da değiştirebilir. Doğruyu ile yanlış, etkili ile etkisizi, nitelikli ile niteliksizi, yararlı ile yararsızı, iyi ile kötüyü birbirinden ayırabilir. Sağlıklı karar ve değerlendirmeler yapar, seçimlerini özgürce alabilirler. Sürekli kendini geliştiren kişilerin görüşlerine, haklarına saygı, sevgi ve hoşgörü ile yaklaşmaktadır. Psikolojik faaliyetler de bulunur; düşünür, sorgular, bilimsel kuşku içerisindedir. Kıyaslamalar yapar,

mantıklı çözümler arar, yorum ve değerlendirme yaparlar. Bu sonuç ve bulguları ele alır. Oluşan olayların, durumlarını ve sorunlarını sık sık sorgulayarak, mantıklı ölçütler kullanarak çözüm yoluna varır ve çıkan sonuçları kafasındakiler ile karşılaştırarak yorumlamaya çalışır. Meydana gelen sorunlar ısıralı olarak inceler ve sonuçları hiç kimsenin baskısı altında kalmadan çözümler. İnsanlık haklarını ve insanlara karşı olan sorumluluklarının farkındadır. Özerk benlik bilinci gelişmiş kişilerde, kendilerini tamamı ile toplumda bulunan diğer bireyler gibi hareket etmek zorunda kalmayan; duygu, düşünce ve davranışlarında farklı olan güçlerin etkisi altında kalmaksızın; özgür bir biçimde karar verebilen, etkisi altında kaldığı güçlerden göreceli olarak uzaklaşmış kişilerdir. Üst düzeyde düşünme becerileri ve kabiliyetleri gelişmiş, farkına varma olasılığı yüksek, duyarlı, gizli yeteneklerinin farkında ve bunları geliştirmek isteyen, sanata ve bilime ilgi gösteren, herkesi anlamaya çalışan, sorguya çeken, anlamadan inanmayan, özerk düşünebilen ve özgürce seçim yapabilen kişilerdir. (Aslan,2016; Kağıtçıbaşı (2012), benlik bilinci ile alakalı bu türdeki sınıflandırmalara farklı eleştiriler getirmiş ve değerli katkı sağlamıştır. Benlik bilincine sahip, kişisellik ve toplumculuk terimleri üzerinden de farklı açıklamalar yapılmıştır. Kültür ne kadar fazla kişisel olursa ve kültür kanalı ne kadar benlikle farklı yapılırsa, o insanların özerk benlik bilinci de o kadar artacaktır. Bununla birlikte kültür ne kadar fazla toplumcu olursa, ilişkisel benlik bilinci de o kadar fazlalaşacaktır. Aile bağlarını ne kadar güçlü ve sıkı olursa, ilişkisel benlik bilincine sahip olan kişilerin sayısı artıracaktır (Kağıtçıbaşı,2012).

Topluluk ve kişisellik bağlamında ki açıklamalarda, özerklikle ilişkiselliğin farklılıkları tartışma konusu haline gelmiştir. Markus ve Kitayama 1991;akt. Kağıtçıbaşı, 2012, özerklik ve ilişkiselliğin birbirlerini dışladığını iddia etmeseler bile yine de bu iki terim birbirlerini dışarıda bırakmaktadır. Özerklik, ayrıklığı ifade etmektedir ve ilişkisellik karşılıklı bağlamı ifade etmektedir, bu tür ifadeler özerklikle ilişkiselliği zıt terimler olarak açıklamaktadır. Özerklik, ayrıklık olarak bakıldığında, bencilliği de ifade etmektedir. Yalnızca bireye olumlu etki sağlayan, bencil, benmerkezci ve narsistik düşüncelerini ifade etmektedir. Kültürel farklılıklar neticesinde meydana gelen, adına postmodernizm, çağdaşlık ve evrenselleşme diye hitap edilen düzeyde duygusal değerlerin birçoğu kişisel özgürlük ve mutluluklara dönüşecek bileği düşüncesi ile terk edilmiştir (Merter, 2011).

Tasavvuf ve ben ötesi konusu psikoloji dalında yerini almaya başlamıştır. Birtakım insanlar için önemli olan dini inançlar, kişilerin psikolojik olarak sağlıklarını önemli düzeyde etkiler hale gelmişlerdir. Kişilerin başına gelen olayları içsel düşünceye mi yoksa çevresel düşünceleri mi ele alacakları konusu, dini inanç ve psikolojik sorunlar ile doğrudan ilişkilidir (Dirik ve Günay, 2009).

Kültürel benlik bilinci ilişkileri ile yapılan çalışmalar da içsel faktörler ya da dışsal faktörlerin kişiler için önceliğinin belirleyicisi olan içinde yaşanan kültür ve bu kültürle sahip olunan benlik bilincini göstermektedir. Benlik kuramı ile alakalı olarak cinsiyet etkili bir değişkendir. Kültürün değişiklik göstermesi ve bu değişikliğin cinsiyetin üzerine olan rollerin yansımaları farklılaşmaktadır. Ülkemiz de yapılan araştırmalar da kadın ve erkekler arasındaki benlik bilincinin değişimleri, kadının sosyo-ekonomik düzeyinin git gide farklılık göstermesi ile açıklanabilir (İmamoğlu ve Karakitapoğlu, 1999). İş sahibi olan kadın sayısının artış göstermesi, yapılan ve yapılacak olan çalışmalar için yeni değişkenler sunmuştur. İş sahibi olan kadınlarla, ev hanımları karşılaştırıldığında benlik bilinci yönünden farklılıklar göstermiştir (Gezici ve Güvenç, 2003).

İnsanların iş hayatı, vakitlerinin önemli bir kısmını çalmaktadır. İş yeri ya da çalışma alanı insanların kültürel düşüncelerin de değişiklik yapmalarını gerektirmekle birlikte bu tür değişimler de benlik bilincine yansımaktadır. Ancak özerklik, yeteneğine sahip olan ve hiç zorlama olmadan yeteneğini sürdürmektir. İlişkisellik de, kişilerden diğerlerine dağılan, örtüşen benliklerden meydana gelen kültürel ve ailesel durumları anlatmaktadır. Benlik kuramının da, özerklikle ilişkiselliğin bir bütün olabileceği gerçeğini bu açıklamalardan çıkarılabiliriz. Özerk ilişkisellik benlik sağlıklı bir modeldir (Kağıtçıbaşı, 2012). Bu açıklamalar doğrultusunda, üç farklı benlik bilinci bulunmaktadır.

2.11. LİDERLİK

Literatüre bakıldığı zaman liderlik ile ilgili birçok kişi tarafından birçok tanım bulunmaktadır. En sade ve genel tanıma göre liderlik, belirli bir amaç doğrultusunda hedeflenen amaçlara ulaşmak için topluluk faaliyetlerini yönlendirebilme yeteneği olarak tanımlanmıştır (Mehrotra, 2005). Diğer bir tanıma göre lider, bireylerin tek başına gerçekleştiremeyeceği bir takım ihtiyaç ve amaçlarını tespit ederek kendileri

ile beraber aynı yolda bıkmadan ilerleyecek bireyler ile birlikte kurdukları gruba yön gösteren, onu organize edip bir strateji çerçevesinde harekete geçirme yeteneğine sahip olan kişilerdir (Begeç, 1999).

Liderlik kavramı toplumsal yaşamın ihtiyaçlarına karşılık verecek şekilde değişmektedir. Liderlik kavramı için yazılan ve söylenenler içinde üç temel konu ele alınmaktadır; insan, etki ve hedefler. Liderlik bireyler arasında ilgi bulmaktadır ve etkileme ile yakından alakalıdır. Etkileme, insanlar arasındaki aktif bağlantı, ikili ilişki anlamına gelmektedir. Dahası, etkileme hedeflenen amaçlara ve sonuçlara ulaşma durumudur. Bu nedenle, liderlik amaçlara ulaşmak için insanları etkileyebilme yeteneği olarak tanımlanabilir. Bu tanım liderlerin amaçlara ulaşmak için diğer bireyler ile ilişkisini de ele almaktadır (Soysal ve ark. 2011).

Lider, bireylere karşı hitap ettiğinde çok etkili ve çok iyi bir şekilde iletişime geçebilmeli, bireylerle her türlü duyguyu ve düşünce paylaşabilmeli ve onu dinleyen, idol olarak gören azimli bireylere amaca erişmek için gerekli olan tüm iş ve eylemleri yapmada takipçilerini doğru amaca yönlendirmede etkin bir seviyede olmalıdır. Tartışılacak konudaki bilgi birikimi, uzmanlık seviyesi dinleyenleri etkilemede çok önemli bir unsurdur. Çünkü liderden etkilenen bireyler onu kendilerine örnek alırlar ve lider onların saygısına ulaşır, lidere inandıkları zamanda başarıya ulaşabilirler.

Lider devamlı olarak durum analizi ve sorunlara pratik çözümler, planlamalar yapmak mecburiyetindedir. Başarılı bir lider yeniliğe ve yenilikçi yaklaşımlara daima hazır olmalıdır. İyi bir lider yönlendiricidir ve yöneticilere, çalışanlara, kendisini örnek alanlar bireylere karşı hedef ve amaçları doğrultusunda yardımcı olmak durumundadır.

Bu durum, hava şartlarının uygun olmadığı bir durumda gemiyi kaptanın limana götürmesine ya da bir pilotun uçuşta oluşan arıza sonrasında uçağı karaya başarılı bir şekilde indirmesi örnek gösterilebilir (Ekici, 2006).

2.11.1. Etkileşimci Liderlik

Etkileşimci liderlik sınıfındaki liderler, bulunan grubun veya çalışanlarının geçmişten süregelen etkinliklerin verimli, daha etkin kılmak, ayrıca bu faaliyetleri iyileştirme çabasıyla iş yapma ve yaptırma yolunu seçenlerdir. Etkileşimci yaklaşımda ilerleyen

lider, çalışanlarını ödüllendirir, daha çok çaba gösteren çalışanlarına da statü verme olarak kullanır. Grubunda ya da etrafındaki çalışanların yenilikçi ve yaratıcılıklarıyla çok az ilgilenirler (Eren, 2003).

Bu liderlik tipi, liderlerini takip eden bireylerin başarıyla ulaştıkları görevler sonucunda liderlerinden aldıkları övgü ve ödüllerle yapılan liderlik biçimidir. Başka bir deyişle, iş gücü yüksek olanlar için yüksek ödeme, statü, saygınlık, itibar vb. durumları karşılarken, iş gücü daha düşük olanlar için de cezalandırma yöntemine gidilir (Sunay,2009).

2.11.2. Dönüşümcü Liderlik

Dönüşümcü liderlik, liderin izleyicilerin motivasyonlarını yükselttiği ve organizasyon ve etkinliklere bağlılıklarının geliştirildiği zaman dilimi olarak tanımlanabilir (Fındıkçı, 2013).

Dönüşümcü liderliği ele alacak olursak geleneksel liderlik anlayışı ile yeniliklere uyum sağlamanın pek mümkün olmadığını düşünürüz. Yeniliklerin ve değişimin hızına uyum sağlayabilmek ancak dönüşümcü liderliğin altından kalkabileceği ön görülmektedir. Dönüşümcü liderlik, olay yerinde örgütte ani ve en etkili değişimi oluşturma yeteneğini ortaya çıkarabilen liderlik türüdür. Bu liderlik türünde öğrenmeyi kolaylaştırıcı, yenilikçi ve çözümcü bir lidere ihtiyaç duyulmaktadır.

“Dönüşümcü liderlik konusunda, bu liderlik türüne katkı sağladığımı düşündüğü en az beş beceriyi belirlemiştir (Sunay, 2009).

- * Dönüşümcü liderlerin vizyonları, insanların dikkatini çeken bir hissiyata sahiptir.
- * Dönüşümcü liderler, vizyonlarını tavır ve davranışlarıyla, semboller ya da yazılı metinler halinde ifade ederler.
- * Dönüşümcü liderler, güvenilir olmakla birlikte tutarlıdırlar.
- * Dönüşümcü liderler, kendilerini sürekli pozitif olarak değerlendirirler
- * Kendini yüksek görme ya da kendini beğenmişlik, dönüşümcü liderlerin özellikleri arasında kesinlikle yoktur.”

2.11.3. Laissez-faire liderlik

Kendilerinde bulunan otoriteyi karşısındaki bireylere karşı hemen hemen hiç kullanmayan, kendi altında bulunan bireyleri kendi halinde bırakan ve önemli kaynaklar üzerinden planlar hazırlamalarına fırsat oluşturan liderlik çeşitidir. Liderin asıl görevi altındaki bireylere malzeme ve kaynak sağlamak ya da ellerindeki konuyla alakalı sorunlarına yardım etmektir. Alanında uzman olan, uzun tecrübe ve yüksek bilgiye sahip astların yeni fikirler üretebilmesi için çok önemli bir liderlik çeşididir, bilgi düzeyi düşük, sorumluluklarından yoksun astların yönlendirilmesinde etkili bir yolu olmayan başarısız bir liderlik anlayışıdır. Bu liderlik çeşidinde lider sadece kendine yöneltilecek konuları ele almaktadır (Güner, 2002).

2.11.4. Demokratik Liderlik

Demokratik liderlikte önemli olan konu çalışanların, alınan kararlara katılmalarına izin vermek ve yapılan organizasyonlarda çalışanların hedeflenen amaçlar doğrultusunda iş birliği yapmalarını ve sorunların üstesinden beraber gelmelerini sağlamaktır. Bu tarz çalışmalarda çalışanlarında kendilerine katıldığı kararları onaylayacağı ve dolayısıyla iş üretkenliğinin arttıracağına inanılır (Yetim, 2000).

Çalışma grubunun içerisinde bulunduğu karar ve faaliyetleri üyelerle tartışma ortamına getirmiş ve gruptaki üyelerin kendi mesai arkadaşları tarafından seçmesine olanak sağlayan liderlik türüdür. Daha önce yapılan araştırmalar gösteriyor ki, demokratik liderlik çeşidi, diğer liderlik çeşitlerine göre daha çok saygı ve sevgi görmektedir. Bu ortamlarda grupların önderliğini yapan liderler grup içerisindeki bireylere daha çok arkadaşça yaklaşmakta, hedef merkezli ve amaca uygun olan işlerle meşgul olup sonuç odaklı eğilim gösterilmiştir. Ama demokratik liderliğin olduğu topluluklarda üretkenlik diğer liderlik çeşitlerine göre daha azdır. Liderin olmadığı durumlarda olumsuzluklar ortaya çıkmaktadır (Arkonaç, 1997).

2.11.5. Otokratik Lider

Otokratik lider, yapılacak etkinliklerinin planlanması, programlanması, uygulanması, denetimi ve yönetimini lider kendisi üstlenir. Gruptaki bireyleri yönetim dışı tutar. Bütün güç ve sorumluluğu kendisi üstlenir, gruptaki üyelerin etkinliğini olabildiğince azdır. Liderin grupta ilişkisi sınırlıdır. Gruptaki üyeler liderle ilişki kurmaktan çekinirler. Lider genellikle diğer bireylerle iletişim kuracağı zaman, kendi seçtiği bir

üye tarafından üyelerle ilişki kurar, kısaca grup içindeki ilişkileri kendisi belirler. Üyelerle kendi arasında ilişki oluşmasını istemez. Oluşan ilişkilerde genellikle lider merkezli olur. Bu nedenle liderin geçici olarak bile ayrılması grup yapısında bir çöküntüyü meydana getirebilir. Söylediklerine kayıtsız uyulmasını ister. Üyelerin fikir ve kararlarını etkilemesine izin vermez. Sonuca gitmede, prestij, cezalandırma, korkutma ve tehdit gibi seçenekleri kullanmaktan kendini alıkoymaz. Bireylerin yetenek ve becerilerini grup bünyesinde göstermesine lider katı tutumu ile pek izin vermez. Gruptaki üyeler, liderin düşünce ve davranışları çerçevesinde düşünmeye davranmaya ve karar vermek durumunda kalır. Otokratik lider, gruptaki etkinliklerde üyelerle arasına bir çizgi oluşturarak hareket etmeye dikkat eder. Ödüllendirme ve cezalandırmada adil değil, liderin birebir karar ve beğenileri önemli rol oynar. Otokratik lider için grup bireylerin ona bağımlılığı ve sadakati önemlidir (Karaküçük, 2005).

2.11.6. Tam Serbesti Tanıyan Müsadeci (liberal) Lider

Bu liderler türünde liderler üyelere tamamen serbestlik tanır, düşünce ve yetkinin tamamını gruptaki bireylere bırakırlar. Böyle bir lider çıkar aramaz, karar vermez ve kendisinin iyi bir dost olduğuna düşünür ve grup içindeki bireylere bu şekilde davranır. Grup dağınıktır, grup etkinliklerinden pek sonuç alınmaz. Grup üyelerinin eğitim ve uzmanlık düzeyleri ve bilgi birikimi yüksek olduğu zaman olumlu bir liderlik tipi olduğu düşünülmektedir. Kullanılan motivasyon (güdüleme) yöntemi durumundan bakıldığında liderlik davranış şekilleri, ödül kullanılması gibi teşvik ortamını artıran olumlu liderlik ve korkutma veya zorlama kullanılması gibi teşvik ortamını azaltan olumsuz liderler olarak da görülebilirler. Sportif bir çerçevede Kazmier in olumlu olumsuz lider çeşitlerine benzer bir sınıflandırmayı Weeseve Nicholls'da yapmaktadır (Karaküçük, 2005).

2.11.7. Vizyoner Lider

Vizyoner lider, yani geleceği önceden kestirebilen ve ona göre hareket eden liderdir. Bununla birlikte vizyoner lider, geleceğe karşı farklı bakış açısıyla bakabilir ve bu farklı bakış açısını üstün bir beceri ile analiz ve sentez edebilir. Vizyoner lider, aynı zamanda vizyonu örgütün bütün departmanlarına başarıyla iletebilir ve kurumsallaştırabilir (Durukan, 2006).

Yenilik ve değişimleri ve yeni kaynakları yakından takip ederek, eğitimin gerekliliğine inanmaları, sürekli yeni şeyler öğrenmenin getireceği faydanın bilinciyle beraber öğrenen bir grup oluşturmaları gerekmektedir. Gruptaki bireylere ilham vermeli, yetki verilecek bireyleri süreçlere dahil etmelidirler (Tekin ve Ehtiyar, 2011).

(Doğan,2001)'in aktardığına göre “Vizyon sahibi liderlerin temel özellikleri;

- Muhakeme ve analiz yapabilme ayrıcalığı,
- Etkili stratejik düşünebilme yeteneği,
- Yaratıcılık ve bilinçaltını düşünme,
- Stratejik düşünebilme yeteneği,
- Yaratıcılık ve bilinçaltını düşünme,
- Olasılıklardan haberdar olmak ve yaşanan zamanı yapılandırma,
- Yaratıcı problem çözebilme
- İçgüdü, sevgili, dürüst ve adaletli olma, zaman yönetimini yaparak çok hızlı çalışma,
- Ekonomik, teknik ve pazar çevresindeki değişikliklerden haberdar olup, sürekli bu konuları araştırma,
- Hırslı ve mücadeleci olmak, yenilikçi olma,
- Bugünü anlamak ve geleceğe odaklanmak arasındaki dengeyi iyi kurabilme.
- Fikir yürütebilme ve sentez yapabilme yeteneğine sahip olma,
- Olayları diğerlerinden farklı ve çok yönlü algılama,
- İyi bir iletişim kurma becerisine sahip olma,
- Değişimden korkmama ve her değişim fırsatını bir öğrenme aracı olarak görme”

2.11.8. Karizmatik Lider

Karizma, belli bir çekicilik, doğuştan gelen etkileme yeteneğidir. Psikolojik etken olarak da açıklanabilir. Genel olarak karizma doğuştan gelen bir sonuçtur, karakter yapımızda bulunan birkaç belirgin özelliğin etkisidir. Karizma, idealleri oluşturan,

yöneticileri etkisi altına alma konusunda üstün kabiliyete sahip karakter özelliklerinden meydana gelmektedir. Bireyler karizmatik liderle karşı saygı, güven ve hayranlıkla bakar. Karizmatik özellikler, yol gösterme, yol gösterme ve güven verme, misyon duygusuna güdüleme ve bireyleri motive edici özellikler barındırmaktadır (İnce, 2014).

Weber'e göre karizmatik liderlerin yaptığı işler, ilham verici, teşvik edici ve olağanüstü heves oluşturduğu için topluluk içindeki duygular dostluk etme inancının olumlu yönde etkilemektedir. Dolayısıyla Weber'e göre karizma terimi bir kişinin var olan özelliklerinden ve yüksek yetenek gücünden kaynaklanmaktadır. Karizmatik liderler; geleceğin vizyonunu gözle görülür bir biçimde ortaya koyarak hedeflere ulaşmak için bireylere ilham veren, etkili iletişim yeteneği olan, takipçilerine güven veren ve onların saygısını kazanıp, beklentilerini karşılayan liderlik türüdür (Türksoy, 2010).

(Türksoy,2010) “karizmatik liderlerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır.

- Kendine Güven
- Vizyon Sahibi Olmak
- Olağanüstü Davranış
- Değişim Görevlisi Olarak Hatırlanmak
- Çevresel Duyarlılık-Kişisel Risk Üstlenmek”

2.11.9. Durumsal Liderlik

Bu liderlik çeşidinde, lider ve grup üyeleri arasındaki pozitif ve güçlü diyalog sayesinde, grup içerisindeki bireyler belirlenen kurallara uyacak ve alınan kararlar sınırında, disiplinli bir şekilde çalışmaya özen göstereceklerdir. Grubun önderliği yapan liderin hareket ve tutumları üyeleri direkt etkileyecektir. Bu sınırlara göre bir çalışma programı belirleyecektir, diğer yandan da yanlış tutum içerisinde olan bireyler grup içerisinde yanlış davranışlar meydana getirecektir. İstikrarlı bir düzen için, lider ve gruptaki üyelerin uyum içinde olması gerekmektedir (Donuk, 2007).

2.11.10. Stratejik Lider

Stratejik liderlik; stratejik yeniliklerin gerekli olduğu durumlarda değişimi öngörmek ve planlamak, gerekli düzenlemeyi sağlayarak etrafındaki bireyleri de bu sürece karşı güçlendirmek durumu olarak tanımlanabilir. Karakteri nedeniyle çok yönlü bir yapıya sahip olan stratejik liderlik, “başkaları aracılığıyla değişimi sağlamak, organizasyonu değişim sürecine sokabilmek, organizasyonu kendi ufuklarının ötesine geçebilme potansiyelini yaratmak, belirsizlik ortamlarında insan doğasına nasıl yaklaşacağını bilmek” gibi karakteristik özellikleri bünyesinde barındırır. Sorumluluğun en üst düzeyde olduğu stratejik liderlik; son derece karmaşık bir o kadar da kritik yönetim sürecidir (Elma, 2010).

2.12. Liderlik Fonksiyonları

Liderlerin fonksiyonları idare ettikleri grupların çeşit, nitelik ve değişik durumlara göre farklılık göstermektedir. Yaş kategorileri, düşünce çeşitleri, amaçlar, cinsiyet, etkinlik çeşitleri, toplumsal yapıları ve diğer özellikler değişimi oluşturacak bazı etkenlerdir. Liderler her gruba ortak özellik taşıyabilecek çeşitli fonksiyonları ifa etmek zorundadırlar (Türksoy, 2010).

2.12.1. Liderin Hedef Belirleme Fonksiyonu

Bir kurumdaki hedef belirleme, liderin bünyesindeki otorite, lider tarafından ya da grup içerisindeki bireylerin tümünün katılımı ile belirlenebilir. Toplu bir şekilde hedef belirlenemez ise, lider hedeflerini ekibine anlatmalı, benimsetmeli, özümsemelerini sağlamalıdır (Donuk,2007).

2.12.2. Liderin Planlama Fonksiyonu

Lider genel olarak grubun amaç ve hedeflerine ulaşmasında uygulanacak yöntemi kararlaştırmak suretiyle planlama rolünü üstlenir. Bu rol hedeflere ulaşmak amacıyla bir an önce yapılması gereken planlardır. Geleceğe yönelik planlarda olabilir. Lider planı bütünüyle bilen ve onu koruyan hedefler doğrultusunda planlamayı yapan kişidir. Spor takımlarına yönelik olarak ele alındığı zaman yapılan planlar kısa ve uzun vadeli olabilmektedir. Bir futbol takımının sezon başlamadan önce belirlenen hedeflerine yönelik yapılan hedef ve planlama kısa vadeli olurken, en az 5 yıllık bir alt yapı çalışma hedeflenmesi ve planlaması ise uzun vadeli bir planlamadır (Çeyiz, 2007).

2.12.3. Liderin Koordinatörlük Fonksiyonu

Lider, grubun belirlenen ortak hedef ve amaçlar doğrultusunda amaçlarını gerçekleştirebilmesi için ilgili tüm departman ve kişilerin koordineli bir şekilde hareket etmelerini sağlar. Başarılı bir liderin 14 planlama yapması planlanan hedeflere ulaşabilmek için gerekli olan kişileri toplaması ve görev dağılımını yapması gerekir. Lider gerekli koordinasyonu sağlayamazsa ne yapılan ne de oluşturulan organizasyonun istenildiği gibi sonucu vermesi mümkün değildir (Donuk, 2007).

2.12.4. Liderin Kontrol Fonksiyonu

Yönetim fonksiyonların sonuncusu olan kontrol fonksiyonunda lider planlanan ve hedeflenen faaliyetlerin yapılıp yapılmadığını, yapılmış ise ne kadar doğru, etkin ve verimli yapıldığını, yapılmamış ise neden yapılmadığını kontrol etmelidir. Lider tüm üyelerin kontrol işlemine katılmasına fırsat vermeli, raporlar seri, yerinde ve yorumlanabilir olmalıdır. İstisna durumlara göre özel dikkat çekilmeli, kişisel gözlem göz ardı edilmemeli, olumlu takviye ile ilgili motivasyon oluşturulmalıdır (Türksoy, 2010).

2.12.5. Liderin Ödüllendirmeye Cezalandırma Fonksiyonu

Grubu oluşturan bireylerin grubun hedeflerine uyma derecelerine veya belirlenmiş grup kurallarına göre davranışlarının ele alınması ve belirli sınırlar içerisinde üyelere ödül ve ceza uygulanması liderin görevleri arasındadır. Bir liderin sporcularına vereceği cezanın kabulü ve ödülün etkisi diğer sporcuların da aynı davranışı göstermesi beklenmez. Lider bu özellik sayesinde grup üzerinde kontrol imkânı kazanır (Dinçer, 1996).

2.12.6. Grup Temsilciliği Fonksiyonu

Toplumsal yaşamın doğasında yer alan ve örgütsel yapıların temelini oluşturan iletişim, örgütler, bireyler ve gruplar arası ilişkilerde önemli bir yer kaplar. İyi lider bir yandan da iyi bir iletişime sahiptir. Liderler karşısındaki bireylerin veya gruplara kendi yönettiği örgütün, duygu ve düşüncelerini iyi şekilde ifade edebilen amaç ve hedefleri doğru bir şekilde yönlendiren kişilerdir(Donuk,2007).

2.12.7. Liderin Hakemlik Fonksiyonu

Lider, grup üyeleri arasındaki ilişkilerde bozulmalar, üyeler arasında çatışma ve fikir ayrılığı gibi durumlarda ara bulucu olarak görev üstlenir. Lider, grup içinde oluşacak gerginlik durumunda hakemlik fonksiyon ve görevini yerine getirmek durumunda kalır (Şimşek, 2001).

2.12.8. Liderin Örnek Olma Fonksiyonu

Lider, bireyler tarafından idol olarak görülen kişilerdir. Liderler bu durumu bildikleri için fikirlerinde, konuşma tarzlarında, giyimlerinde, yeme içme alışkanlıklarında vb. dikkatli olmak zorundadır. Lider, çoğunlukla grup üyeleri karşısında örnek davranış sergilemek zorundadır. Liderler bilgi ve tecrübelerini uygulayarak model ve örnek olurlar. Bu tarz örnek davranışlar sergilemek için, iş birliği gerektiren davranışlara sahip olmalı, inanç konusunda kendilerini açık ve net tutmalı ve söyledikleri ile yaptığı işler birbiri ile uyumlu olmalıdır. Liderlik yapmak için gerekli olan özgüvene, tekrar tekrar denemekten, başarısız olmaktan, hata yapmaktan, öğrenmekten çekinmemeli ve yenilikçi olmalıdır. Vizyonunu gerçekleştirebilen lider, diğer bireylere karşı model teşkil edebilir (Atlıoğlu ve Şahin, 2002).

Literatür incelendiğinde çok çeşitli liderlik tipleri yer almaktadır. Bunlar liderin karar vermedeki yetki durumu, kaynağı ve kişiliğine bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Buna karşın çoğu liderlik tipi birbirleriyle benzer özellik de gösterebilmektedir. Bu çalışmada liderlik tipleri Bilgilendirici, Demokratik, Otokratik ve Tam Serbesti Sağlayan liderlik tipleri başlıkları altında incelenecektir;

Bilgilendirici Liderlik Tipi; Bu liderler oluşan sorunları ele alırlar. Nihai kararlar alırlar ve sorumluluğun hemen hemen hepsini üstlenirler. Ancak alınan kararı sade bir şekilde değil de aldığı kararları kabul ettirmek için grup üyelerini ikna etmek için çaba gösterirler. Grup üyeleri de fikirleri alındığı için önemsendiklerinin farkına varırlar. Bu tarz yaklaşımların çoğunda motivasyon açısından bireyler üzerinde olumlu etkiler yaratırlar (Yılmaz, 2011).

Demokratik Liderlik Tipi; Bu tür liderler alınan karar ve faaliyetleri grup içindeki üyeler ile bilgi alışverişinde bulunurlar. Amaçların, hedef ve planların belirlenmesinde, alınacak kararların grup içindeki üyelerin bilgisi ve önerileri doğrultusunda alınan kararların oluşturduğu liderlik tipidir (Arıkan, 2001).

Tam Serbesti Sağlayan Liderlik Tipi; Tam serbesti sağlayan liderlik tipi grup üyelerine karşı bir müdahale yoktur, üyelerle çatışmama politikası üzerine inşa edilmiştir. Tüm çalışanlara tam serbesttir ve hedeflere ulaşmak için belirli bir yöntem yönetim yoktur (Bhatti ve ark, 2012).

“Türksoy, liderin sahip olması gereken özellikleri:

- * Bir bakışta durumu kavrama yeteneği
- * Manevi cesaret
- * Maddi cesaret
- * Risk yüklenme kapasitesi
- * Macera eğilimi
- * Yaratıcılık (yaratma ve temsil etme)
- * Beklenmeyen olaylara göğüs germe kapasitesi
- * Felaketler karşısında soğukkanlılık
- * Yenilikleri uygulama yeteneği
- * Düşünceleri pratiğe geçirebilme yeteneği
- * Fırsatları yaratma ve kullanma becerisi
- * Fiziki dayanıklılık
- * Zihni dayanıklılık
- * Sezgi gücü (geleceği görme)
- * Çalışkanlık, araştırmacılık
- * Tevazu
- * Taktik, operatif, stratejik düzeyde bilgi ve uygulama becerisi
- * Geniş ve mantıklı hayal gücü
- * Güçlü mantık
- * Sağduyu
- * Değişime ayak uydurma

* Adil olma

* Astlarının fiziksel ve ruhsal refahını sağlama becerisi

Kendini ve astlarını etkili bir şekilde motive etme yeteneği” şeklinde listelemiştir. (Türksoy, 2010).

1990’lı yılların başında haber birimlerinde büyük şirketlerde ve departmanlarda yenilik/ innovation kelimesi çok fazla geçmeye başlanmıştır. Küreselleşen dünyanın yeni liderlerinin en büyük özellikleri arasına yenilikçi ve yaratıcı düşünce tarzlarıdır. Çünkü liderlik gelişim ve yenilik demektir. Liderler yenilikçi duygular ve düşünceler hisseder ve hissettirirse başarılı olur.

Asıl lider ileri görüşlü, ilham veren, yeni proje ve teoriler üreten, çözümler arayan, olaylara devamlı olumlu bakan, yüksek motivasyon sahibi, duygusal zekasını iyi kullanan, ekip ve takım odaklı, yeniliklere daima açık olan, mutlaka öğrenen birey olma yeteneğine sahip, kendini durmadan geliştiren ve çok zor gibi görünen birçok işi kolayca başarabilen kişilerdir (Değirmenci, 2012).

İbicioğlu ve arkadaşları, araştırmacıların bazı liderlik tanımlarını şöyle aktarmışlardır;

* E.F. Mumford (1906) tanımı ise bu dönemin özelliklerini yansıtır biçimdedir; “Liderlik, sosyal hareketlerin kontrol edilmesi sürecinde, grupta bir kişinin ön plana çıkmasıdır.”

* C.E Kilbourne (1935) “Liderlik, hayranlık duyulan kişilik özelliklerinin pek çoğuna sahip olduğunu ortaya koyabilmektir.”

* Katz ve Kahn (1978) ise “Liderlik, örgüt üyelerini örgütün rutin yönelimlerine mekanik bir uyum sağlamanın ötesinde performans göstermeye güdeleyecek etki fazlalığı yaratmaktadır.”

* Sullivan ve Harper (1996) “Liderlik, amaç, kültür, strateji, temel kimlikler ve kritik süreçler gibi örgütü var eden ussal ve iyi düşünülmüş eylemleri yönetmek, geleceği yaratmak ve ekip kurmaktır.”

* Tosun (1987) “Ortak bir amaç etrafında toplanmış bireyler (grup) ile onların davranışlarını belirleyen bir birey (lider) arasındaki ilişkidir.”

* Koçel (1999) “Belirli şartlar altında, belirli kişisel veya grup amaçlarını gerçekleştirmek üzere, bir kimsenin başkalarının faaliyetlerini etkilemesi ve yönlendirmesi sürecidir.”

* Eren, (2001) “Bir grup insanı belli amaçlar etrafında toplayabilme ve bu amaçları gerçekleştirebilmek için onları harekete geçirme bilgi ve yetenekleri toplamıdır.” (İbicioğlu ve ark, 2009) Northouse, liderliği bireyin grubu etkileyip belirli bir hedef etrafında toplayabilmesi olarak açıklamıştır. Myers liderlik kelimesinin iyi anlaşılması için birtakım genellemeler yapmıştır. Bunlar (Aydın, 2010; Aygün, 2014).

* Liderlik inanlar arası etkileşimdir. Statü ve konum değildir.

* Liderliğin yapısı önceden belirlenemez. Farklı hedefler, grupların birbirinden farklı olması, grupların farklı iç ve dış baskılara sahip olması farklı özelliklere sahip liderler doğuracaktır.

* Grupların tümünde liderlik davranışını sergileyen birden çok birey vardır.

* Liderlik, aynı hedefler çevresinde toplanan kişilerin duygularını geliştirir.

Liderlikle ilgili açıklamaların çoğunda liderin farklı insanları etkilemesi olarak görülmektedir. Bu şekilde yapılan tanımlardan birinde; liderlik belirli koşullarda, belirli kişisel ya da toplumsal hedeflerin yerine getirilmesiyle bir kimsenin diğerlerinin faaliyetlerini etkileyip yönlendirmesi şeklinde tanımlanmıştır (Koçel, 2010; İnel, 2014).

2.13. Öğretimsel Liderlik

Genel çerçevesiyle liderlik, belirli şartlar altında, belirli kişisel veya grup amaçlarını gerçekleştirmek üzere bir kimsenin başkalarının faaliyetlerini etkilemesi ve yönlendirmesi süreci olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla liderlik, liderin yaptığı işlerle ilgili bir süreçtir (Koçel, 2001). Lider başkalarını belirli bir amaç doğrultusunda davranmaya sevk eden bireysel çabaları uyumlaştıran ve bu doğrultuda grup üyelerini etkileyen ve “izlenen kişi” olma özelliği bulunan kişidir (Usal, 1995). Liderlik, belli bir durumda, belli bir anda ve belli koşullar altında bir grup üzerindeki; insanların örgütsel hedeflere ulaşmak için gönüllü olarak çabalamasını teşvik eden, ortak hedeflere ulaşmada yardımcı olan deneyimleri aktaran ve

uygulanan liderlik türünden hoşnut olmalarını sağlayan etkileme süreci olarak tarif edilebilir (Werner, 1993).

Öğretimsel Liderlik, örgütler ve yönetim açısından etkililik öteden beri bu alanda çalışanların ve uygulamacıların üzerinde çok tartıştığı karmaşık konulardan biridir. Etkililik çok boyutlu bir konu olup örgütsel etkililiğin tanımlanması kadar ölçülüp belirlenebilmesi de o denli güçtür. Örgütsel etkililik örgütsel amaçları ve işlevleri gerçekleştirme düzeyi, örgütsel yönetsel süreçlerin beklentileri karşılama düzeyi, örgütün çevreden kaynak sağlama yeteneği, örgütsel çıktılar yönünden sağlanan başarı düzeyi, örgütün çevreye uyum sağlama durumu, çevresel beklentileri karşılama yeteneği biçimlerinde tanımlanabilmektedir (Şişman ve Turan, 2005).

1980’li yıllarda ana yönetim şekli olarak ortaya çıkan öğretimsel liderlik, öğretimin ve programın şekillenmesi ve koordineli şekilde ilerlemesidir. Ama giderek okul liderliği konusunda okulu tekrar yapılandırma türü daha çok önem kazanmaya başlamıştır. Önemli yöneticilerin etkili öğretim liderleri oldukları olgusu şu görevlere bağlıdır: “Etkili yöneticiler, öğretime çok önem verir, öğretime ilişkin amaç ve beklentilerini açıkça belirler ve bu amaç ve beklentilerin öğretmen ve yöneticilere ulaştırılmasını sağlarlar. Zamanlarının çoğunu, öğretime ilgi ve destek verme, personele dönük olma gibi çabalarla öğretim sorunları ile ilgilenerken geçirirler” (Balcı, 1993).

Öğretim liderliği, okulun amaçlarının etkili bir biçimde gerçekleştirmesine olanak sağlayabilir. Okullarda, öğretim liderliği vurgulanarak, öğretim liderliği türüne gerekli önem ve arz verilerek, eğitim-öğretimin kalitesi artırılabilir. Bu durumda yapılması gereken, okulların var olan durumlarından, istenilen normal koşullara nasıl ulaşabileceğine karar vermektir. Bu süreçte, okul yönetimindeki kişilerin üstlenecekleri, öğretimsel liderlik biçimi, istenen başarının oluşmasına olanak sağlayabilir. Bundan ötürü öncelikli olarak yapılması gereken, öğretim liderliği konusunun açık bir biçimde anlaşılmasını sağlamaktır. Daha sonra, bu liderlik türü başarıyla bir şekilde yerine getirebilmek için gerekli olan liderlik nitelikleri ve davranışlarının neler olduğu vurgulamaktır(Özdemir ve Sezgin, 2002).

“Klasik olarak bilinen dört yönetim fonksiyonu (planlama, organize etme, liderlik ve kontrol etme) artık değişmiştir. Bununla ilgili beş yüzden fazla Illinois okul

müdürleri üzerinde yapılan araştırmada okul müdürlerinin başarılı olması için davranış, görev ve yetenekleriyle ilgili en hayati görevler şu şekilde belirlenmiştir (McEwan, 1998).

- * Personel performansını değerlendirme
- * Personel ve öğrenciler için yüksek beklentiler oluşturma
- * Yüksek profesyonel standartları modelleme
- * Vizyon, misyon ve hedefleri oluşturma ve sürdürme
- * Kişiler arası olumlu ilişkileri koruma
- * Görünür bir durumu sürdürme
- * Güvenli ve düzenli bir çevre oluşturma
- * Bir okul geliştirme planı geliştirme
- * Öğretim pozisyonları için adaylarla mülakat
- * Eğitim programlarının şartlarına uyma

Okul yöneticisinin sergilediği güçlü öğretilsel liderlik davranışları şunlardır (Smith ve Andrev, 1989; Çelik, 2000).

1. Program ve öğretimdeki öncelikli konuları belirleme,
2. Okulun hedeflerinin gerçekleştirilmesine kendisini adama,
3. Okulun amaçlarını gerçekleştirebilmesi için gerekli kaynakları sağlama ve kullanma yeteneğine sahip olma,
4. Öğretmenler, öğrenciler, veliler ve toplumun beklentilerini karşılayacak olumlu bir iklim oluşturma,
5. Doğrudan öğretim politikasını geliştirici bir lider olarak şu görevleri yapar:
 - a. Öğretmenlerle iletişim kurma,
 - b. Personel geliştirme etkinliklerine katılma ve bu etkinlikleri destekleme,
 - c. Yeni öğretim stratejilerinin kullanılmasını özendirme,
 - d. Değişik öğretim materyalleri sağlama,
6. Sürekli olarak öğrencileri okul başarısını arttırma doğrultusunda geliştirme ve öğretmen etkililiğini sağlama,

7. Uzun vadede okulun amaçlarına uygun olarak açık bir vizyon geliştirme, örgütsel amaçlarla özdeşleştiğini öğretmenlere yansıtma ve amaçlara ulaşma başarısını gösterme,

8. Okulun karar verme sürecinde grupların ve ilgili birimlerin görüşlerini alma,

9. Etkili materyal sağlama ve kullanma, öğretmenlerin akademik başarılarını artırmak için onlara zaman ayırma ve gerekli desteği sağlama,

10. Kıt bir kaynak olarak zamanı etkili bir şekilde yönetme ve öğrenme sürecini bozucu faktörleri en aza indirerek düzen ve disiplin oluşturma.”

“Okulların misyonunu tanımlama, öğretim programını yönetme ve girişimci, olumlu bir okul öğrenme iklimi. Müdürlerin öğretmenlerin profesyonel gelişimini sağlayabilmeleri için başvurabilecekleri altı yöntem bulunmaktadır (Blase ve Blase, 2000).

Bunlar;

- * Öğretim ve öğrenim etkinliklerine vurgu yapma
- * Eğitimciler arasındaki işbirlikçi çalışmaları destekleme
- * Eğitimciler arasındaki işbirliği çalışmalarını geliştirme
- * Programların yeniden ele alınmasını destekleme ve teşvik etme
- * Eğitim alanındaki gelişmelerden yararlanarak eğitimcilerin gelişmelerine destek olma
- * Eğitimle ilgili alınan kararları dikkatli bir biçimde inceleme.”

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmanın amacı, sporcularda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde antrenörün sporculara yönelik öğretimsel liderlik davranışlarının rolü'nü incelendi. Ayrıca araştırmada, sporcunun başarı motivasyonu, özerk benlik yönetimi ve öğretimsel liderlik algısında yaş grupları, cinsiyet, spor türleri, eğitim durumu, spor yaşı ve spor düzeyleri açısından anlamlı farkların bulunup bulunmadığı test edildi.

Araştırmaya, ege bölgesinde yer alan iller arasından seçilen İzmir, Denizli, Muğla, Afyonkarahisar illerinde lisanlı olarak aktif spor yapan sporcular arasından tesadüf örnekleme yöntemi ile seçilmiş 72 kadın ve 85 erkek olmak üzere toplam 157 sporcu gönüllü olarak katıldı.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Willis (1982) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması 1997 yılında Tiryaki ve Gödelek tarafından yapılan Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeği (Spor-specific success motivation scale), Sheldon ve Deci (1996) tarafından geliştirilen ve Kart ve Güllü (2008) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Özerk Benlik Yönetimi Ölçeği, Gün (2012) tarafından geliştirilen, "Öğretimsel Liderlik" ölçeği ve Chelladurai ve Saleh (1980) tarafından geliştirilen ve Güngörmüş, Gürbüz ve Yenel tarafından Türkçe'ye çevrilen (2007) Spor İçin Liderlik Ölçeği (LSS) kullanılmıştır.

Araştırma verileri, bilgisayar ortamında SPSS 21 Statistic Analiz Programı ile analiz edilmiş ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlamak üzere korelasyon (pearson correlation) ve regresyon analizleri, bağımlı değişkenlerde bağımsız değişkenler açısından anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığı ise ikili gruplarda t-test, ikiden çoklu gruplarda "ANOVA" testleri uygulanmıştır.

4. BULGULAR

Tablo 1. Araştırmaya katılan sporcuların yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş	N	%
11-15	62	39,5
16-20	76	48,4
21-25	14	8,9
26 ve üstü	5	3,2
Toplam	157	100,0

N= Kişi Sayısı, % = Yüzdeler

Araştırmaya katılan sporcuların %39,5'i (62 sporcu) 11-15 yaş grubunda, %48,4'ü (76 sporcu) 16-20 yaş grubunda, %8,9'u (14 sporcu) 21-25 yaş grubunda ve %3,2'si (5 sporcu) 26 ve üstü yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya katılan sporcuların cinsiyet değişkenine göre dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	72	45,9
Erkek	85	54,1
Toplam	157	100,0

N= Kişi Sayısı, % = Yüzdeler

Araştırmaya katılan sporcuların %45,9'u (72 sporcu) kadın ve %54,1'i (85 sporcu) erkek olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya katılan sporcuların spor türü değişkenine göre dağılımı

Spor Türleri	N	%
Takım Spor	125	79,6
Bireysel Spor	32	20,4
Toplam	157	100,0

N= Kişi Sayısı, % = Yüzdeler

Araştırmaya katılan sporcuların %79,6'sı (125 takım) takım sporu ve %20,4'ü (32 bireysel) bireysel spor olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4.Araştırmaya katılan sporcuların spor dallarına göre dağılımı

Spor Dalları	N	%
Basketbol	120	76,4
Atletizm	9	5,7
Tenis	2	1,3
Futbol	4	2,5
Badminton	12	7,6
Taekwondo	2	1,3
Su Topu	2	1,3
Kick Boks	2	1,3
Muay Thai	2	1,3
Su Altı Rugby	1	,6
Voleybol	1	,6
Toplam	157	100,0

N= Kişi Sayısı, % = Yüzdeler

Araştırmaya katılan sporcuların %76,4'ü (120 sporcu) basketbol, %5,7'si (9 sporcu) atletizm, %1,3'ü (2 sporcu) tenis, %2,5'i (4 sporcu) futbol, %7,6'sı (12 sporcu) badminton, %1,3'ü (2 sporcu) taekwondo, %1,3'ü (2 sporcu) su topu, %1,3'ü (2 sporcu) kick boks, %1,3'ü (2 sporcu) muay thai, %0,6'sı (1 sporcu) su altı rugby ve %0,6'sı (1 sporcu) voleybol olarak tespit edilmektedir.

Tablo 5.Araştırmaya katılan sporcuların spor yılı değişkenine göre dağılımı

Spor Yaşı	N	%
1-3 yıl	75	47,8
4-6 yıl	68	43,3
7 ve üzeri yıl	14	8,9
Toplam	157	100,0

N= Kişi Sayısı, % = Yüzdeler

Araştırmaya katılan sporcuların %47,8'i (75 sporcu) 1-3 yıl, %43,3'ü (68 sporcu) 4-6 yıl ve %8,9'u (14 sporcu) 7 yıl ve üzeri olarak tespit edilmektedir.

Tablo 6.Araştırmaya katılan sporcuların öğrenim durumu değişimine göre dağılımı

Öğrenim Durumu	N	%
İlköğretim	18	11,5
Orta Öğretim	113	72,0
Yüksek Öğretim	22	14,0
Lisansüstü	4	2,5
Toplam	157	100,0

N= Kişi Sayısı, % = Yüzdeler

Araştırmaya katılan sporcuların %11,5'i (18 sporcu) ilköğretim, %72,0'ı (113 sporcu) orta öğretim, %14,0'ı (22 sporcu) yükseköğretim ve %2,5'i (4 sporcu) lisansüstü eğitim olarak tespit edilmektedir.

Tablo 7. Araştırmaya katılan sporcuların spor düzeyi değişkenine göre dağılımı.

Spor Düzeyi	N	%
Öğrenci Sporcu	110	70,1
Amatör Sporcu	22	14,0
Profesyonel Sporcu	22	14,0
Milli Sporcu	3	1,9
Toplam	157	100,0

N= Kişi Sayısı, % = Yüzdeler

Araştırmaya katılan sporcuların %70,1'i (110 sporcu) öğrenci sporcu, %14,0'ı (22 sporcu) amatör sporcu, %14,0'ı (22 sporcu) profesyonel sporcu ve %1,9'u (3 sporcu) milli sporcu olarak tespit edilmektedir.

Tablo 8.Araştırmaya katılan sporcuların illere göre dağılımı

İller	N	%
Denizli	25	15,9
İzmir	61	38,9
Muğla	41	26,1
Afyonkarahisar	30	19,1
Toplam	157	100,0

N= Kişi Sayısı, % = Yüzdeler

Araştırmaya katılan sporcuların %15,9'u (25 sporcu) Denizli, %38,9'u (61 sporcu) İzmir, %26,1'i (41 sporcu) Muğla ve %19,1'i (30 sporcu) Afyon olarak tespit edilmektedir.

Tablo 9.Araştırmaya katılan sporcuların başarı değişkenine göre dağılımı

Başarı	N	%
Altın	60	38,2
Gümüş	80	51,0
Bronz	17	10,8
Toplam	157	100,0

N= Kişi Sayısı, % = Yüzdeler

Araştırmaya katılan sporcuların %38,2'si (60 sporcu) Altın, %51,0'ı (80 sporcu) gümüş ve %10,8'i (17 sporcu) bronz olarak tespit edilmektedir.

Tablo 10.Araştırmaya katılan sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu, öğretimsel liderlik algısı ve sporcu başarı puanı arasındaki ilişkileri

		1	2	3	4
Özerkbenlik yönetimi	Pearson Correlation	1			
	Sig. (2-tailed)				
	N	157			
Sporda Başarı motivasyonu	Pearson Correlation	,054	1		
	Sig. (2-tailed)	,503			
	N	157	157		
Öğretimsel Liderlik algısı	Pearson Correlation	-,123	,372**	1	
	Sig. (2-tailed)	,126	,000		
	N	157	157	157	
Sporcu Başarı puanı	Pearson Correlation	,028	,209**	,105	1
	Sig. (2-tailed)	,729	,009	,191	
	N	157	157	157	157

Araştırmaya katılan sporcuların öğretimsel liderlik algısı ile sporda başarı motivasyonu arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=0,372^{**}$). Buna göre sporcuların antrenörlerine yönelik öğretimsel liderlik algısının yüksek olması sporcuların başarı motivasyonunu olumlu yönde etkilemektedir.

Diğer taraftan sporcuların toplam başarı puanı ile sporda başarı motivasyonu arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur ($r=0,209^{**}$). Buna göre sporcuların başarı düzeyi yükseldikçe sporda başarı motivasyonu düzeyi de yükselmektedir.

Ancak, araştırma verilerinden elde edilen bilgilere göre, sporcuların öğretimsel liderlik algısı ile özerk benlik yönetimi ve sporcu başarı puanı arasında bir ilişki gözlenmemektedir.

Tablo 11a. Araştırmaya katılan sporcuların öğretimsel liderlik algısının özerk benlik yönetimi üzerindeki etkisi (Regresyon Model 1)

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,386 ^a	,149	,138	,45984

Öğretimsel liderlik algısının özerk benlik yönetimi üzerindeki etkisini analiz eden regression model 1 analizine göre, öğretimsel liderlik algısı özerk benlik yönetimini% 14 düzeyinde açıkladığı anlaşılmaktadır.

Tablo 11b. Regression model 1 analizi “ANOVA” tablosu

Model	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P	
1	Regression	5,689	2	2,844	13,451	,000 ^b
	Residual	32,564	154	,211		
	Toplam	38,253	156			

Regression model 1 analizi “ANOVA” tablosuna göre, öğretimsel liderlik algısının sporcuların özerk benlik yönetimi üzerindeki etkisi 0,001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Tablo 12a. Araştırmaya katılan sporcuların öğretimsel liderlik algısının sporda başarı motivasyonu üzerindeki etkisi (Regresyon Model 2)

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
2	,399 ^a	,159	,148	,67087

Öğretimsel liderlik algısının sporda başarı motivasyonu üzerindeki etkisini analiz eden regression model 1 analizine göre öğretimsel liderlik algısı özerk benlik yönetimini % 15 düzeyinde açıkladığı anlaşılmaktadır.

Tablo 12b. Regression model 2 analizi ‘‘ANOVA’’ tablosu

Model	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P	
2	Regression	13,115	2	6,557	14,570	,000 ^b
	Residual	69,310	154	,450		
	Total	82,424	156			

Regression model 2 analizi ‘‘ANOVA’’ tablosuna göre, öğretimsel liderlik algısının sporcuların sporda başarı motivasyonu üzerindeki etkisi 0,001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Tablo13.Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında cinsiyet açısından farklılık testi (T Test)

	Cinsiyet	N	Ort.	Sd.	t	P
Özerk benlik yönetimi	Kadın	72	4,0278	1,38373	-,098	,922
	Erkek	85	4,0471	1,07909		
Sporda Başarı Motivasyonu	Kadın	72	3,9421	,47257	-1,997	,048**
	Erkek	85	4,0990	,50518		
Öğretimsel Liderlik algısı	Kadın	72	4,4160	,62820	,798	,426
	Erkek	85	4,3229	,80229		

N= Kişi Sayısı, Ort. = Ortalama, Sd. =Satandart Sapma, P= Farklılık, ** = (p<0,05)

Araştırmaya katılan sporcuların özerk benlik yönetimi ve öğretimsel liderlik algısında cinsiyet açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Bu sonuca göre sporcuların özerk benlik yönetim ve öğretimsel liderlik algısında cinsiyet değişkenlerinin etkili bir faktör olmadığı anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan sporcuların sporda başarı motivasyonu düzeylerinde cinsiyet açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Bu sonuca göre erkek sporcular kadın sporculardan daha yüksek oranda sporda başarı motivasyonu düzeyine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 14.Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında spor türü açısından anlamlı farklılık analizi (T Test)

	Spor Türü	N	Ort.	Sd	t	P
Özerk benlik Yönetimi	Takım Sporları	125	4,0800	1,18185	,845	,400
	Bireysel Spor	32	3,8750	1,38541		
Sporda Başarı Motivasyonu	Takım Sporları	125	4,0280	,48174	,046	,963
	Bireysel Spor	32	4,0234	,55287		
Öğretimsel Liderlik algısı	Takım Sporları	125	4,2964	,77468	-2,393	,018**
	Bireysel Spor	32	4,6359	,40446		

N= Kişi Sayısı, Ort. = Ortalama, Sd. =Satandart Sapma, P= Farklılık, ** = (p<0,05), * = (p<0,01)

Araştırmaya katılan sporcuların öğretimsel liderlik algısında takım ve bireysel sporcular açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Bu sonuca göre bireysel sporcuların takım sporcularından daha yüksek öğretimsel liderlik algısına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Diğer taraftan sporcuların özerk benlik yönetimi ve sporda başarı motivasyonu düzeylerinde takım ve bireysel sporcular açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo15.Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında yaş grupları açısından anlamlı farklılık analizi (“ANOVA” testi)

Yaş Grupları		Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P
Özerk benlik yönetimi	Gruplar Arası	12,186	3	4,062	2,805	,042**
	Gruplar İçi	221,585	153	1,448		
	Toplam	233,771	156			
Sporda Başarı Motivasyonu	Gruplar Arası	,654	3	,218	,887	,450
	Gruplar İçi	37,599	153	,246		
	Toplam	38,253	156			
Öğretimsel Liderlik algısı	Gruplar Arası	,308	3	,103	,191	,902
	Gruplar İçi	82,116	153	,537		
	Toplam	82,424	156			

N= Kişi Sayısı, Ort. = Ortalama, Sd. =Satandart Sapma, P= Farklılık, ** = (p<0,05)

Araştırmaya katılan sporcuların özerk benlik yönetimi algısında yaş grupları açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır (p<0,05).Fark kaynağı analiz eden Tukey HSD analizine göre bu farkın 11-15 yaş grubu ile 21-25 yaş grubu ve 26 yaş üstü grubu arasındaki farktan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan sporcuların sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında yaş grupları açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo 16.Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında spor yılı açısından anlamlı farklılık analizi(“ANOVA” testi)

Spor Yaşı Grupları		Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P
Özerk benlik yönetimi	Gruplar Arası	3,237	2	1,619	1,081	,342
	Gruplar İçi	230,533	154	1,497		
	Toplam	233,771	156			
Sporda Başarı Motivasyonu	Gruplar Arası	1,962	2	,981	4,162	,017**
	Gruplar İçi	36,291	154	,236		
	Toplam	38,253	156			
Öğretimsel Liderlik algısı	Gruplar Arası	,119	2	,060	,112	,895
	Gruplar İçi	82,305	154	,534		
	Toplam	82,424	156			

N= Kişi Sayısı, Ort. = Ortalama, Sd. =Satandart Sapma, P= Farklılık, ** = (p<0,05)

Araştırmaya katılan sporcuların sporda başarı motivasyonları düzeylerinde spor yılı grupları açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Fark kaynağını analiz eden Tukey HSD analizine göre bu farkın 1-3 yıl ile 7 ve üzerinde ki spor yılı grupları arasındaki farktan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Buna göre spor yılı 1-3 yıl arasında olanların sporda başarı motivasyonları düzeyinde spor yılı 7 ve üstü olanların daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan sporcuların özerk benlik yönetimi ve öğretimsel liderlik algısında spor yılı açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo 17.Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında eğitim düzeyi açısından anlamlı farklılık analizi(“ANOVA” Testi)

Eğitim		Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P
Özerk benlik yönetimi	Gruplar Arası	6,556	3	2,185	,225	1,472
	Gruplar İçi	227,215	153	1,485		
	Toplam	233,771	156			
Sporda Başarı Motivasyonu	Gruplar Arası	1,612	3	,537	,085	2,244
	Gruplar İçi	36,641	153	,239		
	Toplam	38,253	156			
Öğretimsel Liderlik algısı	Gruplar Arası	9,769	3	3,256	,000	6,857
	Gruplar İçi	72,656	153	,475		
	Toplam	82,424	156			

N= Kişi Sayısı, Ort. = Ortalama, Sd. =Satandart Sapma, P= Farklılık,

Araştırmaya katılan sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 18.Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında spor düzeyi açısından anlamlı farklılık analizi(“ANOVA” testi)

Spor Düzeyi		Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P
Özerk benlik yönetimi	Gruplar Arası	3,277	3	1,092	,725	,539
	Gruplar İçi	230,494	153	1,506		
	Toplam	233,771	156			
Sporda Başarı Motivasyonu	Gruplar Arası	4,042	3	1,347	6,026	,001*
	Gruplar İçi	34,211	153	,224		
	Toplam	38,253	156			
Öğretimsel Liderlik algısı	Gruplar Arası	1,219	3	,406	,765	,515
	Gruplar İçi	81,205	153	,531		
	Toplam	82,424	156			

N= Kişi Sayısı, Ort. = Ortalama, Sd. =Satandart Sapma, P= Farklılık, * = ($p<0,01$)

Araştırmaya katılan sporcuların sporda başarı motivasyonu düzeyinde sporculuk açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Fark kaynağını analiz eden Tukey HDS analizine göre farkın kaynağı milli sporcular ile diğer sporcular arasında ki farktan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan sporcuların özerk benlik yönetimi ve öğretimsel liderlik algısında spor düzeyi açısından anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 19. Sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında sportif başarı düzeyi açısından anlamlı farklılık analizi (“ANOVA” testi)

Başarı		Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	P
Özerk benlik Yönetimi	Gruplar Arası	,009	2	,004	,003	,997
	Gruplar İçi	233,762	154	1,518		
	Toplam	233,771	156			
Sporda Başarı Motivasyonu	Gruplar Arası	3,979	2	1,990	8,940	,000*
	Gruplar İçi	34,274	154	,223		
	Toplam	38,253	156			
Öğretimsel Liderlik algısı	Gruplar Arası	1,465	2	,732	1,393	,251
	Gruplar İçi	80,959	154	,526		
	Toplam	82,424	156			

N= Kişi Sayısı, Ort. = Ortalama, Sd. =Standart Sapma, P= Farklılık, * = (p<0,01)

Araştırmaya katılan sporcuların sporda başarı motivasyonu düzeylerinde sportif başarı değişkenleri açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır (p<0,05).

Farkın kaynağını analiz eden Tukey HDS analizine göre bu farkın başarı düzeyi yüksek olan sporcularla başarı düzeyi düşük olan sporculardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan sporcuların özerk benlik yönetimi ve öğretimsel liderlik algısında sportif başarı düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

5. TARTIŞMA SONUÇ

Sporcularda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde antrenörlerin sporculara yönelik öğretimsel liderlik davranışlarının rolünü incelemek amacıyla ele alınan bu çalışmaya farklı spor branşlarından 72'si kadın 85 erkek sporcu olmak üzere toplam 157 sporcu katılmış ve araştırma Ege Bölgesinde yer alan Denizli, İzmir, Muğla, Afyonkarahisar illerinde uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan sporcuların öğretimsel liderlik algısı ile sporda başarı motivasyonu arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($r=0,372^{**}$). Buna göre sporcuların antrenörlerine yönelik öğretimsel liderlik algısının yüksek olması sporcuların başarı motivasyonunu olumlu yönde etkilemektedir.

Diğer taraftan sporcuların toplam başarı puanı ile sporda başarı motivasyonu arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur ($r=0,209^{**}$). Buna göre sporcuların başarı düzeyi yükseldikçe sporda başarı motivasyonu düzeyi de yükselmektedir.

Ancak, araştırma verilerinden elde edilen bilgilere göre, sporcuların öğretimsel liderlik algısı ile özerk benlik yönetimi ve sporcu başarı puanı arasında bir ilişki gözlenmemektedir.

Öğretimsel liderlik algısının özerk benlik yönetimi üzerindeki etkisini analiz eden regression model 1 analizine göre, öğretimsel liderlik algısı özerk benlik yönetimini% 14 düzeyinde açıkladığı anlaşılmaktadır.

Regression model 1 analizi ‘‘ANOVA’’ tablosuna göre, öğretimsel liderlik algısının sporcuların özerk benlik yönetimi üzerindeki etkisi 0,001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Öğretimsel liderlik algısının sporda başarı motivasyonu üzerindeki etkisini analiz eden regression model 1 analizine göre öğretimsel liderlik algısı özerk benlik yönetimini% 15 düzeyinde açıkladığı anlaşılmaktadır.

Regression model 2 analizi ‘‘ANOVA’’ tablosuna göre, öğretimsel liderlik algısının sporcuların sporda başarı motivasyonu üzerindeki etkisi 0,001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Diğer taraftan araştırmaya katılan sporcuların özerk benlik yönetimi ve öğretimsel liderlik algısında cinsiyet açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır($p>0,05$). Bu

sonuca göre sporcuların özerk benlik yönetim ve öğretimsel liderlik algısında cinsiyet değişkenlerinin etkili bir faktör olmadığı anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan sporcuların sporda başarı motivasyonu düzeylerinde cinsiyet açısından anlamlı farklılık bulunmuştur($p<0,05$). Bu sonuca göre erkek sporcular kadın sporculardan daha yüksek oranda sporda başarı motivasyonu düzeyine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan sporcuların öğretimsel liderlik algısında takım ve bireysel sporcular açısından anlamlı farklılık bulunmuştur($p<0,05$). Bu sonuca göre bireysel sporcuların takım sporcularından daha yüksek öğretimsel liderlik algısına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Diğer taraftan sporcuların özerk benlik yönetimi ve sporda başarı motivasyonu düzeylerinde takım ve bireysel sporcular açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır($p>0,05$).

Araştırmaya katılan sporcuların özerk benlik yönetimi algısında yaş grupları açısından anlamlı farklılık bulunmuştur($p<0,05$). Fark kaynağı analiz eden Tukey HSD analizine göre bu farkın 11-15 yaş grubu ile 21-25 yaş grubu ve 26 yaş üstü grubu arasındaki farktan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan sporcuların sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında yaş grupları açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır($p>0,05$).

Araştırmaya katılan sporcuların sporda başarı motivasyonları düzeylerinde spor yılı grupları açısından anlamlı farklılık bulunmuştur($p<0,05$). Fark kaynağını analiz eden Tukey HSD analizine göre bu farkın 1-3 yıl ile 7 ve üzerinde ki spor yılı grupları arasındaki farktan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Buna göre spor yılı 1-3 yıl arasında olanların sporda başarı motivasyonları düzeyinde spor yılı 7 ve üstü olanların daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan sporcuların özerk benlik yönetimi ve öğretimsel liderlik algısında spor yılı açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır($p>0,05$).

Araştırmaya katılan sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır($p>0,05$).

Araştırmaya katılan sporcuların sporda başarı motivasyonu düzeyinde sporculuk açısından anlamlı farklılık bulunmuştur($p<0,05$).

Fark kaynağını analiz eden Tukey HDS analizine göre farkın kaynağı milli sporcular ile diğer sporcular arasında ki farktan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan sporcuların özerk benlik yönetimi ve öğretimsel liderlik algısında spor düzeyi açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır($p>0,05$).

Araştırmaya katılan sporcuların özerk benlik yönetimi, sporda başarı motivasyonu ve öğretimsel liderlik algısında illere göre anlamlı farklılık bulunmamıştır($p>0,05$).

Araştırmaya katılan sporcuların sporda başarı motivasyonu düzeylerinde sportif başarı değişkenleri açısından anlamlı farklılık bulunmuştur($p<0,05$).

Farkın kaynağını analiz eden Tukey HDS analizine göre bu farkın başarı düzeyi yüksek olan sporcularla başarı düzeyi düşük olan sporculardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan sporcuların özerk benlik yönetimi ve öğretimsel liderlik algısında sportif başarı düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır($p>0,05$).

Aktop ve Erman (2002), yaptıkları çalışmada Takım ve Bireysel Sporcuların Başarı Motivasyonu Benlik Saygısı ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması ile ilgili, çalışmasında takım ve bireysel sporlar ile uğraşan sporcuların spora özgü başarı motivasyonun, güç gösterme güdüsü, başarıya yaklaşma güdüsü ve başarısızlıktan kaçınma güdüsü düzeyleri açısından anlamlı farklılık bulunamadığı saptamıştır(Türkmen, 2005).

Bu çalışmada başarı değişkeninin başarı motivasyonuna arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Aktop ve Erman'ın çalışmasına karşı bir sonuç alınmıştır.

Engür (2002), yaptığı çalışmada Elit Sporcularda Başarı Motivasyonun, Durumluk Kaygı Düzeyleri Üzerine Etkisi incelediğinde bayan ve erkek sporcuların güç gösterme güdüsü ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t=2.01$, $p<0.05$). Bu duruma göre, çalışmaya katılan erkek sporcuların başarı güdülenmesinin güç gösterme güdüsü alt ölçeğine ilişkin ortalama puanları bayanların ortalama puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu bulmuştur.

Engür'ün çalışması çalınmamızı destekler niteliktedir. Kadın katılımcıların başarı motivasyonu düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Engür, başarı gereksinimi kuramındaki bir diğer davranışsal eğilimi ifade eden başarısızlıktan kaçınma güdüsü ortalama puan değerlerinin bayan ve erkek sporcuların açısından anlamlı bir farklılık olduğunu bulmuştur ($t=-3.89$, $p<.01$). Bu duruma göre, çalışmaya katılan bayan sporcuların başarı güdülenmesinin, başarısızlıktan kaçınma güdüsü alt ölçeğine ilişkin ortalama puanları erkeklerin ortalama puanından anlamlı fark gözlemlenmiştir.

Engür, başarı gereksinimi kuramında davranışsal eğilimlerden biri olarak değerlendirilen başarıya yaklaşma güdüsü alt ölçeği ortalama puanları cinsiyete göre incelediğinde; erkek sporcuların, bayan sporculara göre daha yüksek ortalama puana sahip olduklarını bildirmiştir. Bu duruma göre, araştırmaya katılan erkek sporcuların başarı güdülenmesinin başarıya yaklaşma güdüsü alt ölçeğine ilişkin ortalama puanları bayanların ortalama puanları arasında anlamlı farklılık bulmuştur ($t=2.30$, $p<05$).

Bu çalışmada cinsiyet değişkenine göre bakıldığında kadın sporcularda liderlik düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir Engür'ün çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Türkmen, çalışmasında 30-34 yaşları arasındaki ($n=20$) futbolcuların Güç Gösterme Güdüsü (GGG) alt ölçeğini ($p=0.041$, $p<0.05$) ve BYG alt ölçeğini ($p=0.027$, $p<0.05$) yüksek bulmuştur. Futbolcuların yaşları ile BKG alt ölçeği ($p=0.240$, $p>0.05$) arasında ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Türkmen ileri yaştaki futbolcuların başarı motivasyonunu yüksek olduğunu gözlemlemiştir(Türkmen, 2005).

Engür (2002), çalışmasında Elit Sporcularda Başarı Motivasyonun, Durumluk Kaygı Düzeyleri Üzerine Etkisini incelendiğinde sporcuların yaşları dikkate alındığında Güç Gösterme Güdüsü (GGG) alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanlarında anlamlı farklılık bulmuştur. Yaşları 26 ve üstü olan sporcuların diğer yaş gruplarındaki sporcuların ortalama puanlarından anlamlı bir farklılık olduğunu bildirmiştir.

Bu çalışmada yaş grupları değişkenine göre başarı motivasyonu ve liderlik düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir Türkmen' nin ve Engür' ün yapmış olduğu çalışma destekler niteliktedir.

Türkmen (2005) çalışmasında, üniversite öğrenimi gören futbolcuların Güç Gösterme Güdüsü (GGG) ($p=0.021$, $p<0.05$) ve BKG ($p=0.009$, $p<0.05$) alt ölçeklerini yüksek bulmuştur.

Öğrenim düzeylerine göre futbolcuların BYG ($p=0.088$, $p>0.05$) alt ölçeği arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmadığını bildirmiştir (Türkmen, 2005).

Bu çalışmada eğitim düzeyinde incelendiğinde başarı motivasyonu, özerkbenlik yönetimi ve öğretimsel liderlik düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Türkmen'in çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Orlick ve Partington, tecrübeli sporcuların seyircinin varlığından memnun olduklarını ve bunu motivasyonlarını arttırmak için kullanabildiklerini, tecrübesiz sporcuların ise seyircilerin varlığından olumsuz yönde etkilendiklerini bildirmiştir.

Ancak Orlick ve Partington, çalışmasında sporcunun uygulayacağı hareket kolay, doğru öğrenilmiş ve yarışma koşullarında tecrübe edilmiş ise seyircinin varlığının tecrübeli ve tecrübesiz sporcuların motivasyonlarını artırıcı etkisinin olabileceğini bildirmiştir (Aslan, 2000).

Dunleavy ve Dees (1992), tecrübeli sporcuların başarı motivasyonlarının tecrübesiz veya daha az tecrübelilere göre daha yüksek olduğunu ve başarı motivasyonu düşük sporculara oranla daha fazla yarışma ortamlarında bulunmaya eğilimli olduklarını tespit etmişlerdir. Başarı motivasyonları düşük sporcuların ise daha fazla rekreasyon türü sporlarla uğraşmaya eğilimli olduklarını bildirmiştir (Aslan, 2000).

Bruce ve Howe (1986), yapmış olduğu çalışmada, Dunleavy ve Dees' in tespitini destekler biçimde, tecrübeli sporcuların motive olmalarının kolaylaştığını bildirmektedir. (Türkmen, 2005).

Akıncı, tecrübeli ve tecrübesiz, başarılı ve başarısız bütün kürekçilerin müsabaka öncesinde başarıyı arzulaması aynı oranda olduklarını fakat yarışma dönemine gelirken hatta yarışma esnasında ortaya çıkan olayların deneyimsiz ve daha önce başarısı bulunmayan kürekçileri daha fazla etkilediğini ve bu etkinin olumsuzluğa sebep olduğunu kapsamıştır (Aslan, 2000).

Gabler, Elit yüzücüler ile kontrol grubunun başarı motivasyonları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bildirilmiştir. Yine, Gabler, yapmış olduğu araştırmada yarışma

ortamını seven başarılı sporcular ile rekreasyon sporu yapan sporcuların spora katılma sebeplerinin benzerlik gösterdiğini bildirmiştir (Baker, 1990).

Yapılan birçok çalışmada başarılı sporcuların daha iyi konsantrasyona, daha fazla özgüvene, daha konu oryantasyonlu düşüncelere sahip oldukları, daha çok olumlu düşünceler taşıdıkları ve başarıya giden süreçte olumlu motivasyon oluşturdukları bildirilmiştir. (Konter, 1994).

Çoşkuntürk, yapmış olduğu çalışmada kendi branşında milli olmuş 30 sporcu ile kendi branşında milli olmamış 30 sporcuyla performans ve motivasyonları açısından karşılaştırmış ve sonuçta milli olan sporcuların motivasyonları milli olmayanlar arasında anlamlı farklılık bulunduğunu bildirmiştir (Çoşkuntürk, 1998).

Higlen ve Benneth, Kanada güreş milli takımındaki güreşçiler ile diğer güreşçileri başarı motivasyonunun oluşumunda etkileri olan kendine güven, kararlılık ve kendine inanma gibi kişilik özellikleri açısından incelemiş ve sonuçta milli olan güreşçilerin bu kişilik özelliklerinin diğer güreşçilere oranla daha iyi olduğunu bildirmiştir (Anshel, 1994).

Mahoney, ulusal seviyedeki sporcuların zihinsel stratejileri kullanarak üzerlerinde oluşan stresle mücadele edebildiklerini, kendilerine güven inşa edebildiklerini ve motivasyon düzeylerini geliştirebildiklerini amatör düzeydeki sporcularla karşılaştırılmasında saptamıştır. (Tiryaki, 1997).

Yerlisu, elit taekwon-docu, güreşçi ve atletler üzerinde yapmış olduğu çalışmada sporculara verilen ödüller arttıkça sporcuların motivasyonlarının ve performanslarının arttığını bildirmiştir (Yerlisu, 1993).

Yapılan diğer bir çalışmada manevi, sözlü ve maddi özendiricilerden hangisinin daha etkili olduğu araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarının gösterdiği doğrultuda somut ve hemen verilen maddi özendiricilerin sözel veya soyut özendiricilerden daha etkili olduğu fakat bu özendiricilerin yoğun bir şekilde kullanılması yerine aralıklı olarak kullanılmasının sporcuyla daha fazla tatmin ettiğini bildirmiştir (Aslan, 2000).

Bu çalışmada başarı, spor yılı ve spor düzeyi incelendiğinde iyi derecede olan katılımcıların başarı motivasyonunun olumlu yönde istatistiksel olarak anlamlı farklılık

gösterdiği tespit edilmiştir yukarıdaki çalışmalarla paralelik göstermekle beraber destekler niteliktedir.

Turhan (2009), —Profesyonel Futbolcularda Depresyon Düzeyi, Anksiyete Düzeyi ve Kişilik Özellikleri İle Sporda Başarı Motivasyonu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi adlı çalışmasında, profesyonel futbolcuların futbol oynama sürelerine göre (5 yıl üzeri ve altı) başarı motivasyonu düzeylerini karşılaştırmıştır. Futbol oynama süresi 5 yıldan az olan futbolcularda GGG alt ölçeğini anlamlı olarak daha düşük bulmuştur. Turhan, çalışmasında futbol oynama süresi arttıkça güç gösterme güdüsü de artmakta olduğunu bildirmiştir.

Türkmen (2005) çalışmasında, 10-14 yıl arası oynayan futbolcuların GGG alt ölçeği ($p=0.010$, $p<0.05$) ve 15-19 yıl arası oynayan futbolcuların BKG alt ölçeğini ($p=0.042$, $p<0.05$) yüksek bulmuştur. BYG alt ölçeği ($p=0.540$, $p>0.05$) arasında ise anlamlı bir farklılık bulunamadığını bildirmiş (Türkmen, 2005).

Dunleavy ve Dees (1992), tecrübeli sporcuların başarı motivasyonlarının tecrübesiz veya tecrübesizlere göre daha yüksek olduğunu ve başarı motivasyonu düşük sporculara oranla daha fazla yarışma ortamlarında bulunmaya eğilimli olduklarını tespit etmişlerdir. Başarı motivasyonları düşük sporcuların ise daha fazla rekreasyon türü sporlarla uğraşmaya eğilimli olduklarını bildirmiştir(Aslan, 2000).

Bruce ve Howe (1986), yapmış olduğu çalışmada, Dunleavy ve Dees' in tespitini destekler biçimde, sporcunun tecrübeli olmasının motive olmasını kolaylaştırdığını bildirmiştir (Türkmen, 2005).

Karabulut ve arkadaşları (2000) ise, Takım ve Bireysel Sporcuların Başarı Motivasyonunun İncelenmesi adlı çalışmasında, az deneyimli sporcuların GGG alt ölçeği (40.87 ± 4.38) ve çok deneyimli sporcuların GGG alt ölçeği (39.49 ± 4.78) arasındaki farklılıkları incelemiş ve iki grup arasında anlamlı fark olmadığı ve aynı çalışmada tecrübeli sporcuların BYG alt ölçeği (64.23 ± 7.89). ile tecrübesiz sporcuların BYG alt ölçeği (64.41 ± 6.94) değerleri arasında fark olmadığını bildirmişlerdir ($p>0.05$). Yine aynı çalışmada, tecrübeli sporcuların BKG alt ölçeği (31.02 ± 6.92). İle tecrübesiz sporcuların BKG alt ölçeği (32.71 ± 6.02). Değerleri arasında anlamlı farklılık bulunamadığını bildirmiştir ($p>0.05$) (Aslan 2000).

Karabulut ve ark., çalışmalarında anlamlı farklılıkların çıkmamasını, inceledikleri parametre olan spor deneyimini sadece deneklerin spor yaşına göre belirlemelerinden kaynaklandığını düşünmektedirler (Aslan, 2000).

Bununla beraber Bruce L. Howe (1986), yapmış olduğu çalışmada sporcunun tecrübeli olmasının motive olmasını kolaylaştıracağını bildirmiştir (Bruce 1986).

Diğer taraftan sporcularda öğretimsel liderlik algısının sporda başarı motivasyonu üzerinde %14 düzeyinde bir pozitif etkisinin bulunduğu ve ayrıca öğretimsel liderlik algısının sporcuların özerk benlik yönetimi üzerinde %15 düzeyinde pozitif bir etkisinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, sporcularda başarı motivasyonu ve özerk benlik yönetimi ilişkisinde sporcuların antrenörlerine yönelik öğretimsel liderlik davranışlarının pozitif bir etkisinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar ışığında antrenörlere aşağıdaki önerilerin yapılması uygun görülmüştür.

Öneriler;

Antrenörlerin sporcuların başarı motivasyon düzeylerini yükseltmek ve onların başarıya odaklanmalarını sağlamak için sporcuların olumsuz dış etkenlerden korunmasını azami oranda dikkat göstermesi gereklidir.

Antrenörlerin iyi performans gösteren sporcuları zamanında ödüllendirmesi gereklidir.

Antrenörlerin sporcularını sosyal etkinliklere katılmalarını teşvik etmesi gereklidir.

Antrenörlerin sporcularını sporla ilgili her türlü teknik ve taktik bilgileri açıklamaları gereklidir.

Antrenörlerin sporcuların kendi hedeflerini belirlemesine izin vermesi gereklidir.

Antrenörlerin her sporcunun güçlü ve zayıf yönlerini dile getirmesine imkân vermesi gereklidir.

Antrenörlerin sporcusundan ne beklediğini açıkça dile getirmesi gereklidir.

Antrenörlerin öğretim ile ilgili yeni düşüncelerini ortaya koyması gereklidir.

Antrenörlerin sporcuları ile birlikte uyumlu ve işbirliği içerisinde olması gereklidir.

KAYNAKÇA

- Açıkada, C. (1994). Sporda Başarı, Bilim Teknik Dergisi, Sayı: 1; Ss 46.
- Aktop, A. (2002). Spora Özgü Başarı Motivasyonu İle Psikolojik Ve Yapısal Özellikler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Akdeniz Ü. Yüksek Lisans Tezi, 2002, Antalya.
- Anshel, M. H. (1997). Sport Psychology: From Theory To Practice. 3rd Ed. Scottsdale, Arizona: Gorsuch Scarisbrick. 115-151.
- Aracı, H. (1999). Okullarda Beden Eğitimi. Ankara: Bağırhan Yayın Evi.
- Arıkan, S. (2001) “Yöneticilerin Mevcut Liderlik Davranışları İle Astların Bekledikleri Lider Davranışı Arasındaki Farklılıklar Ve Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama”, Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 15: 311-332.
- Arkonaç, S. (1997). Grup İlişkileri. Alfa Yayınevi: İstanbul.
- Aslan, A. (2000). Türkiye Profesyonel 1., 2., 3. Ligi Ve Amatör Takımların Başarı Motivasyonu Farklılıkları Ve Sportif Tecrübe Dağılımları Üzerine Bir Araştırma. Gazi Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000, Ankara.
- Aygün, B. (2014). Lise Öğretmenlerinin Öğretimsel Liderlik Rollerindeki Farkındalıkları Ve Öğretimsel Liderliği Sınırlayan Faktörlere Yaklaşımların İncelenmesi(Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi: İstanbul.
- Baker, F.C. (1990). Sport Psychology, Concept And Applications, John Wiley &Johns. England. 1990
- Başer, T, (2009). Türkiye Basketbol Erkekler 1.Ligi’nde (Beko Basketbol Ligi) Görev Yapan Antrenörlerin Algılanan Liderlik Özellikleri İle Gerçekte Var Olan Liderlik Özelliklerinin İncelenmesi Ve Yeni Bir Model Önerisi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Başer, E. (1998). Uygulamalı Spor Psikolojisi. 3. Basım, Bağırhan Yayınevi, Ankara, S: 186-187-188
- Begeç, S. (1999). Modern Liderlik Yaklaşımları Ve Uygulamaları, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mühendislik Ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Bensiz, A. (2015). Amatör Futbolcuların Algılarına Göre Antrenörlerin Liderlik Özelliklerinin İncelenmesi. Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın, Yüksek Lisans Tezi; 23.
- Burger, M.J. (2006). Kişilik. (Çev. Ş.D.E. Sarıoğlu). İstanbul: Aknüs Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (1997). İnsan Ve Davranışı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çam, İ. (1990). Sporda Bir Olgu Olarak Motivasyon Ve Motivasyonun Sportif Performans Üzerine Etkileri, D.E. Sağlık Bil. Enst. Beden Eğt. Ve Spor Böl. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, S:S 33-48, İzmir

- Çelik, V. (2000). Eğitimsel Liderlik. Ankara: Pegem Yayını
- Çeviker A. (2013). Ankara Amatör Süper Lig Futbolcularının Antrenörlerinde Gözlemledikleri Etik Ve Etik Dışı Davranışlar. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi; 44.
- Çeyiz, S. (2007). Adana İlinde Futbol Antrenörlüğü Yapan Bireylerin Liderlik Tarzlarının Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana
- Değirmenci, C. Hikmet (2012). 21'nci Yüzyılda Liderlik Ve İş Dünyası, Book Google.Com (Erişim 25.11.2018).
- Dilek, A.N. (2017). Antrenör Davranışları İle İlgili Sporcu Algısının Araştırılması: Türkiye Ve Bosna-Hersek Örneklerinin Karşılaştırılması, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Samsun.
- Dinçer, Ö., Fidan Y. (1996). İşletme Yönetimi. İstanbul: Beta Yayınları, 329-349.
- Dirik, G. & Günay, E. (2009). Dindarlık, Kontrol Odağı Ve Psikolojik Sıkıntılar. Civilacedemy.7 (1); 47-62.
- Dirmen, A. (2014). Farklı Liglerde Oynayan Kadın Futbol Takımı Oyuncularının Başarı Motivasyon Düzeylerinin Karşılaştırılması, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Doğan, S. (2001). Liderlik Mi Yöneticilik Mi? Geleneksel Liderlik Davranış Tarzları Ve Bu Konudaki Yeni Yaklaşımlara Bakış. Erzurum Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 15(3-4), 274.
- Donuk, B. (2007). Liderlik Ve Spor. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 145- 146-143
- Durukan, H. (2006). Okul Yöneticisinin Vizyoner Liderlik Rolü. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(2), 277-286.
- Ekici, K. M. (2006). Vizyoner Liderlik, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Elma, R. (2010). Kamu Yönetiminde Kurumsal Dönüşüm Ve Stratejik Liderlik. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karaman.
- Engür, M. (2002). Elit Sporcularda Başarı Motivasyonunun, Durumluluk Kaygı Düzeyleri Üzerine Etkisi. Ege Ü. Yüksek Lisans, 2002, İzmir
- Er N. (2003). Sporda Başarı Motivasyonunun Cinsiyetler Açısından Analizi. Beden Eğitimi Ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiriler Kitabı, Ankara; S: 459-461.
- Eren, E. (2003). Yönetim Ve Organizasyon (Çağdaş Ve Küresel Yaklaşımlar). İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Erkal, E. M. (1981). Sosyolojik Açından Spor, 119, 205-208, İstanbul.
- Erkan, N. (1982). Yaşam Boyu Spor. Altın Kitaplar.

- Evcil, Cahit, Geçer, Bekir, (2004), Sosyal Sigorta İşlemleri İşveren Rehberi, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.
- Fındıkçı, Ş. (2013). Bir Gönül Yolculuğu-Hizmetkar Liderlik. Alfa Yayıncılık, 45.
- Freedman, J.L.,Sears D.O., Carlsmith. J.M.(1998). Sosyal Psikoloji. (Çev.A.Dönmez). Ankara: Simge Kitabevi
- Gander, M.J. And Gardiner, W.H., (1998). Çocuk Ve Ergen Gelişimi, (Pp.229-296). 3. Baskı, İmge Kitapevi, Ankara.
- Geçtan, E. (2000). Psikanaliz Ve Sonrası. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- George S. (1997). Motivasyon Mucizesi. Çeviren: Kaplan U. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Gezici, M., & Güvenç, G. (2003). Çalışan Kadınların Ve Ev Kadınlarının Benlik-Algısı Ve Benlik-Kurgusu Açısından Karşılaştırılması. Türk Psikoloji Dergisi, 18(51), 1-14.Gill, D. L. (1986). Psychological Dynamics Of Sport. Champaign, Il: Human Kinetics.
- Gözütok, D. (2000). Öğretmenliği Geliştiriyorum. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güner, Ş. (2002). Dönüşümsel Liderliğin Güç Kaynakları Ve Silahlı Kuvvetler Organizasyonunun Dönüşümsel Liderliğe Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
- Güngörmüş, H. A. (2007). Spor İçin Liderlik Ölçeği'nin Sporcuların Antrenörün Davranışlarını Algılaması Versiyonunun Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi. Journal Of Physical Education And Sport Sciences, 9(1).
- Gür, A. (1979). Spor Ve Sosyal Sınıflar, Aydınlık Yayınları, İstanbul
- İkizler C. Ve Karagözoğlu C. (1997). Sporda Başarının Psikolojisi. Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- İmamoğlu, E. O. & Edwars, G. A. (2007). Geleceğe İlişkin Yönelimlerle Benlik Tipine Bağlı Farklılıklar. Türk Psikoloji Dergisi,22 (60):115-138.
- İmamoğlu, E. O. & Karakitapoğlu, A. Z. (1999). 1970'lerden 1990'lara Değerler: Üniversite Düzeyinde Gözlenen Zaman, Kuşak Ve Cinsiyet Farklılıkları. Türk Psikoloji Dergisi. 14 (44), 1-22.
- İmamoğlu, E. O., Günaydın, G., Selçuk, E. (2011). Özgün Benliğin Yordayıcıları Olarak Kendileşme Ve İlişkililik: Cinsiyetin Ve Kültürel Yönelimlerin Ötesinde. Türk Psikoloji Dergisi, 26 (67),27-43.
- İnal, A. N. (1998).Beden Eğitimi Ve Spor Bilimine Giriş, Selçuk Üniversitesi Basımevi.
- İnal, A. N. (2000). Beden Eğitimi Ve Spor Bilimine Giriş, Desen Ofset Matbaacılık, Konya.
- İnce, M. (2014). Kamu Örgütlerinde Etkin Bir Yönetim Anlayışı Bağlamında Vizyoner Liderlik Ve Karaman Kamu Kurumlarında Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

- İnel, H. (2014). Turgut Özal Ve Süleyman Demirel'in Siyasi Liderliklerinin Karşılaştırılmalı Analizi Yüksek Lisans Tezi, Turgut Özal Üniversitesi Ankara.
- Kağıtçıbaşı, Ç.(2012). Benlik, Aile Ve İnsan Gelişimi. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Karaküçük, S. (2005). Rekreasyon / Boş Zamanları Değerlendirme. Ankara: Gazi Kitabevi, 221, 222.
- Kart, M. E. Ve Güldü, Ö. (2008). Özerk Benlik Yönetimi Ölçeği: Uyarlama Çalışması. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 41(2).
- Kasap H, Erdem K. (2009). Antrenörlük Felsefesi, İstanbul, Tff-Fgm Futbol Eğitim Yayınları.
- Kat, H. (2009). Bireysel Sporcularla Takım Sporcularının Stres Düzeyleri Ve Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.S37
- Keten, Mustafa, (1993), Türkiye'de Spor, İstanbul, Polat Ofset.
- Koç, Şevki(1994). "Spor Psikolojisine Giriş", Saray Tıp Kitabevi, S.201.
- Koçel, T. (2001), İşletme Yöneticiliği, Beta Yayınevi, İstanbul, Ss.465.
- Konter E. (1996). Bir Lider Olarak Antrenör, 1. Baskı, İstanbul, Alfa Basım Yayım Dağıtım; 9-105.
- Konter, E. (1995). Sporda Motivasyon. Saray Tıp Kitabevi, İzmir.
- Koruç, Ziya (1992). Spor Psikolojisine Giriş, (Ed) E. Ergen, Spor Hekimliği, Ankara, Ttb. Merkezkonseyi, Spor Hekimliği Kolu Yayın No: 1, S.96.
- Kuyumcu, B. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Farkındalık Duyguları İfade Etme Benlik Kurgusu Ve Öznel İyi Oluş Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi.2 (1);104-113.
- Markus, H.R. & Kitayama, S. (1991). Culture And The Self: Implications For Cognition, Emotion, And Motivation.Psychological Review, 98, 224–253.
- Mcwan, E. K. (1998). Seven Steps To Effective Instructional Leadership. California. Corwin Press, Inc.
- Mehrotra, A. (2005). Leadership Styles Of Principals. Mittal Publications. Book Google. (Erişim 25.11.2018).
- Merter, M. (2011). Dokuz Yüz Katlı İnsan. Tasavvuf Ve Benötesi Psikolojisi. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Morsünbül, Ü. (2011). Ergenlikte Özerkliğin Ve Kimlik Biçimlenmesinin Öznel İyi Oluş Üzerindeki Etkisi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mungan S. (1995). Sporda Motivasyon Faktörü Olarak Ödül Ve Ceza. M. Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995, İstanbul.

- Nichols J.G. Ve Robert G.C. (1992). The General And The Specific In The Development And Expression Of Achievement Motivation; Motivation In Sport And Exercise, Humankinetics Boks, S: 65-69.
- Özbaydar, S. (1983). İnsan Davranışının Sınırları Ve Spor Psikolojisi, Altın Kitaplar, 1983, S.78. Journal, 4 (38): 188-198
- Özdemir, S., & Sezgin, A. G. F. (2002). Etkili Okullar Ve Öğretim Liderliği. Kırgızistan Manas Sosyal Bilimler Dergisi, 2(3), 266-282.
- Özdemir, Y. (2010). Ergenlik Döneminde Benlik Kurgusu Gelişiminin Ana Babanın Çocuk Yetiştirme Biçimleri Açısından İncelenmesi. Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi: 17 (2)
- Özdemir, Y. (2012). Kırsal Kesimde Ve Kentte Yaşayan Ergenlerin Benlik Kurguları Açısından Karşılaştırılması. Kastamonu Eğitim Dergisi, 20(1), 81-96.
- Özdemir, Y. (2016). Ergenlerin Öznel İyi Oluşlarının Özerk, İlişkisel Ve Özerk-İlişkisel Benlik Kurguları Açısından İncelenmesi. Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi, 4(38).
- Özdoğan, B. (2000). Çocuk Ve Oyun. Çocuğa Oyunla Yardım. Oyun-Aile Rehberliği, Davranış Terapisi, Bilişsel Terapi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öztürk, Orhan (2013). Özerk Benlik, Kul Benlik. İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Pelletier, L. G., Tuson, K. M., Fortier, M. S., Vallerand, R. J., Briere, N. M., & Blais, M. R. (1995). Toward A New Measure Of Intrinsic Motivation, Extrinsic Motivation, And Amotivation In Sports: The Sport Motivation Scale (Sms). Journal Of Sport And Exercise Psychology, 17(1), 35-53.
- Petek, Hasan, (2002), Profesyonel Futbolcu Sözleşmesi, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Savaş, İsa, (1989), Spor Sözlüğü, İstanbul. Psychology
- Savaş, İ. (1989). Spor Sözlüğü Terimler Ve Açıklamaları. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Sheldon, K. M., Ryan, R., & Reis, H. T. (1996). What Makes For A Good Day? Competence And Autonomy In The Day And In The Person. Personality And Social Psychology Bulletin, 22(12), 1270-1279. <https://doi.org/10.1177/01461672962212007>
- Sevim Y. (2002). Antrenman Bilgisi. Ankara, Nobel Yayınevi.
- Sevim Y. (1999). Antrenör Eğitimi Ders Notları. Ankara, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu
- Soyer, F., Can, Y., Güven, H., Hergüner, G., Bayansalduz, M., & Tetik, B. (2010). Sporculardaki Başarı Motivasyonu İle Takım Birlikteliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7(1), 226-239.
- Soysal, A., Paksoy, H. Ve Özçalıcı, M. (2011) "Kriz Dönemlerinde Liderlik Yeteneğinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi", Girişimcilik Ve Kalkınma Dergisi, 6 (1): 222-248.
- Sunay H. (1998). Spor Eğitim Altyapısında Beden Eğitimi Öğretmeni Ve Antrenörün Önemi. Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi; 2:43-50

- Şahan, H. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.S.53-55,58-59.
- Şimşek D. (2005).Ortaöğretimde Atletizm Yapan Sporcu Öğrencilerin Atletizm Branşına Yönelme Nedenleri Ve Beklentileri, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Şimşek M. Ş., Akegemci T., Ve Çelik A. (2001). Davranış Bilimlerine Giriş Ve Örgütlerde Davranış. Ankara: Nobel Yayınevi, 177.
- Şişman, M. Ve Turan, S. (2005). Eğitim Ve Okul Yönetimi. (Ed. Yüksel Özden). Eğitim Ve Okul Yöneticiliği El Kitabı. 2. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tanhan, F. (2011). Kurbağa Prenses(Ler) Ya Da Çocuk Yetiştirmenin Prensipleri, Hayret, Sayı: 2, S. 6-10, Yıl: 2011
- Tekin, Ali (2009). “Rekreasyon”, Ankara, Ata Ofset Matbaacılık,
- Tekin, Y., Ehtiyar, R. (2011). Başarının Temel Aktörleri: Vizyoner Liderler, Journal Of Yasar University, 24(6), 4007-4023.
- Tezcan, M. (1993). Sosyolojiye Giriş. Temel Kavramlar. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tiryaki İ, Gödelek E. (1997). Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeğinin Türk Sporcuları İçin Uyarılama Çalışması. 1. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu Bildirileri. 1. Baskı, Bağırhan Yayınevi, Ankara.
- Tosun, K. (1992). İşletme Yönetimi, Ankara, Savaş Yayınları, S.260.
- Treasure D.C. (1997). Perceptions Of The Motivational Climate And Elementary Schoolchildem’S Cognitive And Affective Response, Journal Of Sport & Exercisepsychology, S: 19, 278-290
- Turhan M. (2009). Profesyonel Futbolcularda Depresyon Düzeyi, Anksiyete Düzeyi Ve Kişilik Özellikleri İle Sporda Başarı Motivasyonu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Maltepe Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009, İstanbul.
- Türkmen M. (2004). Uzakdoğu Sporlarının (Uds) Çocuk Gelişimine Etkisi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi; 8:565
- Türkmen M. (2005).Profesyonel Ve Amatör Erkek Futbolcuların Sporda Başarı Motivasyonu Ve Başarı Gereksinimi Düzeylerini Belirlemek. Celal Bayar Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005, İzmir.
- Türksoy, A. (2011). 12-14 Yaş Futbolcuların Antrenörlerinden Algıladıkları Ve Tercih Ettikleri Lider Davranışları İle İlgili Sporcu Tatmini. Spor Bilimleri Dergisi, 3.
- Usal, Alparslan. (1995): Davranış Bilimleri, İzmir: Barış Yayınları, Ss.268.
- Üreten, Hüseyin(2006). Bir Antikçağ Okul, Gymnasion Kütüphanesi, Görüşler, Opinion Paper Türk Kütüphaneciliği 20, 2, S. 207.
- Varış, F. (1998). Eğitim Bilimine Giriş. İstanbul: Alkım Yayınları.

- Wann, D. L. (1997). Sport Psychology. Upper Saddle River, Nj: Prentice Hall. Isbn9780024245120. Murray State University.
- Wasti, A.,& Erdil, S. E. (2007).Bireycilik Ve Toplulukçuluk Değerlerinin Ölçülmesi: Benlik Kurgusu Ve Indcol Ölçeklerinin Türkçe Geçerlemesi. Yönetim Araştırmaları Dergisi, 7 (1-2); 39-66.
- Weinberg, R.S.,& Gould, D. (1995). Foundations Of Sport And Exercise Psychology. Champaign,Il: Human Kinetics. 59-72, 137-160.
- Werner, Isabel. (1993), Liderlik Ve Yönetim, Çev: Vedat Üner, İstanbul: Rota Yayınları, 1. Baskı.
- White, S. A., & Duda, J. L. (1994). The Relationship Of Gender, Level Of Sport Involvement, And Participation Motivation To Task And Ego Orientation. International Journal Of Sport Psychology.
- Yeşilyaprak, B. (2002). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. Ankara: Nobel Yayın.
- Yetim, A. (2000). Sosyoloji Ve Spor. Ankara: Topkar Matbacılık, 86.
- Yetim, A.A., Şenel, Ö. (2001). “Türkiye’de Spor Yöneticisi Yetiştirme Faaliyetlerinin Görünümü”, Milli Eğitim Dergisi, 150, Ss. 18-19.
- Yıldırım S.(2011). Lisanslı Olarak Takım Sporunu Ve Bireysel Spor Yapan İle Spor Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Bolu. S.12
- Yıldız, E., Aydın, S.A., (2013). Olimpiyat Oyunlarının Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi, Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi, 24(4), 2013, S. 269.
- Yılmaz, M. K. (2011). Çalışanların Liderlik Tiplerine İlişkin Algılamaları İle Motivasyon İlişkisi: Özel Sektör Ve Kamu Sektörü Üzerine Bir Alan Araştırması. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zohar, D. (2007). Kuantum Benlik. (Çev. S. Kervanoğlu). Doruk Yayıncılık. Kuantum Benlik, Isbn: 9789755533865/ 1.Baskı - Ankara

EKLER

EK.1

Sevgili sporcular; Bu anket formu tamamen akademik amaçlarla düzenlenmiş olup vereceğiniz bilgiler, bilimsel amaç dışında hiçbir surette kullanılmayacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür eder sağlık ve mutluluklar dileriz.															
Necdet DUMAN															
Yaş	Cinsiyet		Spor dalı			Spor yılı		Eğitim durumu							
...	K	E		İlk öğretim	Orta öğretim	Yüksek öğretim	Lisans üstü				
Sporcu Lisans Düzeyi		Öğrenci sporcu			Amatör sporcu			Profesyonel sporcu		Milli sporcu					
Spordaki derecelerini Madalya sayılarını yazarak belirtiniz				Okul Yarışmalarında			Bölgesel Düzeyde			Ulusal Düzeyde			Uluslararası Düzeyde		
				Altın	Gümüş	Bronz	Altın	Gümüş	Bronz	Altın	Gümüş	Bronz	Altın	Gümüş	Bronz
			
Lütfen soruları size uygun seçeneği işaretleyerek cevaplandırınız.								1	2	3	4	5			
1	İyi bir oyun çıkarmak bana heyecan veriyor.														
2	Zor bir antrenman anında çalıştırıcının takdiri bana zorluğu unutturur.														
3	İzleyiciler varken daha iyi oynadığımı düşünüyorum.														
4	Bir maçı kazanınca kendimi çok tatmin olmuş hissediyorum.														
5	Yeteneklerini geliştirmek için fazladan antrenman yapan sporcuları takdir ediyorum.														
6	İnsanların maç sırasında beni izlemelerinden hoşlanıyorum.														
7	Sporda başarılı olmayı istiyorum.														
8	Sporda başarılı olmak için yıl boyu çalışmayı isterim.														
9	Amacım bir spor dalında önde gelen biri olmaktır.														
10	İyi bir sporcu olmak benim için önemli değildir.														
11	En iyisini yapmak için çok çaba sarf ederim.														
12	Birisıyla maç hakkında konuşurken heyecanlanıyorum.														
13	Antrenörüm sporcuları öğretim materyallerini özgürce kullanmaya teşvik eder.														
14	Antrenörüm sporculara öğretim materyalleri hakkında yeterli bilgiyi verir.														
15	Antrenörüm sporcuların performans gelişimlerini takip eder ve yardımcı olur.														

16	Antrenörüm sporcuların performans gelişim ihtiyaçlarına imkanlar yaratır.				
17	Antrenörüm sporcuları olumsuz dış etkenlerden korur.				
1	Antrenörüm sporcuların antrenman ve müsabakalara iyi hazırlanmış ve zamanında gelmelerini teşvik eder.				
2	Antrenörüm sporcuların performans gelişim süreçlerini olumsuz yönde etkileyen disiplin ile ilgili sorunlarını çözer.				
3	Antrenörüm sporcuların performans gelişim raporları hakkında velileri bilgilendirir.				
4	Antrenörüm iyi performans gösteren sporculara övgüler sunar.				
5	Antrenörüm sporcularını sosyal etkinliklere katılmaya teşvik eder.				
6	Antrenörüm sporculara sporla ilgili her türlü teknik ve taktik bilgileri açıklar.				
7	Antrenörüm sporcular arasındaki çatışmaların çözümlenmesine yardımcı olur.				
8	Antrenörüm sporcuların teknik hatalarının düzeltilmesine özel bir dikkat gösterir.				
9	Antrenörüm sporcuların kendi hedeflerini belirlemesine izin verir.				
10	Antrenörüm her sporcunun güçlü ve zayıf yönlerini dile getirmesine imkan verir.				
11	Antrenörüm sporculardan ne beklediğini açıkça ayrıntılı bir şekilde belirtir.				
12	Antrenörüm sporcuların müsabakalarda kullanılacak taktikler hakkında karara katılmalarına izin verir.				
1	Antrenörüm kişisel tutumlarını açıkça ortaya koyar.				
3					
14	Antrenörüm öğretim ile ilgili yeni fikirlerini sporcularla paylaşır.				
15	Antrenörüm sporcuların uyumlu bir işbirliği içinde öğrenmelerini sağlar.				
LÜTFEN AŞAĞIDAKİ A ve B SEÇENEKLERİNDEN SİZE UYGUN OLANI İŞARETLEYİNİZ.					
1	A Duyularım bazen bana yabancı gibi görünüyör.	A	B		
	B Duyularımın daima bana ait olduğunu düşünürüm.				
2	A Kendimi nadiren "kendim" gibi hissederim.	A	B		
	B Her zaman kendimi "kendim" gibi hissederim.				
3	A Bir şeyi başardığımda, çoğu zaman sanki bunu yapan ben değilmiş gibi hissederim.	A	B		
	B Bir şeyi başardığımda, daima bunu yapanın ben olduğuma inanırım.				
4	A Bedenim bazen bana yabancıymış gibi geliyor.	A	B		
	B Daima bu beden benim diye düşünüyörüm.				
5	A Bazen aynaya bakıyorum ve bir yabancı görüyörüm.	A	B		
	B Aynaya baktığımda kendimi görürüm.				
6	A Yaptığım şeyler her zaman kendi seçimindir.	A	B		
	B Bazen yaptığım şeylerin gerçekte kendi seçimim olmadığını düşünürüm.				
7	A Her ne yapıyorsam sebebi benim ilgimi çekmesidir.	A	B		
	B Her ne yapıyorsam sebebi bunu yapmaya mecbur olmamdır.				
8	A Karar verdiğim her şeyi yapmakta özgürüm.	A	B		
	B Yaptığım şey çoğunlukla yapmayı seçtiğim şey değildir.				
9	A Tercihlerimde kendimi oldukça özgür hissederim.	A	B		
	B Çoğu kez kendi seçimim olmayan şeyleri yapıyorüm.				

EK. 2

İZMİR YILDIZI
GENÇLİK VE SPOR KULÜBÜ

21/08/2017

Sayın; Necdet DUMAN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Yüksek Lisans Tezi çalışmalarında; Kulübümüz bünyesinde bulunan sporculara belirtilen ölçeğin uygulanması uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Aykut Turan

Kulüp Başkanı

İZMİR YILDIZI
GENÇLİK ve SPOR KULÜBÜ
Kütük No: 35-039-008

İzmir Yıldızı Gençlik ve Spor Kulübü Menemen / İzmir
Telefon: (535) 706 83 16

EK.3

KARŞIYAKA BASKETBOL YILDIZLARI

15/08/2017

Sayın; Necdet DUMAN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Yüksek Lisans Tezi çalışmalarında; Kulübümüz bünyesinde bulunan sporculara belirtilen ölçeğin uygulanması uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Şehit İbrahim Er sokak no:51 Karşıyaka Lisesi Spor Salonu Karşıyaka / İzmir
Telefon: (506) 411 77 31

EK . 4

YENİ DAĞDELEN GENÇLİK VE SPOR KULÜBÜ

30/08/2017

Sayın: Necdet DUMAN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Sporcularda Başarı Motivasyonu ve Özerk Benlik Yönetimi İlişkisinde Antrenörün Sporculara Yönelik Öğretimsel Liderlik Davranışların Rolü adlı yüksek lisans tez çalışması için kulübümüzde bulunan sporculara belirttiğiniz ölçeğin yapılması uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Adres: Selçuklu Mahallesi, 03032 Merkez/Afyonkarahisar

EK.5

MUĞLA ORMANSPOR BASKETBOL KULÜBÜ

21/08/2017

Sayın: Necdet DUMAN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Sporcularda Başarı Motivasyonu ve Özerk Benlik Yönetimi İlişkisinde Antrenörün Sporculara Yönelik Öğretimsel Liderlik Davranışlarının Rolü adlı yüksek lisans tez çalışması için kulübümüzde bulunan sporculara belirttiğiniz ölçeğin yapılması uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Kulüp Başkanı

İmza

H.İlker CÖMERT
Genel Menajer
GENERAL MANAGER

Adres: Muğla Orman Bölge

Medenteği 48000

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

- İsim: Necdet
- Soy isim: DUMAN
- Doğum Yeri: İzmir
- Doğum Tarihi: 22/12/1988
- Uyruğu: T.C.
- Medeni Durumu: Bekar
- Askerlik Durumu: Tecilli
- Ehliyet: B – A2 sınıfı (Seyahat engeli bulunmamaktadır.)

İLETİŞİM BİLGİLERİ

- 📍 Eşrefpaşa mahallesi 661 sokak papatya apartmanı blok no:17
iç kapı no:2 Merkez/Afyonkarahisar
- 📞 (0543) 883 19 12
- ✉️ necdet.duman.8@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulu
- Spor Yöneticili Bölümü 2010-2015 dönemi
 - Bölüm 3.lüğü başarısı
- Pedogolajik Formasyon Eğitimi

MESLEK

- **Meb Beden Eğitimi Öğretmenliği 2016 - Halen**

BASKETBOL ANTRENÖRLÜĞÜ ÖZ GEÇMİŞ

- **2010 - 2011 Sezonu Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesin'de düzenlenen Fakülteler Arası ligte, Yabancı diller fakültesi Baş Antrenörlük – Lig Şampiyonluğu -**
- **2011 - 2012 Sezonu Üniversiteler Arası Bayanlar 2. Liginde, Sakaryada düzenlenen turnuvada Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi temsilen Ass. Antrenörlük – Grup 2.ligi**
- **2011 - 2012 Sezonu Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesin'de düzenlenen Fakülteler Arası ligte, Yabancı diller fakültesi Baş Antrenörlük - Lig 2.ciliği –**
- **2012 - 2013 Sezonu Üniversiteler Arası Bayanlar 2. Liginde, Ispartada düzenlenen turnuvada Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi temsilen Ass. Antrenörlük – Grup Şampiyonluğu- 1. Lige yükselme.**
- **2012 - 2013 Sezonu Erkekler TB3L'de Muğla Orman Sporda, Baş Antrenör Ömer Petorak'ın Asistanlığı.**
- **2012 - 2013 Sezonu Muğla İlinde Düzenlenen Yıldız Erkekler Liginde Muğla Orman Spor'da Baş antrenörlük – Lig 3.cülüğü-**
- **2012 - 2013 Sezonu Muğla İlinde Düzenlenen Genç Erkekler Liginde Muğla Orman Spor'da Ass. antrenörlük – Lig 1.ciliği**
- **2012 - 2013 Yaz Dönemi Muğla Orman spor kulübü adına spor okulu açması, yönetilmesi ve çalıştırılması.**
- **2013 - 2014 Sezonu Muğla İlinde Düzenlenen Genç Erkekler Liginde Muğla Orman Spor'da Baş antrenörlük – Lig 1.ciliği**
- **2013 – 2014 Muğla Orman Spor Alt yapılar Baş Antrenörlüğü**
- **2013 - 2014 Sezonu Üniversiteler Arası Bayanlar Koçfest 1. Liginde Ass. Antrenörlük sezon ikinciliği.**
- **2015 – 2016 Sezonu Denizli yıldızlar spor kulübü Baş Antrenörlük.**

YABANCI DİL VE DÜZEYİ

- **Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde hazırlık eğitimi B1**
- **Amerikan Kültür Derneği İngilizce eğitimi B2**

BİLGİSAYAR BECERİLERİ

- **Office programları**
- **Word**
- **Power Point**
- **Excel**
- **Prezi sunum hazırlama**
- **Windows Movie Maker (Edit vb. Çalışmalar)**

BASKETBOL İLE İLGİLİ KURS VE SERTİFİKALAR

- **TBF 18-29 Ocak 2011 1. Kademe Antrenörlük (E)**
- **TBF 11-15 Ocak 2012 2. Kademe Antrenörlük (D)**
- **TBF 11-12 Kasım 2012 Ulusal Antrenörlük Gelişim Semineri**
- **TBF 02-04 Temmuz 2013 Antrenman Bilimi Kongresi Hacettepe Üniversitesi**
- **TBF 13-15 Eylül 2013 Ulusal Antrenörlük Gelişim Semineri**

DİĞER SERTİFİKALAR

- **Profesyonel Koçluk Sertifikası (Association for Coaching International)**
- **Temel Koçluk Becerileri Sertifikası**
- **Öğrenci Koçluğu Sertifikası**
- **Gümüş derece Can kurtaranlık**
- **Güvenli sürüş teknikleri uzmanlığı**

İŞ TECRÜBESİ

- **Muğla Orman Spor Basketbol Antrenörlüğü**
- **Denizli Yıldızlar Spor Kulübü Basketbol Antrenörlü**
- **Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Spor Salonunda Fitness Trainer**
- **İzmir Elmas Koçluk ile birlikte Yaşam Koçluğu çalışmaları**
- **Fethiye Ölüdeniz Milli Parkında Cankurtaranlık**
- **Bireysel Kariyer Danışmanlık hizmeti & İletişim Uzmanlığı**

HOBİ UĞRAŞLARI

- **Yazarlık**
 - **Piyasada bulunan kitabım; “Dökülen Aşk”**
 - **Yayınlanma tarihi Kasım 2017**
- **Radio spikerliği**
 - **Afyon 99.9 Gün Fm**

DİĞER AKTİF UĞRAŞLARIM

- **Bisiklet**
- **Satranç**
- **Kamp**
- **Pilates**

REFERANSLAR

- **Doç. Dr. Yusuf CAN 0532 481 24 14**
- **Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ÖZKAN 0533 237 52 39**
- **Milli Takım Antrenörü Ömer PETORAK 0544 286 53 08**